עקצע האמא

Ecce Homo
ווי מען ווערט וואס מען איז

פרידריך ניטשע

אריגינעלע אידישע איבערזעצונג: נ. אייבעשיץ
ווארשע, טורעם, 1929

איבערגעארבעט אויף היינטיגער היימישער אידיש

א פולע שפראכליכע איבעראַרבעטונג לויטן אידישן דרוק.
די מיינונגען, טענות און שארפע אויסדרוקן זענען פון ניטשע; דער פאַרוואָרט פונעם איבערזעצער איז פון נ. אייבעשיץ. זיי ווערן דא איבערגעגעבן אלס היסטארישער טעקסט, נישט אלס אן אנערקענונג פון זייערע מיינונגען.
וואו עס שטייט "היינט" אדער "אונזער צייט", רעדט דער שרייבער פון זיין אייגענער צייט.

פאַרוואָרט פונעם איבערזעצער

נ. אייבעשיץ

עס איז אפשר אייגנאַרטיג, אָבער דאָך אמת: אַ טיפער גייסט קען רעדן אין דער שאַרפסטער, קלאָרסטער שפּראַך, מיט די שטאַרקסטע משלים און רמזים, און פונדעסטוועגן נישט פאַרשטאַנען ווערן. אָדער ווערט ער אפשר נישט פאַרשטאַנען דווקא ווייל ער רעדט אַזוי? אַזוי איז עס געשען מיטן אַלטן גריכישן חכם הערַאַקליט, איינעם פון די טיפסטע און גרעסטע גייסטער פון דער אַלטער וועלט. ער האָט געזען דאָס קלאָרסטע און גערעדט דאָס שאַרפסטע, און דאָך, מיט דער איראָניע פון דער געשיכטע, איז אים געבליבן דער נאָמען "דער טונקעלער". און אַזוי איז עס אויך געשען מיטן גרעסטן און טיפסטן גייסט פונעם פאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט, און נישט בלויז פון יענעם יאָרהונדערט: פרידריך ניטשע. ער האָט זיך, מיטן גרעסטן רעכט, געשפּירט גייסטיש דאָס נאָענטסטע צו הערַאַקליט.

"נאָך היינטיקן זומער", שרייבט ער אינעם לעצטן יאָר פון זיין שאַפן, "אין אַ צייט ווען איך וואָלט מיט מיין קליינער, אָבער שווער-וואַגיקער ליטעראַטור געקענט איבערוועגן דעם גאַנצן רעשט פון דער ליטעראַטור, האָט מיר אַ פּראָפעסאָר פונעם בערלינער אוניווערסיטעט פריינטליך געגעבן צו פאַרשטיין, אַז איך זאָל זיך דאָך באַנוצן מיט אַן אַנדער פאָרעם: 'אַזוינס ליינט קיינער נישט.'" אַזוי אומפאַרשטאַנען און אפילו אומגעהערט איז ניטשע געווען אין דער לעצטער צייט פון זיין שאַפן. אַרום אים, בפרט אין דייטשלאַנד, האָט געהערשט אַ גאַנץ שטילשווייגן. און נאָך מער: די פריינט און נאָענטע, וואָס זענען אין אַנהייב מיט אים מיטגעגאַנגען, האָבן זיך צוריקגעצויגן, ווי דערשראָקן פון זיין אומגעהויערן שוואונג און זיין אומגעהערטע דרייסטקייט. ניטשע איז אַליין געבליבן, פאַרשלונגען פון דער איינזאַמקייט.

אָבער דאָרט, אין דער איינזאַמקייט, ווערט זיין גייסט אַלץ מער אָנגעשפּאַנט, און ער שאַפט מיט אַלץ גרעסערער שטאַרקייט. דערביי ווערט זיין דורשט נאָך נייע פריינט אַלץ געוואַלדיגער. ניטשע פאַרשרייבט פאַר זיך: "עס איז אפשר איינע פון די גרעסטע טראַגעדיעס, ווען מען האָט אַסאַך מיטצוטיילן, אָבער מען געפינט נישט מיט וועמען." און ער לאָזט הערן זיין רוף:

"אוי, מיטאָג פונעם לעבן! צווייטע יוגנט!
אוי, זומער-גאָרטן!
אומרואיג גליק, צו שטיין, צו קוקן און צו וואַרטן!
אויף פריינט וואַרט איך, בייטאָג און ביינאַכט, גרייט,
אויף נייע פריינט! קומט, עס איז צייט! עס איז צייט!"

אָבער מען דאַרף געדענקען: ניטשע קוקט אויף אַלע זיינע ווערק, אויף אַלץ וואָס ער האָט געשאַפן, ווי אויף נעצן וואָס ער האָט אויסגעוואָרפן צו מענטשן פון זיין סאָרט, צו גייסטיש פאַרוואַנדטע. עס דוכט זיך אים, אַז זיי זיצן ערגעץ פאַרבאָרגן און פאַרשטעלט,

און דארפן נאר דערהערן זיין רוף, כדי זיך צוזאמענצוקומען און ווערן זיינע מיטשאפער. אזוי גלייבט ער, און אזוי ווייסט ער צו זאגן: "ווער עס איז גייסטיש פארוואנדט מיט מיר אין דער הייך פון זיין ווילן, דער לעבט דערביי איבער אמת'ע עקסטאזן פונעם לערנען", דאס הייסט, ביים ליינען זיינע שריפטן.

עס קומט דאס לעצטע יאר פון זיין שאפן, 1888. דאס איז א יאר פון געוואלדיגער אנגעשפאנטקייט און פרוכטבארקייט, וואס האט נישט זיין גלייכן אין דער געשיכטע פון גייסטישן שאפן. ער "קריצט מיט אומשטערבליכער זיכערקייט אות נאך אות אויף קופערנע טאוולען" און ווארפט ארויס איין ווערק נאכן צווייטן, פול מיט אומגעהויערער קראפט און שלימות. די ציגל פארן לעצטן בנין זענען שוין אנגעלייגט. ער שטייט שוין פאר דער לייזונג פון זיין לעצטער אויפגאבע, דער "איבערשאצונג פון אלע ווערטן", און איז פול מיט א קעניגליכן געפיל פון שטאלץ און זיכערקייט אין זיין אייגענער מאכט און גרויסקייט.

אבער דערווייל איז די איינזאמקייט נאך גרעסער געווארן, און דאס שוויגן ארום אים נאך שטארקער. אינעם "גאלדענעם הארבסט" פון יענעם יאר, אויף זיין געבורטסטאג, דעם 15טן אקטאבער, הייבט ניטשע אן, קודם פאר זיך אליין, צוריקצוקוקן אויף זיין לעבן און זיין גאנצן שאפן. דאס קומט אים אבער אזוי גוט אויס, אז ער וויל נישט מאכן דערפון בלויז א שפאס. ער טוישט דעם ציל: די שריפט, גערופן "עקצע האמא", זאל אים פארשטעלן פאר דער וועלט, דווקא פאר יענעם איינמאליגן, אומגעהערטן אקט פון דער "איבערשאצונג". דערמיט וויל ער דורכברעכן דאס אבסורדע שטילשוויגן ארום אים. ניין, נישט ארום אים, נאר ארום דער זאך צוליב וועלכער ער איז דא.

אבער אויף וואס פאר אן אופן טוט ניטשע דאס?

צו בראנדעס, וואס האט אים ערשט אנטדעקט און איז גלייך געווען דער ערשטער וואס האט אויסגעדריקט זיין צארן וועגן דעם פארשוויגן פון ניטשע אין דייטשלאנד, שרייבט ער: "אוי, ווען איר וואלט געוואוסט וואס איך האב יעצט געשריבן! איך האב יעצט דערציילט וועגן מיר אליין מיט א ציניזם וואס וועט ווערן וועלט-היסטאריש. דאס בוך הייסט 'עקצע האמא'. דאס גאנצע איז דער הקדמה צו דער 'איבערשאצונג פון אלע ווערטן'."

מיט "עקצע האמא" האט ניטשע געגעבן א דאקומענט וועגן זיך אן אביישפיל און אן א גלייכן. ער שפירט דאס אליין. צו איינעם פון זיינע לעצטע פריינט, דעם מוזיקער פעטער גאסט, שרייבט ער: "אזוינס גייט אזוי ווייט איבער דעם באגריף 'ליטעראטור', אז עס האט בעצם נישט קיין גלייכן אפילו אין דער נאטור. עס צעשפאלט ממש די געשיכטע פון דער מענטשהייט אין צוויי העלפטן: דער העכסטער סופערלאטיוו פון דינאמיט..."

אין "עקצע האמא" האט ניטשע געווארפן אויף זיך און אויף זיינע ווערק דאס העלסטע, שארפסטע ליכט וואס א גייסט האט נאר אמאל באוויזן צו ווארפן. ער גיט אומפארגלייכליך וואונדערליכע און מייסטערהאפטע באשרייבונגען און אנאליזן פון די צושטאנדן פון וועלכע יעדעס פון זיינע ווערק איז ארויסגעוואקסן. "עקצע האמא" איז

דער non plus ultra, דער שפּיץ וואָס מען קען נישט איבערגיין, פון טיפסטער זעלבסט-אַנאַליז. ניטשע ווייסט דאָס טאַקע. עס איז אים קלאָר, אַז דערמיט האָט ער דערגרייכט די ווייטסטע גרענעץ פון וואָס עס איז מעגליך אין דעם געביט.

צו איינעם פון זיינע פּריינט שרייבט ער דעמאָלט: "אַלץ צוזאַמענגענומען, האָט עס פון יעצט אָן מער נישט קיין שום זין צו רעדן און שרייבן וועגן מיר. ווער איך בין האָב איך מיט דער שריפט 'עקצע האָמאָ', וואָס מיר דרוקן, פאַר דער נעענטסטער אייביגקייט ad acta אָוועקגעלייגט", דאָס הייסט, פאַרענדיגט און אַריינגעלייגט אין די אַקטן. "מען זאָל זיך ווייטער נישט קימערן וועגן מיר..."

מיט "עקצע האָמאָ" קוקט ניטשע אויף זיך ווי "אָוועקגעשטעלט אויף יענער זייט", "איבער דער מענטשהייט". ער מיינט, אַז דערמיט הייבט זיך אָן די "טראַגישע קאַטאַסטראָפע" פון זיין לעבן.

דאָס גאַנצע בוך שטייט אין גרונט אונטערן צייכן פון זיין אונטערטיטל: "ווי מען ווערט וואָס מען איז". פון דעם קוקווינקל דאַרף מען דאָס ווערק באַטראַכטן. "וואָס העכער דער סאָרט פון אַ זאַך, אַלץ זעלטענער קומט זי גוט אויס", זאָגט זאַראַטוסטראַ. אין דעם זין מיינט ניטשע, אַז זיין לעבן איז ממש וואונדערליך געלונגען. ער איז דער וועמענס פאָרמולע פון גליק איז: "אַ יאָ, אַ ניין, אַ גראַדע ליניע, אַ ציל..."

"עקצע האָמאָ" איז דער איינמאַליגער, אַן-גלייכער דענקמאָל וואָס אַ מענטש האָט נאָר אַמאָל געקענט שטעלן פאַר זיך אַליין. אין געוויסע ערטער דערגרייכט עס די העכסטע מאָס פון פּאַטאָס און זעלבסט-פאַרהערליכונג. "היינט, ווען איך בין אויף אַ הייך וואו איך רעד מער נישט מיט ווערטער, נאָר מיט בליצן..." ניטשע פאַרגרעסערט זיך אַליין און שטעלט זיך אין דער ווייטקייט ווי מען וועט אים דאַרפן זען אין דער ווייטער צוקונפט. ווער וואָלט דאָס געקענט טון אַזוי ווי ער אַליין? און חוץ אים אַליין, ווער וואָלט עס געוואָגט און געדאַרפט טון, אויב נישט ער, דער גייסט וואָס קוקט דאָס טיפסטע און זעט דאָס טיפסטע אַריין אין זיך?

צום סוף מוז מען זיך פרעגן מיט וואָס פאַר אַ געפיל דער לייענער קען זיך געזעגענען פון דעם אויטאָביאָגראַפישן דענקמאָל פונעם הערליכסטן און שעפערישסטן גייסט, וואָס איז געווען דער גאַנצער פאַרקערפּערונג פון דער בענקשאַפט נאָך דעם וואָס זאָל קענען "אויסלייזן אַלץ פאַרגאַנגענעם". עס איז נישט קיין ספק, אַז דאָס וועט ביי אַסאַך מענטשן אויפוועקן פחד, אָדער לכל הפחות אַ געפיל פון אומרואיגקייט. זיי וועלן נישט קענען גלייבן אַז אַזוינס איז טאַקע מעגליך, און צום סוף וועלן זיי דערין זען גאַרנישט אַנדערש ווי אַ "פּאָזע פון גרויסקייט". אָבער דעם זעלטענערן, "אמת'ן, פּאַראָויס-באַשטימטן לייענער" קען דאָס ווערק נאָר אָנפילן, אין דער העכסטער מאָס, מיט אַ טיפער, איבערשאַקלענדיקער פרייד.

וואַרשע, פעברואַר 1929.
נ. אייבעשיץ.

ניטשע'ס פאַרוואָרט

1

איך זע פאַראויס, אַז עס וועט נישט זיין לאַנג ביז איך וועל מוזן קומען צו דער מענטשהייט מיט דער שווערסטער פאָדערונג וואָס איז איר נאָר אַמאָל געשטעלט געוואָרן. דערפאַר האַלט איך פאַר נויטיק צו זאָגן ווער איך בין. אין אמת'ן וואָלט מען עס געדאַרפט וויסן, ווייל איך האָב געגעבן עפּעס וואָס זאָגט עדות וועגן מיר. אָבער דער אומגלייכער פאַרהעלטעניש צווישן דער גרויסקייט פון מיין אויפגאַבע און דער קליינקייט פון די מענטשן פון מיין דור האָט זיך אַרויסגעוויזן דערין, אַז מען האָט מיך נישט געהערט און אַפילו נישט געזען. איך לעב אויף מיין אייגענעם חשבון. אפשר איז דאָס נאָר אַ פאַראורטייל, אַז איך לעב... עס איז גענוג איך זאָל כאַפּן אַ שמועס מיט איינעם פון די "געבילדעטע", וואָס פאַרברענגט דעם זומער אין אויבער-ענגאַדין, כדי איך זאָל זיך איבערצייגן אַז איך לעב נישט. אונטער די אומשטענדן איז עס אַ פליכט, קעגן מיין געוואוינהייט און נאָך מער קעגן דעם שטאָלץ פון מיינע אינסטינקטן, צו זאָגן גראָד אַרויס: הערט מיך! ווייל איך בין דער און דער. קודם כל, פאַרטוישט מיך נישט מיט אַ צווייטן!

2

איך בין, למשל, אינגאַנצן נישט קיין שרעקעדיגע געשטאַלט, נישט קיין מאָראַל-מאָנסטער. איך בין אַפילו אין מיין נאַטור דער פאַרקערטער פון דעם סאָרט מענטש וואָס מען האָט ביז יעצט פאַרערט ווי אַ מוסטער פון טוגנד. צווישן אונז גערעדט, דאַכט זיך מיר, אַז דווקא דאָס געהערט צו מיין שטאָלץ. איך בין אַ תלמיד פונעם פילאָזאָף דיאָניזאָס. איך וואָלט ענדערש געוואָלט זיין אַ סאַטיר ווי אַ הייליגער. אָבער מען זאָל לייענען דעם בוך. אפשר איז מיר עס געלונגען. אפשר האָט דער בוך בכלל נישט געהאַט קיין אַנדערן ציל ווי אויסצודריקן דעם חילוק אויף אַ פריילעכן, מענטשן-פריינדלעכן אופן.

דאָס לעצטע וואָס איך וואָלט צוגעזאָגט איז צו "פאַרבעסערן" די מענטשהייט. איך שטעל נישט אויף קיין נייע געצן. די אַלטע מעגן זיך לערנען וואָס עס הייסט האָבן ליימענע פיס. אַראָפּוואַרפן געצן, מיין וואָרט פאַר "אידעאַלן", דאָס איז שוין מער מיין מלאכה. דיווירקליכקייט האָט פאַרלוירן איר ווערט, איר זין און איר אמת'דיגקייט, פונקט אין דער מאָס וואָס מען האָט אויסגעטראַכט אַן אידעאַלע וועלט. די "אמת'ע וועלט" און די "כלומר'שטע וועלט", אויף אונזער שפּראַך: די אויסגעטראַכטע וועלט און די ווירקליכקייט...

דער ליגן פונעם אידעאַל איז ביז יעצט געווען די קללה איבער דער ווירקליכקייט. צוליב אים איז די מענטשהייט אַליין, ביז אין אירע טיפסטע אינסטינקטן, געוואָרן פאַרדאָרבן און פאַלש. עס איז געגאַנגען אַזוי ווייט, אַז מען האָט פאַרגעטערט דווקא די פאַרקערטע ווערטן פון יענע וואָס וואָלטן איר ערשט פאַרזיכערט וואוקס, אַ צוקונפט און דאָס הויכע רעכט צו אַ צוקונפט.

3

ווער עס קען אטעמען די לופט פון מיינע שריפטן ווייסט, אז דאס איז די לופט פון דער הייך, א שטארקע לופט. מען דארף זיין געמאכט פאר איר, אנדערש איז נישט קליין די סכנה זיך צו פארקילן אין איר. דער אייז איז נאנט, די איינזאמקייט איז אומגעהויער. אבער ווי רואיג ליגט אלץ אין ליכט! ווי פריי אטעמט מען! וויפיל שפירט מען אונטער זיך!

פילאזאפיע, אזוי ווי איך האב זי ביז יעצט פארשטאנען און געלעבט, איז דאס פרייוויליגע לעבן צווישן אייז און הויכע בערג. דאס אויפזוכן פון אלץ וואס איז וואונדערליך און אויסטערליש אין לעבן, פון אלץ וואס דער מאראל האט ביז היינט פארבאטן. פון דער לאנגער דערפארונג וואס אזא וואנדערונג אין דעם געביט פונעם פארבאטענעם האט מיר געגעבן, האב איך זיך אויסגעלערנט צו באטראכטן די סיבות וואס האבן געשאפן דעם ביז-איצטיגן מאראל און די אידעאלן אויף א גאר אנדערן אופן ווי עס וואלט געווען געוואונטשן. די באהאלטענע געשיכטע פון די פילאזאפן, די פסיכאלאגיע פון זייערע גרויסע נעמען, האט זיך פאר מיר אנטפלעקט.

וויפיל אמת קען א גייסט פארטראגן? וויפיל אמת וואגט ער? דאס איז ביי מיר אלץ מער געווארן דער אמת'ער מאסשטאב פאר זיין ווערט. א טעות, דאס הייסט גלייבן אין אן אידעאל, איז נישט בלינדקייט. א טעות איז פחדנות.

יעדע דערגרייכונג, יעדער טריט פאראויס אין דערקענטעניש, קומט פון מוט, פון שטרענגקייט מיט זיך אליין, פון ריינקייט מיט זיך אליין. איך פרעג נישט אפ די אידעאלן. איך ציה בלויז אן הענטשקעס פאר זיי. NITIMUR IN VETITUM: מיר שטרעבן צום פארבאטענעם. אונטער דעם צייכן וועט מיין פילאזאפיע אמאל זיגן, ווייל ביז יעצט האט מען כסדר, אלס א פרינציפ, פארבאטן דווקא דעם אמת.

4

צווישן מיינע שריפטן שטייט מיין "זאראטוסטרא" באזונדער פאר זיך. מיט אים האב איך געגעבן דער מענטשהייט די גרעסטע מתנה וואס זי האט ביז יעצט באקומען. דאס בוך, מיט א קול וואס דערגרייכט איבער טויזנטער יארן, איז דאס העכסטע בוך וואס עס איז דא, דאס אמת'ע בוך פון בערג-לופט. דער גאנצער מענטש ליגט אומגעהויער ווייט אונטער אים. עס איז אויך דאס טיפסטע בוך, געבוירן פון דער אינערליכער רייכקייט פון אמת, אן אומאויסשעפבארער קוואל. מען לאזט אין אים נישט אראפ קיין עמער וואס זאל נישט ארויפקומען פול מיט גאלד און גוטס.

דא רעדט נישט קיין "נביא", נישט איינער פון יענע שרעקעדיגע מישונגען פון קראנקהייט און ווילן צו מאכט, וואס הייסן גרינדער פון רעליגיעס. מען דארף קודם ריכטיג הערן דעם טאן וואס קומט ארויס פון די דאזיגע ליפן, דעם רואיגן, לויטערן טאן, כדי נישט צו טון אן אומ'רחמנות'דיגן עוולה צום זין פון זיין חכמה. "די שטילסטע ווערטער זענען די וואס ברענגען דעם שטורעם. געדאנקען וואס קומען אויף טויבן-פיס פירן די וועלט."

"די פייגן פאלן פון דיביימער. זיי זענען גוט און זיס, און בשעת זיי פאלן, שפאלט זיך אויף זייער רויטע הויט. א צפון-ווינט בין איך פאר צייטיגע פייגן.

דערפאר פאלן אייך צו די דאזיגע לערעס ווי פייגן, מיינע פריינט. טרינקט יעצט זייער זאפט און זייער זיס פלייש! ארום אונז איז הארבסט, א ריינער הימל און נאכמיטאג."

דא רעדט נישט קיין פאנאטיקער. דא ווערט נישט פארלאנגט קיין גלויבן. פון אן אומענדליכער שפע פון ליכט און טיפקייט פון גליק פאלט טראפ נאך טראפ, ווארט נאך ווארט. א צארטע לאנגזאמקייט איז דער טעמפא פון די רייד. אזוינס דערגרייכט נאר די אויסגעקליבנסטע. צו זיין דא א צוהערער איז אן אויסצייכענונג אן א גלייכן. קיינער איז נישט ראוי צו האבן אויערן פאר זאראטוסטרא.

איז זאראטוסטרא פונדעסטוועגן נישט א פארפירער? אבער וואס זאגט ער אליין ווען ער קערט זיך צום ערשטן מאל צוריק אין זיין איינזאמקייט? דווקא דאס פארקערטע פון וואס אין אזא פאל וואלט געזאגט סיי וועלכער "חכם", "הייליגער", "וועלט-אויסלייזער" אדער אנדערער דעקאדענט. ער רעדט נישט בלויז אנדערש. ער איז אויך אנדערש.

"אליין גיי איך יעצט, מיינע תלמידים! אויך איר זאלט יעצט אוועקגיין, און אליין! אזוי וויל איך.

גייט אוועק פון מיר און שטעלט זיך קעגן זאראטוסטרא. און נאך בעסער: שעמט זיך מיט אים! אפשר האט ער אייך אפגענארט.

דער מענטש פון דערקענטעניש דארף נישט בלויז ליב האבן זיינע פיינט. ער דארף אויך קענען פיינט האבן זיינע פריינט.

א שלעכטע באלוינונג איז עס פאר א לערער, אויב מען בלייבט שטענדיג נאר דער תלמיד. און פארוואס ווילט איר נישט אראפפליקן בלעטער פון מיין קראנץ?

איר פארערט מיך. אבער וואס וועט זיין אויב אייער פארערונג וועט אמאל אומפאלן? היט זיך אז א געץ זאל אייך נישט דערשלאגן!

איר זאגט אז איר גלייבט אין זאראטוסטרא? אבער וואס איז זאראטוסטרא? איר זענט מיינע גלויביגע? אבער וואס זענען אלע גלויביגע?

איר האט זיך נאך נישט געזוכט ווען איר האט געפונען מיך. אזוי טוען אלע גלויביגע. דערפאר איז יעדעס גלויבן אזוי ווייניג ווערט!

יעצט הייס איך אייך מיך פארלירן און זיך אליין געפינען. און ערשט דעמאלט, ווען איר אלע וועט מיך פארלייקנט האבן, וועל איך זיך אומקערן צו אייך..."

פרידריך ניטשע

אויף דעם שלימות'דיגן טאג, ווען אלץ ווערט צייטיג און נישט בלויז די טרויבן ווערן ברוין, איז דווקא געפאלן א זון-שטראל אויף מיין לעבן. איך האב צוריקגעקוקט, איך האב פאראויסגעקוקט. איך האב קיינמאל נישט געזען אזוי פיל און אזעלכע גוטע זאכן אויף איינמאל. נישט אומזיסט האב איך היינט באגראבן מיין פיר-און-פערציגסט יאר. איך האב עס געמעגט באגראבן. וואס עס איז געווען לעבן אין אים איז געראטעוועט געווארן,

איז געוואָרן אומשטערבליך. דאָס ערשטע בוך פֿון דער "איבערשאַצונג פֿון אַלע ווערטן", די לידער פֿון זאַראַטוסטראַ, דער "געצן־בין־השמשות", מײַן פּרוּוו צו פֿילאָזאָפֿירן מיטן האַמער: אַלץ מתּנות פֿון דעם יאָר, אַפֿילו פֿון זײַן לעצטן פֿערטל! ווי זאָל איך נישט זײַן דאַנקבאַר פֿאַר מײַן גאַנצן לעבן? און אַזוי דערצייל איך מיר מײַן לעבן.

פֿאַרוואָס איך האָב אַזויפֿיל חכמה

1

דאָס גליק פֿון מײַן לעבן, אפֿשר דאָס וואָס מאַכט עס איינמאָליק, ליגט אין זײַן גורל. אויב מען זאָגט עס אין דער פֿאָרעם פֿון אַ רעטעניש: ווי מײַן פֿאָטער בין איך שוין טויט; ווי מײַן מוטער לעב איך נאָך און ווער עלטער. די דאָפּלטע אָפּשטאַמונג, ווי פֿונעם העכסטן און נידעריקסטן שטאַפּל אויף דער לייטער פֿון לעבן, אַ דעקאַדענט און אַ נײַער אָנהייב אין דער זעלבער צײַט, דערקלערט, אויב עפּעס קען עס דערקלערן, די נייטראַלקייט און אָביעקטיווקייט צום גאַנצן פּראָבלעם פֿון לעבן, וואָס צייכנט מיך אפֿשר אויס. איך האָב אַ פֿײַנערן חוש פֿאַר די סימנים פֿון אויפֿשטײַג און אַראָפּגאַנג ווי אַ מענטש האָט נאָר אַמאָל געהאַט. איך בין דער לערער פֿאַר דעם par excellence, דער אויסגעצייכנטער לערער. איך קען ביידע, איך בין ביידע.

מײַן פֿאָטער איז געשטאָרבן בײַ זעקס־און־דרײַסיק יאָר. ער איז געווען צאַרט, ליבליך און שוואַך, ווי אַ באַשעפֿעניש וואָס איז באַשטימט נאָר צו דורכגיין, מער ווי אַ פֿרײַנדליכע דערמאָנונג אין לעבן ווי דאָס לעבן אַליין. אין דעם זעלבן עלטער וואָס זײַן לעבן איז אַראָפּגעגאַנגען, איז אויך מײַנס אַראָפּגעגאַנגען. אין מײַן זעקס־און־דרײַסיקסטן יאָר בין איך אָנגעקומען צום נידעריקסטן פּונקט פֿון מײַן לעבנסקראַפֿט. איך האָב נאָך געלעבט, אָבער נישט געקענט זען דרײַ טריט פֿאַר מיר.

דעמאָלט, אין 1879, האָב איך פֿאַרלאָזט מײַן פּראָפֿעסאָר־שטעלע אין באַזל. דעם גאַנצן זומער האָב איך געלעבט ווי אַ שאָטן אין סט. מאָריץ, און דעם קומענדיקן ווינטער, דעם ליכט־אָרעמסטן פֿון מײַן לעבן, האָב איך פֿאַרברענגט ווי אַ שאָטן אין נאַומבורג. דאָס איז געווען מײַן נידעריקסטער פּונקט. "דער וואַנדערער און זײַן שאָטן" איז געשאַפֿן געוואָרן אין יענער צײַט. אָן אַ ספֿק האָב איך זיך דעמאָלט פֿאַרשטאַנען אויף שאָטנס.

אינעם ווינטער דערנאָך, מײַן ערשטן ווינטער אין גענוא, האָט יענע פֿאַרזיסונג און פֿאַרגײַסטיקונג, וואָס קומט כּמעט אַלס אַ תּנאַי פֿון דער אויסערסטער אָרעמקייט פֿון בלוט און מוסקלען, געבוירן דאָס "מאָרגנרויט". די גאַנצע קלאָרקייט און פֿרײליכקייט, אַפֿילו די שפֿע פֿון גײַסט וואָס שפּיגלט זיך אָפּ אין דעם ווערק, איז בײַ מיר מעגליך נישט בלויז בײַ דער גרעסטער קערפּערליכער שוואַכקייט, נאָר אַפֿילו ווען איך האָב אַ שפֿע פֿון ווייטאָג. בשעת יסורים פֿון אַ קאָפּווייטאָג וואָס האַלט אָן דרײַ טעג אָן אויפֿהער, מיט פּײַנליכן ברעכן דערבײַ, האָב איך געהאַט אַן אויסגעצייכנטע דיאַלעקטישע קלאָרקייט. איך האָב מיט גרויס קאַלטבלוטיקייט דורכגעטראַכט זאַכן צו וועלכע איך קען, אין אַ געזונטערן צושטאַנד, נישט גענוג גוט אַרויפֿקלעטערן, פֿאַר וועלכע איך בין נישט גענוג

אויסגעפיינערט, נישט געגוג קאלט. מיינע ליינער ווייסן אפשר, ווי ווייט איך האלט דיאלעקטיק פאר א סימן פון דעקאדענץ, צום ביישפיל אין דעם בארימטסטן פאל: סאקראטעס.

אלע קראנקהייט-שטערונגען פונעם שכל, אפילו יענע האלבע צעמישטקייט וואס גייט מיט מיט פיבער, זענען מיר ביז היינט געבליבן אינגאנצן פרעמד. זייער נאטור און זייער אפטקייט האב איך ערשט געדארפט באקענען דורכן וויסנשאפטליכן וועג. מיין בלוט לויפט לאנגזאם. קיינער האט ביי מיר קיינמאל נישט געקענט פעסטשטעלן קיין פיבער. א דאקטער וואס האט מיך לאנג באהאנדלט ווי א נערוון-קראנקן האט צום סוף געזאגט: "ניין, דאס האט גארנישט צו טון מיט אייערע נערוון. איך אליין בין נאר נערוועז."

מען קען בכלל נישט באווייזן קיין ארטיגע פארדארבונג, קיין מאגן-קראנקהייט וואס איז קערפערליך באדינגט, כאטש איך האב שטענדיג, אלס רעזולטאט פון אלגעמיינער אויסגעשעפטקייט, געהאט די גרעסטע שוואכקייט פונעם פארדייאונג-סיסטעם. אויך די אויגן-קראנקהייט, וואס קומט צייטנווייז געפערליך נאנט צו בלינד ווערן, איז נאר א נאכפאלג, נישט די סיבה. מיט יעדן צוריקקער פון לעבנסקראפט איז אויך מיין זע-קראפט שטארקער געווארן.

א לאנגע, צו לאנגע רייע יארן באדייטן ביי מיר א צוריקקער צו געזונט. צום באדויערן באדייטן זיי אין דער זעלבער צייט אויך א צוריקגאנג, אן אראפגאנג, דאס נאכאנאנד צוריקקומען פון א געוויסן סארט דעקאדענץ. דארף איך נאך דעם אלעם זאגן אז איך האב דערפארונג אין פראגן פון דעקאדענץ? איך בין זיי דורכגעגאנגען געגוי, אין זייער גאנצן פארנעם. אפילו יענע אויסערגעוויינליך פיינע קונסט פון כאפן און פארשטיין בכלל, יענע פינגער פאר די קלענסטע חילוקים, די פסיכאלאגיע פון "ארומקוקן ארום די ווינקלען", און אלץ וואס איז מיר נאך אייגן, האב איך ערשט דעמאלט אויסגעלערנט. דאס איז די אמת'ע מתנה פון יענער צייט, ווען ביי מיר איז אלץ אויסגעפיינערט געווארן: דאס באאבאכטן אליין צוזאמען מיט די כלים פון באאבאכטן.

מיטן בליק פונעם קראנקן קוקן אויף געזונטערע באגריפן און ווערטן, און פארקערט, פון דער שפע און זעלבסטזיכערקייט פון א רייכן לעבן אריינקוקן אין דער באהאלטענער ארבעט פונעם דעקאדענץ-אינסטינקט, דאס איז געווען מיין לענגסטע איבונג, מיין אייגענע דערפארונג. אויב איך בין אין עפעס געווארן א מייסטער, איז עס אין דעם. איך האב עס יעצט אין דער האנט, איך האב די האנט דערפאר: איבערדרוקן די קוקווינקלען. דאס איז די ערשטע סיבה פארוואס ביי מיר אליין איז בכלל מעגליך אן "איבערשאצונג פון אלע ווערטן".

2

כאטש איך בין א דעקאדענט, בין איך אויך זיין פארקערטער. מיין באווייז דערפאר, צווישן אנדערע זאכן, איז אז קעגן מיינע שלעכטע צושטאנדן האב איך שטענדיג אינסטינקטיוו אויסגעקליבן די ריכטיגע מיטלען, בשעת דער טיפישער דעקאדענט

קלייבט שטענדיג אויס די מיטלען וואס שאדן אים. אלס א גאנצער בין איך געווען געזונט. אין געוויסע פרטים, אין געוויסע באזונדערע געביטן, בין איך געווען א דעקאדענט.

דער דראנג צו א גאנצער איינזאמקייט און זיך אפטיילן פון די געוואוינטע לעבנס-אומשטענדן, דאס צווינגען זיך נישט מער צו לאזן זיך פארזארגן, באדינען אדער באהאנדלען דורך דאקטוירים, דאס אלץ זאגט עדות וועגן דער אומבאדינגטער זיכערקייט פון מיין אינסטינקט בנוגע דעם וואס איז דעמאלט געווען פאר אלעם נויטיג. איך האב זיך אליין צוריק געמאכט געזונט. דער תנאי דערפאר, און מיט דעם וועט יעדער פיזיאלאג מסכים זיין, איז צו זיין געזונט פון יסוד אויס. א טיפיש שוואכע באשעפעניש קען נישט ווערן געזונט, און נאך ווייניגער זיך אליין מאכן געזונט. פאר א טיפיש געזונטן מענטש קען, פארקערט, קראנק זיין אפילו זיין א שטארקער שטופ צום לעבן, צו מער לעבן.

אזוי זע איך טאקע יעצט די לאנגע צייט פון קראנקהייט. איך האב דאס לעבן אנטדעקט ווי פון דאסניי, און זיך אליין דערין אריינגערעכנט. איך האב הנאה געהאט פון אלע גוטע זאכן, אפילו פון קלייניגקייטן, אויף אן אופן ווי אנדערע וואלטן נישט גרינג געקענט. פון מיין ווילן צו געזונט, צום לעבן, האב איך געשאפן מיין פילאזאפיע. ווייל דאס דארף מען נעמען אין אכט: דווקא אין די יארן פון מיין קלענסטער לעבנסקראפט האב איך אויפגעהערט צו זיין א פעסימיסט. דער אינסטינקט זיך אליין צו מאכן געזונט האט מיר פארבאטן א פילאזאפיע פון ארימקייט און אפהענגיגקייט.

און אין וואס דערקענט מען בעצם א גוט-געראטענעם מענטש? ער געפעלט אונזערע חושים. ער איז געשניצט פון א האלץ וואס איז אין דער זעלבער צייט הארט, צארט און האט א גוטן גערוך. אים שמעקט נאר וואס איז אים נוצליך. זיין געשמאק, זיין הנאה, הערט אויף וואו מען גייט איבער די מאס פונעם נוצליכן. ער געפינט אויס היילמיטלען קעגן שאדן. ער נוצט אויס שלעכטע צופאלן פאר זיין טובה. וואס ברענגט אים נישט אום מאכט אים שטארקער.

ער קלייבט אינסטינקטיוו צוזאם זיין אייגענעם חלק פון אלץ וואס ער זעט, הערט און לעבט איבער. ער איז א פרינציפ פון אויסקלייבן, ער לאזט אסאך פארבייגיין. ער איז שטענדיג אין זיין אייגענער געזעלשאפט, צי ער פארקערט מיט ביכער, מענטשן אדער לאנדשאפטן. ער גיט כבוד ווען ער קלייבט אויס, ווען ער לאזט עפעס נאנט צו זיך, ווען ער געבט זיין צוטרוי. ער רעאגירט לאנגזאם אויף יעדן סארט רייץ, מיט דער לאנגזאמקייט וואס א לאנגע פארזיכטיגקייט און א באוואוסטער שטאלץ האבן אין אים אויסגעארבעט. ער פארשט דעם רייץ וואס קומט נאנט צו אים; ער לויפט אים נישט אנטקעגן.

ער גלייבט נישט אין "אומגליק" און נישט אין "שולד". ער ווערט פארטיג מיט זיך און מיט אנדערע. ער קען פארגעסן. ער האט גענוג קראפט אז אלץ מוז אים אויספאלן צום בעסטן. נו גוט, איך בין דער פארקערטער פון א דעקאדענט, ווייל איך האב דא דווקא באשריבן זיך אליין.

די דאפּלטע רייע דערפאַרונגען, דער צוטריט צו וועלטן וואָס זעען אויס ווי זיי זענען אָפּגעטיילט איינע פון דער צווייטער, קומט צוריק אין מיין נאַטור אין יעדן געביט. איך בין אַ דאָפּלט-פּנים. חוץ מיין ערשטן פּנים האָב איך נאָך אַ צווייטן, און אפשר אויך נאָך אַ דריטן. שוין מיין אָפּשטאַמונג לאָזט מיין בליק אַריינדרינגען ווייטער פון אַלע קאָקווינקלען וואָס זענען באַגרעניצט בלויז דורך אַ פּלאָץ אָדער אַ פאָלק. איך דאַרף זיך גאָרנישט אָנשטרענגען צו זיין אַ "גוטער אייראָפּעער". פון דער אַנדערער זייט בין איך אפשר מער דייטש ווי די היינטיגע דייטשן, די דייטשן פונעם רייך, קענען נאָך זיין. איך, דער לעצטער אַנטי-פּאָליטישער דייטש.

און דאָך זענען מיינע אבות געווען פּוילישע איידעלע לייט. פון דאָרט האָב איך אין מיין קערפּער אַסאַך ראַסן-אינסטינקטן. ווער ווייסט, צום סוף אפשר אפילו דעם liberum veto, דאָס רעכט צו אָפּשטעלן אַ באַשלוס מיט מיין התנגדות. ווען איך טראַכט ווי אָפט מען ווענדט זיך אונטערוועגנס צו מיר ווי צו אַ פּאָלאַק, אַפילו פּאָלאַקן אַליין, און ווי זעלטן מען נעמט מיך פאַר אַ דייטש, וואָלט מען געקענט מיינען אַז איך בין נאָר אַ דייטש מיט אַביסל פרעמד בלוט.

מיין מוטער אָבער, פראַנציסקאַ עהלער, שטעלט פאַר עפּעס זייער דייטשעס. דאָס זעלבע מיין באָבע פון מיין פאָטערס זייט, ערדמוטע קראַוזע. זי האָט פאַרבראַכט איר גאַנצע יוגנט אין דעם גוטן אַלטן ווימאַר און איז נישט געווען פרעמד צום קרייז אַרום געטע. איר ברודער, דער פּראָפעסאָר פון טעאָלאָגיע קראַוזע אין קעניגסבערג, איז נאָך הערדער'ס טויט גערופן געוואָרן קיין ווימאַר אַלס גענעראַל-סופּעראינטענדענט. עס איז נישט אויסגעשלאָסן אַז איר מוטער, מיין עלטער-באָבע, איז די וואָס דער יונגער געטע דערמאָנט אין זיין טאָגבוך אונטערן נאָמען "מוטגען". ביי איר צווייטע חתונה האָט זי חתונה געהאַט מיטן סופּעראינטענדענט ניטשע אין איילענבורג.

אינעם גרויסן מלחמה-יאָר 1813, דעם 10טן אָקטאָבער, דעם טאָג ווען נאַפּאָלעאָן מיט זיין גענעראַל-שטאַב איז אַריינגעקומען אין איילענבורג, האָט זי געבוירן אַ קינד. אַלס אַ זאַקסין איז זי געווען אַ גרויסע פאַרערערין פון נאַפּאָלעאָן. עס קען זיין אַז איך בין עס אויך נאָך.

מיין פאָטער איז געבוירן אין 1813 און געשטאָרבן אין 1849. עטלעכע יאָר איידער ער האָט אָנגענומען די שטעלע פון הויפּט-גייסטליכן אין דער געמיינדע רעקען, נאָנט צו ליצען, האָט ער געוואוינט אינעם אַלטענבורגער שלאָס און דאָרט געלערנט די פיר פּרינצעסינס. זיינע תּלמידות זענען געווען די קעניגין פון האַנאָווער, די גרויספירשטין קאָנסטאַנטין, די גרויסהערצאָגין פון אָלדענבורג און די פּרינצעסין טערעזע פון זאַקסן-אַלטענבורג. ער האָט געהאַט אַ טיפן דרך-ארץ פאַרן פּרייסישן קעניג פרידריך ווילהעלם דעם פערטן, פון וועמען ער האָט אויך באַקומען זיין שטעלע אין דער געמיינדע. די געשעענישן פון 1848 האָבן אים שטאַרק פאַרטרויערט.

איך אליין, געבוירן אויפן געבורטסטאג פון יענעם קעניג, דעם 15טן אקטאבער, האב מיט רעכט באקומען די האהענצאלערן-נעמען פרידריך ווילהעלם. איין נוצן האט די אויסוואל פון דעם טאג יעדנפאלס געהאט: דורכאויס מיין גאנצע קינדהייט איז מיין געבורטסטאג געווען א יום-טוב.

איך האלט עס פאר א גרויסע פריווילעגיע צו האבן געהאט אזא פאטער. עס דאכט זיך מיר אפילו, אז דערמיט ווערן דערקלערט אלע אנדערע פריווילעגיעס וואס איך האב, אויסער דאס לעבן, דעם גרויסן "יא" צום לעבן. קודם, איך דארף זיך גארנישט אנשטרענגען, נאר בלויז ווארטן, כדי פון זיך אליין אריינצוקומען אין א וועלט פון הויכע, פיינע זאכן. דארט בין איך אין דער היים. דארט ווערט מיין טיפסטע ליידנשאפט ערשט פריי. אז איך האב כמעט באצאלט מיט מיין לעבן פאר דער פריווילעגיע, איז זיכער נישט קיין אומגערעכטער מקח. כדי צו פארשטיין אפילו עפעס פון מיין זאראטוסטרא, מוז מען אפשר זיין געמאכט ענליך צו מיר: מיט איין פוס אויף יענער זייט פון לעבן.

4

איך האב קיינמאל נישט פארשטאנען די קונסט ווי אזוי אויפצורופן ביי מענטשן א שלעכטע שטימונג קעגן זיך. אויך דאס האב איך צו פארדאנקען מיין אומפארגלייכליכן פאטער. אפילו ווען עס האט מיר געדאכט אז דאס קען האבן א גרויסן ווערט, האב איך עס נישט געקענט. צומאל, ווי אומקריסטליך דאס זאל נאר אויסזען, בין איך אפילו נישט שלעכט געשטימט קעגן זיך אליין.

מען קען אומדרייען מיין לעבן אויף אלע זייטן. נאר זעלטן, בעצם נאר איין איינציגע מאל, וועט מען געפינען שפורן פון א בייזן ווילן קעגן מיר. אפשר אבער אביסל צו פיל שפורן פון א גוטן ווילן. אפילו מיט מענטשן מיט וועמען יעדער האט שלעכטע דערפארונגען, רעדן מיינע דערפארונגען, אן אויסנאם, פאר זיי. איך מאך יעדן בער רואיג, און אפילו די לצים מאך איך העפליך. אין די זיבן יאר וואס איך האב געלערנט גריכיש אינעם העכסטן קלאס פונעם באזעלער פעדאגאגיום האב איך נישט געהאט קיין סיבה צו געבן א שטראף. די פוילסטע זענען ביי מיר געווען פלייסיג.

איך האב שטענדיג געהערשט איבערן צופאל. איך דארף זיין נישט צוגעגרייט כדי צו ווערן א מייסטער. דער אינסטרומענט זאל זיין וואס ער איז, אפילו אזוי פארשטימט ווי דער אינסטרומענט "מענטש" קען נאר זיין: איך וואלט געדארפט זיין קראנק אויב איך וואלט נישט געקענט ארויסבאקומען פון אים עפעס וואס מען קען הערן. און ווי אפט האב איך פון די "אינסטרומענטן" אליין געהערט, אז זיי האבן נאך קיינמאל נישט געקלונגען אזוי!

אפשר דאס שענסטע מאל איז געווען ביי היינריך פון שטיין, וואס איז אומפארצייטיך יונג געשטארבן. ער איז אמאל, נאכדעם וואס ער האט מיט גרויס מי באקומען רשות, געקומען פאר דריי טעג קיין סילס-מאריא. ער האט פאר יעדן דערקלערט, אז ער קומט נישט צוליב ענגאדין. דער אויסגעצייכנטער מענטש, וואס איז מיט דער גאנצער שטורמישער תמימות פון א פרייסישן יונקער פארקראכן אין דעם וואגנערישן זומפ, און דערצו נאך אין דעם דיורינגישן, איז יענע דריי טעג געווען ווי פארוואנדלט דורך א

שטורעם-ווינט פון פרייהייט. ווי איינער וואס מען הייבט מיטאמאל ארויף צו זיין אייגענער הייך און ער באקומט פליגל. איך האב אים שטענדיג געזאגט אז דאס קומט פון דער גוטער לופט דא אויבן, עס גייט אזוי מיט יעדן. נישט אומזיסט איז מען זעקס טויזנט פוס העכער ביירוט. אבער ער האט מיר נישט געוואלט גלייבן.

אויב מען האט מיר פונדעסטוועגן געטון א קליינעם אדער גרויסן שלעכטס, איז נישט "דער ווילן", לכל הפחות נישט דער בייזער ווילן, געווען די סיבה. איך וואלט זיך שוין ענדערש געקענט באקלאגן, ווי איך האב נארוואס אנגעוויזן, אויפן גוטן ווילן, וואס האט ארייגעברענגט אין מיין לעבן נישט ווייניג צעמישעניש. מיינע דערפארונגען געבן מיר א רעכט צו זיין חושד בכלל אין די אזוי גערופענע "אומעגאיסטישע" טרייבן, אין דער גאנצער "ליבשאפט צום נאענטן" וואס איז שטענדיג גרייט מיט עצה און הילף. בעצם האלט איך עס פאר א שוואכקייט, פאר א באזונדערן פאל פון נישט קענען זיך קעגנשטעלן קעגן רייצונגען. נאר ביי דעקאדענטן הייסט רחמנות א טוגנד.

איך ווארף די בעלי-רחמים פאר, אז זיי פארלירן גרינג די בושה, דעם דרך-ארץ און דאס פיינע געפיל פאר אפשטאנד. אז רחמנות באקומט אין איין רגע דעם גערוך פון דער מאסע און זעט אויס כמעט פונקט ווי שלעכטע מאנירן. אז רחמנות'דיגע הענט קענען אין געוויסע אומשטענדן דווקא צעשטערנדיג ארייננכאפן אין א גרויסן גורל, אין אן איינזאמקייט צווישן וואונדן, אין א זכות צו שווערער שולד.

זיך שטארקן איבער רחמנות רעכן איך צו די איידעלע טוגנדן. אלס "דער נסיון פון זאראטוסטרא" האב איך אויסגעדיכטעט א פאל ווען א גרויס געשריי פון נויט דערגרייכט אים, און רחמנות וויל אויף אים פאלן ווי א לעצטע זינד, אים ברענגען צו פארפאלשן זיך אליין. דא צו בלייבן הארט, דא צו האלטן די הייך פון זיין אויפגאבע ריין פון די פיל נידעריגערע און קורצזיכטיגערע נטיות וואס ארבעטן אין די אזוי גערופענע אומעגאיסטישע מעשים, דאס איז דער נסיון, אפשר דער לעצטער נסיון, וואס א זאראטוסטרא דארף ביישטיין. זיין אמת'ער באווייז פון קראפט.

5

אויך אין נאך איין פרט בין איך נאר מיין פאטער נאכאמאל, ווי זיין ווייטערדיקער לעבן נאך אן אלצו פריען טויט. פונקט ווי יעדער וואס האט קיינמאל נישט געלעבט צווישן מענטשן פון זיין גלייכן, און פאר וועמען דער באגריף "פארגעלטונג" איז אזוי אומצוגענגליך ווי "גלייכע רעכט", פארבאט איך מיר, ווען מען טוט מיר א קליינע אדער א גאר גרויסע נארישקייט, זיך צו באנוצן מיט קעגן-מיטלען אדער שוץ-מיטלען. אפילו זיך צו פארטיידיגן אדער זיך צו בארעכטיגן פארבאט איך מיר.

מיין אופן פון פארגעלטן איז צו שיקן ווי שנעלער נאך דער נארישקייט א קלוגשאפט. אפשר וועט זי זי נאך דעריאגן. למשל: איך שיק נאך א טאפ מיט איינגעמאכטע פרוכטן כדי פטור צו ווערן פון א זויערער געשיכטע. מען דארף מיר נאר טון עפעס שלעכטס, און איך "פארגעלט" עס. דאס איז זיכער. איך געפין שנעל א געלעגנהייט אויסצודריקן מיין דאנק פאר דעם וואס האט מיר געטון דעם שלעכטס, צומאל אפילו פארן שלעכטס אליין. אדער איך בעט אים עפעס, וואס קען זיין מער פארפליכטנדיג ווי אים עפעס צו געבן.

עס דאכט זיך מיר אויך, אז דאס גרעבסטע ווארט, דער גרעבסטער בריוו, זענען נאך איידעלער און פיינער ווי שווייגן. די וואס שווייגן האבן כמעט קיינמאל נישט קיין פיינקייט און איידלקייט פון הארץ. שווייגן איז זיך אוועקדרייען. אראפשלינגען שאפט אומפארמיידליך א שלעכטן כאראקטער. עס פארדארבט אפילו דעם מאגן. אלע שווייגערס ליידן פון שלעכטער פארדייאונג.

מען זעט, איך וואלט נישט געוואלט אז גרעבקייט זאל בלייבן אונטערגעשאצט. צווישן דער מאדערנער פארצערטלטקייט איז זי בכלל די מענטשליכסטע פארעם פון התנגדות, איינע פון אונזערע העכסטע טוגנדן. אויב מען איז געננוג רייך דערפאר, איז עס אפילו א גליק צו האבן אומגערעכט. א גאט וואס וואלט אראפגעקומען אויף דער ערד וואלט נישט געדארפט טון עפעס אנדערש ווי בלויז אומגערעכט. נישט די שטראף נעמען אויף זיך, נאר די שולד. דווקא דאס וואלט געווען געטליך.

6

פריי זיין פון פארביטערטקייט, און פארשטיין פארביטערטקייט, ווער ווייסט וויפיל איך האב צום סוף דערפאר צו דאנקען מיין לאנגע קראנקהייט! דער פראבלעם איז נישט פשוט. מען דארף עס האבן איבערגעלעבט סיי פון שטארקייט ארויס, סיי פון שוואכקייט. אויב מען דארף בכלל זאגן עפעס קעגן קראנק זיין, קעגן שוואך זיין, איז עס דאס: אין דעם צושטאנד ווערט אפגעשוואכט דער אמת'ער הייל-אינסטינקט, דאס הייסט דער אינסטינקט זיך צו באשיצן און זיך צו באוואפענען.

מען קען פון גארנישט פטור ווערן, מיט גארנישט פארטיג ווערן, גארנישט אפשטויסן. אלץ מאכט א וואונד. מענטשן און זאכן דרינגען זיך צו נאנט. וואס מען לעבט איבער פארוואונדט צו טיף. דער זכרון איז א וואונד מיט אייטער. קראנק זיין איז אליין א סארט פארביטערטקייט.

קעגן דעם האט דער קראנקער נאר איין גרויסן היילמיטל. איך רוף עס "רוסישער פאטאליזם": זיך אונטערגעבן צום גורל אן קיין מרידה, אזוי ווי א רוסישער סאלדאט וואס דער מלחמה-מארש ווערט אים צו שווער, און ער לייגט זיך צום סוף אראפ אין שניי. גארנישט מער אננעמען, גארנישט מער נעמען צו זיך אדער אין זיך. בכלל מער נישט רעאגירן.

דער גרויסער זין פון דעם פאטאליזם, וואס איז נישט שטענדיג בלויז דער מוט צו שטארבן, נאר אויך דאס אויפהאלטן לעבן אונטער לעבנס-געפערליכע אומשטענדן, ליגט אין דעם וואס דער שטאף-אויסטויש ווערט קלענער און לאנגזאמער. א סארט דראנג זיך אראפצולאזן אין א ווינטער-שלאף. נאך א פאר טריט ווייטער אין דער לאָגיק, און מען האט דעם פאקיר וואס שלאפט וואכן לאנג אין א קבר.

ווייל מען וואלט זיך צו שנעל אויסגענוצט ווען מען וואלט בכלל רעאגירט, רעאגירט מען איינגאנצן נישט מער. דאס איז די לאָגיק. און גארנישט ברענט אויס אזוי שנעל ווי די געפילן פון פארביטערטקייט: כעס, א קראנקהאפטיגע עמפינדליכקייט צו באליידיגונגען, אן אוממעכטיגע נקמה-געלוסט, דער באגער און דער דורשט נאך נקמה, דאס מישן גיפט אין יעדן זין. פאר אויסגעשעפטע מענטשן איז דאס זיכער דער שעדליכסטער אופן צו

רעאגירן. עס ברענגט א שנעלע אויסנוצונג פון נערוון-קראפט, א קראנקהאפטיגן צוואוקס פון קערפערליכע אויספליסונגען, למשל גאל וואס פליסט אין מאגן אריין. פארביטערטקייט איז פארן קראנקן דאס פארבאטענע אין זיך, זיין בייז. צום באדויערן איז זי אויך זיין נאטירליכסטע נטיה.

דאס האט יענער טיפער פיזיאלאג בודא פארשטאנען. זיין "רעליגיע", וואס מען וואלט ענדערש געדארפט רופן היגיענע כדי זי נישט צו פארמישן מיט אזעלכע נעבעכדיגע זאכן ווי קריסטנטום, האט געמאכט איר ווירקונג אפהענגיג פונעם נצחון איבער פארביטערטקייט. צו באפרייען דערפון די נשמה איז דער ערשטער טריט צו געזונט. "פיינטשאפט ענדיגט זיך נישט דורך פיינטשאפט. פיינטשאפט ענדיגט זיך דורך פריינטשאפט." דאס שטייט אין אנהייב פון בודא'ס לערע. אזוי רעדט נישט דער מאראל. אזוי רעדט די פיזיאלאגיע.

פארביטערטקייט וואס ווערט געבוירן פון שוואכקייט שאדט קיינעם נישט מער ווי דעם שוואכן אליין. ווען עס האנדלט זיך אבער וועגן א רייכער נאטור, איז עס א געפיל פון איבערפלוס, א געפיל וואס, אויב מען קען עס באהערשן, איז כמעט א באווייז פון רייכקייט. ווער עס קען דעם ערנסט מיט וועלכן מיין פילאזאפיע האט אנגענומען דעם קאמף קעגן נקמה און בייזקייט, ביז טיף אין דער לערע פונעם "פרייען ווילן", און דער קאמף קעגן קריסטנטום איז נאר א פרט דערפון, וועט פארשטיין פארוואס איך דערקלער דא דווקא מיין אייגענע אויפפירונג, די זיכערקייט פון מיין אינסטינקט אין דער פראקטיק.

אין צייטן פון דעקאדענץ האב איך מיר פארבאטן די געפילן ווי עפעס שעדליך. ווי נאר דאס לעבן איז ווידער געווען גענוג רייך און שטאלץ דערפאר, האב איך מיר זיי פארבאטן ווי עפעס וואס איז נידעריגער פון מיר. דער "רוסישער פאטאליזם" פון וועלכן איך האב גערעדט האט זיך ביי מיר אויסגעדריקט דערין, אז איך האב זיך יארן לאנג פעסטגעהאלטן אין כמעט אומדערטרעגליכע מצבים, ערטער, וואוינונגען און געזעלשאפטן, וויבאלד זיי זענען שוין איינמאל דורך צופאל געווען געגעבן. דאס איז געווען בעסער ווי זיי צו ענדערן, ווי צו שפירן אז מען קען זיי ענדערן, ווי זיך צו בונטעווען קעגן זיי.

זיך צו לאזן שטערן אין דעם פאטאליזם, זיך צו לאזן מיט געוואלד אויפוועקן, האב איך דעמאלט געהאלטן פאר זייער שעדליך. אין אמת'ן איז עס יעדעס מאל אויך געווען א סכנה צום לעבן. זיך אליין צו באטראכטן ווי א גורל, נישט וועלן זיך "אנדערש", דאס איז אונטער אזעלכע אומשטענדן דער גרויסער שכל אליין.

7

מלחמה איז אן אנדערע זאך. פון דער נאטור בין איך קריגעריש. אנגרייפן געהערט צו מיינע אינסטינקטן. קענען זיין א פיינט, זיין א פיינט, דערפאר דארף מען אפשר זיין א שטארקע נאטור. יעדנפאלס איז עס א תנאי ביי יעדער שטארקער נאטור. זי דארף האבן קעגנשטעל, דערפאר זוכט זי קעגנשטעל. דער אנגרייפערישער דראנג געהערט צו

שטארקייט פונקט אזוי נויטיג ווי נקמה און בייזקייט געהערן צו שוואכקייט. א פרוי, למשל, האט א באגער נאך נקמה. דאס איז באדינגט אין איר שוואכקייט, פונקט ווי איר עמפינדליכקייט צו א צווייטנס נויט.

די שטארקייט פונעם אנגרייפער האט א סארט מאסשטאב אין דעם סארט קעגנער וואס ער דארף. דאס זוכן א געוואלדיגן קעגנער, אדער א פראבלעם, זאגט עדות וועגן יעדן וואוקס. ווייל א קריגערישער פילאזאף רופט אויך ארויס פראבלעמען צום קאמף. די אויפגאבע איז נישט סתם זיך צו שטארקן איבער קעגנשטעל, נאר איבער אזא קעגנשטעל וואו מען דארף ארייַנלייגן די גאנצע קראפט, געשיק און מייסטערשאפט מיט די וואפן: גלייכע קעגנער.

גלייכקייט מיטן פיינט איז דער ערשטער תנאי פאר אן ערליכן דועל. וואו מען פאראכט, קען מען נישט פירן מלחמה. וואו מען באפעלט, וואו מען האלט עפעס נידעריגער פון זיך, האט מען נישט צו פירן מלחמה.

מיין אופן פון פירן מלחמה קען מען אויסשטעלן אין פיר כללים.

ערשטנס: איך גרייף נאר אן זאכן וואס האבן נצחון. ווען נויטיג ווארט איך ביז זיי האבן נצחון.

צווייטנס: איך גרייף נאר אן זאכן וואו איך וואלט נישט געפונען קיין פארבונדענע, וואו איך שטיי אליין, וואו איך שטעל נאר מיין אייגענעם שם אין א שלעכטן ליכט. איך האב קיינמאל נישט געטון קיין עפנטליכן טריט וואס זאל נישט שטעלן מיין שם אין א שלעכטן ליכט. דאס איז מיין מאסשטאב פאר א ריכטיגן מעשה.

דריטנס: איך גרייף קיינמאל נישט אן מענטשן. איך באנוץ זיך מיט א מענטש נאר ווי מיט א שטארקן פארגרעסערונג-גלאז, מיט וועלכן מען קען מאכן זעבאר אן אלגעמיינעם, אבער גליטשיגן און קוים אנצוטאפן, שלעכטן צושטאנד. אזוי האב איך אנגעגריפן דאוויד שטראוס. גענויער: דעם דערפאלג פון אן עלטער-שוואכן בוך ביי דער דייטשער "בילדונג". איך האב דערביי דערטאפט די בילדונג אויפן מעשה. אזוי האב איך אנגעגריפן וואגנער. גענויער: די פאלשקייט, דאס האלבקייט פון אינסטינקט אין אונזער "קולטור", וואס פארמישט דאס אויסגעפיינערט מיטן רייכן, דאס שפעט-געקומענע מיטן גרויסן.

פערטנס: איך גרייף נאר אן זאכן וואו יעדע פערזענליכע מחלוקת איז אויסגעשלאסן, וואו עס איז נישט דא קיין הינטערגרונט פון שלעכטע דערפארונגען. פארקערט, ביי מיר איז אנגרייפן א באווייז פון גוטווילִיגקייט, און אונטער געוויסע אומשטענדן פון דאנקבארקייט. איך גיב כבוד, איך צייכן אויס, ווען איך פארבינד מיין נאמען מיט דעם נאמען פון א זאך אדער א מענטש. פאר אדער קעגן, דאס מאכט ביי מיר נישט קיין חילוק.

ווען איך פיר מלחמה מיט קריסטנטום, קען איך דאס טון דווקא ווייל פון דער זייט איז מיר נישט געקומען קיין שום שלעכטער גורל אדער שטערונג. די ערנסטסטע קריסטן זענען שטענדיג געווען גוט געשטימט צו מיר. איך אליין, אן אויסגעשפראכענער קעגנער

פון קריסטנטום, בין ווייט דערפון צו לאזן אויף איינצלנע מענטשן ארויס וואס איז דער גורל פון טויזנטער יארן.

8

מעג איך זיך וואגן אנצוווייזן נאך איין לעצטן שטריך פון מיין נאטור, וואס מאכט מיר נישט ווייניג שווערינקייטן ביים פארקערן מיט מענטשן? איך האב אן אינגאנצן שרעקעדיג-שארפע עמפינדליכקייט פונעם ריינקייט-אינסטינקט. דעריבער שפיר איך קערפערליך די נאנטקייט, אדער, וואס זאג איך, דאס אינערליכסטע, דאס "געדערעם" פון יעדער נשמה. איך דערשמעק עס.

אין דער עמפינדליכקייט האב איך פסיכאלאגישע שפיר-כלים, מיט וועלכע איך טאפ אן יעדן סוד און באקום אים אין דער האנט. די פארבארגענע שמוץ טיף אין א נאטור, אפשר באדינגט אין שלעכט בלוט אבער פארדעקט דורך דערציאונג, ווערט מיר כמעט שוין ביים ערשטן בארירן באוואוסט. אויב איך האב ריכטיג באאבאכט, שפירן אזעלכע נאטורן, אומדערטרעגליך פאר מיין ריינקייט, אויך פון זייער זייט דעם חשש פאר מיין עקל. זייער גערוך ווערט דערמיט נישט בעסער.

אזוי ווי איך בין עס שטענדיג געוואוינט, און אן אויסערגעוויינליכע לויטערקייט מיט זיך אליין איז דער תנאי פון מיין לעבן, איך גיי אונטער אין אומריינע אומשטענדן, שווים איך, באד איך זיך און שפריץ איך זיך שטענדיג אין וואסער, אין עפעס אן אינגאנצן דורכזיכטיגן און גלאנציגן עלעמענט. דאס מאכט דעם פארקער מיט מענטשן פאר מיר א נישט קליינעם נסיון פון סבלנות. מיין מענטשליכקייט איז נישט צו מיטשפירן ווי דער מענטש איז, נאר אויסצוהאלטן וואס איך שפיר פון אים. מיין מענטשליכקייט איז זיך שטענדיג צו שטארקן איבער זיך אליין.

אבער איך דארף איינזאמקייט. איך מיין: געזונט ווערן, צוריקקומען צו זיך, דעם אטעם פון א פרייער, ליכטיגער, שפילעוודיגער לופט. מיין גאנצער זאראטוסטרא איז א לויב-געזאנג צו דער איינזאמקייט, אדער, אויב מען האט מיך פארשטאנען, צו דער ריינקייט. צום גליק נישט צו דער ריינער נארישקייט. ווער עס האט אויגן פאר קאלירן וועט עס אנרופן דימענטן.

דער עקל פארן מענטש, פאר דער "מאסע", איז שטענדיג געווען מיין גרעסטע סכנה. וויל מען הערן די רייד מיט וועלכע זאראטוסטרא רעדט וועגן אויסגעלייזט ווערן פונעם עקל?

"וואס איז מיר געשען? ווי אזוי האב איך זיך אויסגעלייזט פונעם עקל? ווער האט יונג געמאכט מיין אויג? ווי אזוי בין איך ארויפגעפלויגן צו דער הייך וואו די מאסע זיצט מער נישט ביים קוואל?

האט מיין עקל אליין מיר געמאכט פליגל און די קראפט צו טרעפן קוואלן? אין אמת'ן, צו דער העכסטער הייך האב איך געדארפט פליען כדי ווידער צו געפינען דעם קוואל פון פרייד!

אוי, איך האב אים געפונען, מיינע ברידער! דא אין דער העכסטער הייך פליסט פאר מיר דער קוואל פון פרייד. און דא איז א לעבן וואו די מאסע טרינקט נישט מיט!

כמעט צו האסטיג פליסטו פאר מיר, דו קוואל פון פרייד! און אפט מאכסטו ווידער ליידיג דעם בעכער דווקא ווייל דו ווילסט אים אנפילן.

און איך דארף זיך נאך אויסלערנען צו קומען צו דיר מער באשיידן. מיין הארץ פליסט דיר נאך צו האסטיג אנטקעגן.

מיין הארץ, אויף וועלכן דער זומער ברענט, דער קורצער, הייסער, מרה-שחורה'דיגער, איבערגליקליכער זומער. ווי מיין זומער-הארץ באגערט דיין קילקייט!

פארביי דער זומענדיגער אומעט פון מיין פרילינג! פארשוואונדן די שניי-שויערן פון מיין בייזקייט אין יוני! אינגאנצן זומער בין איך געווארן, און מיטאג אין זומער.

א זומער אין דער העכסטער הייך, מיט קאלטע קוואלן און א גליקליכער שטילקייט. קומט, מיינע פריינט, כדי די שטילקייט זאל ווערן נאך גליקליכער!

ווייל דאס איז אונזער הייך און אונזער היימלאנד. צו הויך און צו שטארק אויפן שטיילן בארג וואוינען מיר דא פאר אלע אומריינע און זייער דורשט.

ווארפט נאר אריין אייערע ריינע בליקן אין דעם קוואל פון מיין פרייד, איר פריינט! ווי זאל ער דערפון ווערן טריב? ער זאל אייך אנטקעגן לאכן מיט זיין ריינקייט!

אויף דעם בוים פון דער צוקונפט בויען מיר אונזער נעסט. אדלערס זאלן אונז ברענגען עסן אין זייערע שנאבלען, אונז וואס זענען איינזאם!

נישט קיין עסן וואס אומצניעותדיגע זאלן מעגן מיטעסן! זיי וואלט געקענט דאכטן אז זיי עסן פייער, און זיי וואלטן זיך פארברענט די מיילער!

נישט קיין היימען האלטן מיר דא גרייט פאר אומצניעותדיגע! אונזער גליק וואלט פאר זיי געהייסן אן אייז-הייל, פאר זייערע קערפער און פאר זייערע גייסטער.

און ווי שטארקע ווינטן וועלן מיר לעבן העכער זיי, שכנים פון די אדלערס, שכנים פונעם שניי, שכנים פון דער זון. אזוי לעבן שטארקע ווינטן.

און ווי א ווינט וועל איך אמאל נאך בלאזן צווישן זיי, און מיט מיין גייסט פארכאפן דעם אטעם פון זייער גייסט. אזוי וויל עס מיין צוקונפט.

א שטארקער ווינט איז זאראטוסטרא פאר אלע נידעריגע פלעצער. און די עצה גיט ער זיינע פיינט און אלץ וואס שפייט און גאווערט: היט זיך נישט צו שפייען קעגן דעם ווינט!"

פארוואס איך בין אזוי קלוג

1

פארוואס ווייס איך געוויסע זאכן בעסער? פארוואס בין איך בכלל אזוי קלוג? איך האב קיינמאל נישט געקלערט איבער שאלות וואס זענען נישט קיין שאלות. איך האב זיך נישט פארשווענדט דערויף. עכטע רעליגיעזע קאנפליקטן, למשל, קען איך נישט פון

אייגענער דערפֿארונג. איך האב גארנישט באמערקט ווי ווייט איך זאל זיין "זינדיג". אזוי אויך פֿעלט מיר אן אייגענער זיכערער מאסשטאב צו פֿארשטיין וואס א געוויסנסביס איז. לויט וואס מען הערט דערוועגן, זעט מיר א געוויסנסביס נישט אויס ווי עפּעס וואס מען דארף שעצן.

איך וואלט זיך נישט אפּגעזאגט פֿון אן אייגענער מעשה נאכדעם וואס עס איז שוין געשען. איך וואלט ליבערשט ארויסגענומען דעם שלעכטן אויסגאנג, די פֿאלגן, פֿון דער שאלה וואס דאס מעשה איז ווערט. ווען עפּעס גייט שלעכט אויס, פֿארלירט מען צו גרינג דעם ריכטיגן בליק אויף וואס מען האט געטון. א געוויסנסביס זעט מיר אויס ווי א סארט "בייזער בליק". א זאך וואס האט זיך נישט איינגעגעבן זאל מען דווקא נאך מער שעצן ביי זיך, ווייל זי האט זיך נישט איינגעגעבן. דאס איז שוין מער אין מיין מאראל.

"גאט", "די אומשטערבליכקייט פֿון דער נשמה", "ישועה", "יענע וועלט" זענען אלץ באגריפֿן אויף וועלכע איך האב נישט פֿארברענגט קיין שום אויפֿמערקזאמקייט און קיין שום צייט, אפֿילו נישט אלס קינד. בין איך אפֿשר קיינמאל נישט געווען גענוג קינדיש דערצו? אטעאיזם איז ביי מיר נישט קיין מסקנא, נאך ווייניגער א געשעעניש. ער קומט פֿון מיין אינסטינקט און פֿארשטייט זיך אליין. איך בין צו נייגעריג, צו פֿול מיט שאלות, צו שטאלץ, איך זאל זיך לאזן צופֿרידנשטעלן מיט א פּויסט-גראבן ענטפֿער. "גאט" איז א פּויסט-גראבער ענטפֿער, אן אומאיידלקייט כלפּי אונז דענקער. אין גרונט איז דאס אפֿילו א פּויסט-גראבער פֿארבאט פֿאר אונז: איר זאלט נישט טראכטן!

גאנץ אנדערש אינטערעסירט מיך א שאלה פֿון וועלכער "דאס גליק פֿון דער מענטשהייט" איז מער אפּהענגיג ווי פֿון וועלכער טעאלאגישער מאדנע זאך עס זאל נאר זיין: די שאלה פֿון דערנערונג. פֿארן פּשוטן געברויך קען מען זי אזוי שטעלן: "ווי אזוי דארפֿסט דווקא דו עסן, כדי צו דערגרייכן דיין העכסטע מאס קראפֿט, דיין virtù אין דעם רענעסאנס-זין, דיין טוגנט אן מאראליזם?"

מיינע דערפֿארונגען דערמיט זענען אזוי שלעכט ווי עס קען נאר זיין. איך שטוין אז איך האב די שאלה אזוי שפּעט געהערט, אז איך האב אזוי שפּעט געלערנט שכל פֿון די דערפֿארונגען. די גאנצע נישטיגקייט פֿון אונזער דייטשער בילדונג, איר "אידעאליזם", איז פֿאר מיר א געוויסע ערקלערונג פֿארוואס איך בין דווקא אין דעם געבליבן אזוי נאיוו און צוריקגעשטאנען. די "בילדונג" לערנט פֿון אנהייב אן צו פֿארלירן די ווירקליכקייט פֿון די אויגן, כדי נאכצולויפֿן פֿארשידענע צווייפֿלהאפֿטיגע, אזוי גערופֿענע "אידעאלע" צילן. למשל, "קלאסישע בילדונג". ווי דער צוזאמענשטעל פֿון "קלאסיש" מיט "דייטש" אין איין באגריף וואלט נישט שוין פֿון פֿאראויס געווען פֿאר'משפּט צו דורכפֿאל! נאך מער, דאס איז צום לאכן. שטעלט אייך פֿאר א "קלאסיש געבילדעטן" לייפּציגער!

באמת, ביז אין מיינע דערוואקסענע יארן האב איך כסדר שלעכט געגעסן. מאראליש אויסגעדריקט: "אומפּערזענליך", "אומעגאיסטיש", "אלטרואיסטיש", צום וואויל פֿון די קעכער און אנדערע קריסטליכע ברידער. דורך דער לייפּציגער קיך, למשל, האב איך אין דער זעלבער צייט ווי מיין ערשטע באקאנטשאפֿט מיט שאפּענהויערן אין 1865, זייער

ערנסט אפּגעזאָגט מײַן "ווילן צום לעבן". צו עסן צו ווייניק און דערבײַ נאָך פֿאַרדאַרבן דעם מאָגן: די שאלה האָט די דערמאָנטע קיך, דוכט זיך, אויסגעצייכנט געלייזט. מען זאָגט אַז 1866 זאָל האָבן געבערענגט אַ ענדערונג דערין.

אָבער די דײַטשע קיך בכלל, וואָס האָט זי נישט אַלץ אויפֿן געוויסן! זופּ פֿאַר דער מאָלצײַט, וואָס די ווענעציאַנישע קאָכביכער פֿונעם זעכצנטן יאָרהונדערט רופֿן "alla tedesca", אויף דײַטשן שטייגער; אויסגעקאָכט פֿלייש; גרינצייג אָנגעשטאָפּט מיט פֿעטס און מעל; די פֿאַרוואַנדלונג פֿון אַ מעל-מאכל אין אַ פּרעס צו דריקן בריוו! רעכנט מען דערצו נאָך די פּשוט בהמישע געברויכן צו טרינקען נאָך דער מאָלצײַט בײַ די אַלטע דײַטשן, און ווײַט נישט בלויז בײַ די אַלטע, פֿאַרשטייט מען אויך דעם שורש פֿונעם דײַטשן גייסט: פֿאַרדאַרבענע געדערים. דער דײַטשער גייסט איז אַ סאָרט אומפֿאַרדײַאונג. ער ווערט מיט גאָרנישט פֿאַרטיק.

אָבער אויך די ענגלישע דיעטע, וואָס איז אין פֿאַרגלײַך מיט דער דײַטשער און אַפֿילו דער פֿראַנצויזישער אַ סאָרט "צוריקקער צו דער נאַטור", הייסט עס צום קאַניבאַליזם, איז זייער קעגן מײַן אינסטינקט. מיר דאַכט זיך אַז זי גיט דעם גייסט שווערע פֿיס, ענגלענדערישע פֿיס. די בעסטע קיך איז די פּיעמאָנטישע.

אַלקאָהאָל שאַדט מיר. איין גלאָז ווײַן אָדער ביר אַ טאָג איז אינגאַנצן גענוג צו מאַכן מײַן לעבן פֿאַר אַן "עמק הבכא", אַ טאָל פֿון טרערן. אין מינכען לעבן מענטשן וואָס זענען מײַן געניע פֿאַרקערטע. איך האָב דאָס אפֿשר אַ ביסל שפּעט פֿאַרשטאַנען, אָבער איך האָב עס פֿאַקטיש דערלעבט פֿון קינדווײַז אָן. אַלס יונגל האָב איך געגלויבט אַז ווײַן טרינקען, פּונקט ווי רייכערן, איז בײַם אָנהייב נאָר אַ פּוסטער שטאָלץ פֿון יונגע מענטשן, און שפּעטער אַ שלעכטע געוואוינהייט. אפֿשר איז אויך דער נאַומבורגער ווײַן שולדיק אין דעם שאַרפֿן משפּט. צו גלויבן אַז ווײַן מאַכט פֿריילעך וואָלט איך געדאַרפֿט זײַן אַ קריסט, הייסט עס גלויבן דווקא אין דעם וואָס איז פֿאַר מיר אַן אַבסורד.

מאָדנע גענוג: קליינע מאָסן אַלקאָהאָל, שטאַרק אויסגעמישט, מאַכן מיך אויסטערליש שלעכט געשטימט. אָבער ווען עס האַנדלט זיך פֿון גרויסע מאָסן, ווער איך כמעט אַ מאַטראָז. שוין אַלס יונגל האָב איך דאָ געוויזן וואָס איך קען. צו שרײַבן אַ לאַנגע לאַטײַנישע אָפּהאַנדלונג אין איין נאַכט און זי נאָך איבערצושרײַבן, מיט דער אַמביציע נאָכצוטון מײַן מוסטער סאַלוסט אין דער שטרענגקייט און געדיכטקייט פֿונעם סטיל, און דערבײַ פֿאַרטרינקען מײַן לאַטײַן מיט אַ גראָג פֿון גרעסטן קאַליבער, דאָס איז שוין ווען איך בין געווען אַ תּלמיד אין דער חשובֿ'ער שולע פּפֿאָרטאַ נישט געווען אין סתּירה מיט מײַן פֿיזיאָלאָגיע. אפֿשר אויך נישט מיט סאַלוסט'ס פֿיזיאָלאָגיע, הגם שטענדיק מיט די כּללים פֿון דער חשובֿ'ער שולע פּפֿאָרטאַ.

שפּעטער, בערך אין דער מיט פֿון מײַן לעבן, האָב איך זיך אַלץ שטרענגער אַנטשלאָסן קעגן יעדן "גײַסטיגן" געטראַנק. איך בין פֿון אייגענער דערפֿאַרונג אַ קעגנער פֿון וועגעטאַריאַניזם, פּונקט ווי ריכאַרד וואַגנער, וואָס האָט מיך איבערגעצייגט דערין. איך קען אָבער נישט גענוג ערנסט ראָטן מענטשן מיט אַ מער גײַסטיגער נאַטור זיך אינגאַנצן אָפּצוהאַלטן פֿון אַלקאָהאָל. וואַסער איז גענוג.

איך קלייב ליבערשט אויס ערטער וואו מען קען איבעראַל שעפּן פון פליסנדיגע קוואַלן: ניס, טורין, סילס. אַ קליין גלעזל גייט מיר נאָך ווי אַ הונט. "In vino veritas", אין וויין איז דער אמת. זעט אויס אַז אויך דאָ בין איך ווידער נישט מסכּים מיט דער גאַנצער וועלט וועגן דעם באַגריף "אמת". ביי מיר שוועבט דער גייסט איבערן וואַסער.

נאָך אַפּאָר אָנווייזונגען פון מיין מאָראַל. אַ גרויסע מאָלצייט איז גרינגער צו פאַרדייען ווי אַ צו קליינע. דער מאָגן דאַרף אַרבעטן ווי אַ גאַנצער. דאָס איז דער ערשטער תּנאַי פאַר אַ גוטער פאַרדייאונג. מען מוז קענען די גרויס פונעם אייגענעם מאָגן. צוליב דעם זעלבן טעם דאַרף מען אָפּרעדן פון אויסגעצויגענע מאָלצייטן, די מאָלצייטן ביים table d'hôte, וואָס איך רוף אָפּפער-פייערונגען מיט הפסקות.

קיין עסן צווישן די מאָלצייטן, קיין קאַווע. קאַווע מאַכט פאַרנעפּלט. טיי איז נוצליך נאָר אינדערפרי. ווייניג, אָבער שטאַרק: איין גראַד צו שוואַך, און דער טיי שאַדט זייער און מאַכט קראַנק פאַרן גאַנצן טאָג. יעדער האָט דערין זיין אייגענע מאָס, אָפט אין גאָר ענגע און פיינע גרענעצן. אין אַ זייער שאַרפן קלימאַט איז נישט ראַטזאַם אָנצוהייבן מיט טיי. אַ שעה פריער זאָל מען מאַכן דעם אָנהייב מיט אַ שיסל געדיכטן קאַקאַאָ, פון וועלכן מען האָט אַראָפּגענומען דאָס פעטס.

זיצן ווי ווייניגער. מען זאָל נישט געטרויען קיין געדאַנק וואָס איז נישט געבוירן געוואָרן אין דער פרישער לופט און ביי פרייער באַוועגונג, אין וועלכן אויך די מוסקלען פייערן נישט אַ יום טוב. אַלע פאָראורטיילן שטאַמען פון די געדערים. דאָס זיצפלייש, איך האָב עס שוין אַמאָל געזאָגט, איז דער אמת'ער חטא קעגן דעם הייליגן גייסט.

2

מיט דער שאלה פון דערנערונג איז נאָענט פאַרבונדן די שאלה פון אָרט און קלימאַט. נישט יעדער קען לעבן איבעראַל. און איינער וואָס האָט גרויסע אויפגאַבן, וואָס פאַרלאַנגען זיין גאַנצע קראַפט, האָט אין דעם גאָר אַ זייער באַגרעניצטע אויסוואַל. דער איינפלוס פונעם קלימאַט אויפן מעטאַבאָליזם, צי ער ווערט לאַנגזאַמער אָדער שנעלער, גייט אַזוי ווייט, אַז אַ טעות אין אָרט און קלימאַט קען נישט בלויז דערווייטערן אַ מענטש פון זיין אויפגאַבע, נאָר גאָר באַהאַלטן די אויפגאַבע פון אים. ער וועט זי קיינמאָל נישט זען פאַר די אויגן. די לעבנסקראַפט אין אים וועט קיינמאָל נישט ווערן גענוג גרויס צו דערגרייכן יענע פרייליכקייט וואָס גיסט זיך איבער אין די העכסטע גייסטיגע ספערעס, וואו מען קומט צום פאַרשטאַנד: דאָס קען נאָר איך.

אַפילו אַ קליינע פוילקייט אין די געדערים, וואָס איז שוין געוואָרן אַ שלעכטע געוואוינהייט, איז גענוג צו מאַכן פון אַ זשעני עפּעס מיטלמעסיג, עפּעס "דייטש". דער דייטשער קלימאַט אַליין איז גענוג צו אַנטמוטיגן שטאַרקע געדערים, אַפילו אַזעלכע וואָס זענען פעאיג צו העלדישע מעשׂים. דער טעמפּאָ פונעם מעטאַבאָליזם איז גלייך פאַרבונדן מיט דער באַוועגליכקייט אָדער לאַמקייט פון די פיס פונעם גייסט. דער "גייסט" אַליין איז דאָך בלויז אַ געוויסע קאַטעגאָריע פונעם מעטאַבאָליזם.

זאל מען צוזאמשטעלן די ערטער וואו עס זענען און עס זענען געווען מענטשן מיט א שארפן גייסט, וואו וויץ, אויסגעפיינערטקייט און שארפזיניגקייט האבן געהערט צום גליק, וואו דער זשעני האט זיך כמעט געמוזט שפירן אין דער היים: אלע האבן אן אויסגעצייכנט טרוקענע לופט. פאריז, די פראוואנס, פלארענץ, ירושלים, אטען. די נעמען באווייזן עפעס. דער זשעני איז אפהענגיג פון טרוקענער לופט, פון א ריינעם הימל, הייסט עס פון א שנעלן מעטאבאליזם, פון דער מעגליכקייט זיך כסדר פריש צו פארשאפן גרויסע און אפילו ריזיגע מאסן קראפט.

איך האב א ביישפיל פאר די אויגן ווי א וויכטיגער גייסט, וואס איז געווען פעאיג צו פרייליכקייט, איז צוליב זיין מאנגל אין א פיינעם אינסטינקט וועגן קלימאט געווארן ענג, ווינקלדיג, א ספעציאליסט און פארזויערט. און איך אליין וואלט געקענט ווערן אזא איינער, ווען קראנקהייט וואלט מיך נישט געצוואונגען צום שכל, צו טראכטן וועגן דעם שכל אין דער ווירקליכקייט.

יעצט, נאך לאנגער איבונג, לייען איך פון זיך אפ די ווירקונגען פונעם קלימאט און פונעם וועטער ווי פון א זייער פיינעם און זיכערסטן אינסטרומענט. שוין אויף א קורצע רייזע, למשל פון טורין קיין מילאן, רעכן איך פיזיאלאגיש אין זיך אויס די ענדערונג אין די גראדן פון לופט-פייכטקייט. דערפאר טראכט איך מיט שרעק פון דעם אומגעהיימליכן פאקט, אז מיין לעבן איז ביז די לעצטע צען יאר, די לעבנסגעפערליכע יארן, כסדר פארגעקומען אין אומריכטיגע ערטער, וואס זענען דווקא פאר מיר געווען פארבאטן. נאומבורג, שולע פפארטא, טירינגען בכלל, לייפציג, באזעל, ווענעדיג: אלץ ערטער פון אומגליק פאר מיין פיזיאלאגיע.

ווען איך האב בכלל נישט קיין אנגענעמע זכרונות פון מיין גאנצער קינדהייט און יוגנט, וואלט געווען נאריש דאס צוצושרייבן אזוי גערופענע "מאראלישע סיבות", למשל דעם זיכער פארהאנענעם מאנגל אין א צופרידנשטעלנדיגער געזעלשאפט. דער מאנגל איז דא נאך היינט, אזוי ווי ער איז שטענדיג געווען, און ער האלט מיך נישט אפ פון זיין מונטער און דרייסט. נאר די אומוויסנהייט אין פיזיאלאגישע ענינים, דער פארשאלטענער "אידעאליזם", איז געווען די עכטע גורל-צרה אין מיין לעבן: דאס איבעריגע און נארישע דערין, וואס קיין גוטס איז דערפון נישט ארויסגעוואקסן און וואס האט נישט קיין פארגיטיגונג, קיין קעגנוויכט.

מיט די פאלגן פון דעם "אידעאליזם" ערקלער איך מיר אלע טעותים, אלע גרויסע פארבלאנדזשונגען פונעם אינסטינקט און אלע "באשיידנקייטן" וואס זענען נישט אין דער ליניע פון מיין לעבנס-אויפגאבע. למשל, אז איך בין געווארן א פילאלאג. פארוואס לכל הפחות נישט א דאקטער, אדער עפעס וואס עפנט די אויגן? אין מיין באזעלער צייט איז מיין גאנצע גייסטיגע דיעטע, אריינגערעכנט ווי איך האב איינגעטיילט דעם טאג, געווען א פולשטענדיג נארישע פארשווענדונג פון אויסערגעוויינליכע כוחות. אן שום נייע קראפט וואס זאל דעקן די אויסגענוצטע כוחות, אן קיין מחשבה וועגן אויסנוצן און צוריקבאקומען.

עס האט געפעלט יעדע פיינערע ליבשאפט צו זיך, יעדע השגחה פון א באהיטנדיגן אינסטינקט. עס איז געווען א זיך-גלייכשטעלן מיט ווען עס זאל נישט זיין, אן אומעגאיסטישקייט, א סארט פארגעסן די אייגענע דיסטאנץ. דאס איז עפעס וואס איך קען מיר קיינמאל נישט מוחל זיין. ווען עס האט שוין כמעט געהאלטן ביים סוף פון מיין לעבן, דווקא ווייל עס האט שוין כמעט געהאלטן ביים סוף, האב איך אנגעהויבן נאכצוטראכטן איבער דער יסודותדיגער שטות פון מיין לעבן: דעם "אידעאליזם". די קראנקהייט האט מיך געברענגט צום שכל.

3

די אויסוואל פון דערנערונג, די אויסוואל פון קלימאט און ארט, און דאס דריטע וואו מען טאר בשום אופן נישט מאכן א טעות: די אויסוואל פון דעם אייגענעם אופן זיך אפצורוען. אויך דא, וואס מער א גייסט איז sui generis, פון אן אייגענעם סארט, אלץ ענגער ווערן די גרענעצן פון וואס איז אים דערלויבט, הייסט עס נוצליך.

אין מיין פאל געהערט יעדער סארט לייענען צו מיין אפרו. עס באפרייט מיך פון מיר אליין, עס לאזט מיך שפאצירן אין פרעמדע ויסנשאפטן און נשמות, וואס איך נעם שוין נישט ערנסט. לייענען איז טאקע מיין אפרו פון מיין ערנסט. אין צייטן פון טיפער ארבעט זעט מען ביי מיר נישט קיין ביכער. איך וואלט זיך געהיט עמיצן נאנט צו מיר צו לאזן רעדן, אדער אפילו טראכטן. און דאס וואלט דאך טאקע געווען לייענען.

האט מען בכלל באמערקט אז אין דער טיפער אנגעשטרענגטקייט צו וועלכער די שוואנגערשאפט ברענגט דעם גייסט, און אין גרונט דעם גאנצן ארגאניזם, ווירקט יעדער צופאל און יעדער סארט דרויסנדיגער רייץ צו שטארק, ער טרעפט צו טיף? מען מוז ווי ווייט מעגליך אויסמיידן דעם צופאל, דעם רייץ פון דרויסן. א געוויסער סארט זיך-פארמויערן געהערט צו די העכסטע חכמות פונעם אינסטינקט ביי דער גייסטיגער שוואנגערשאפט. זאל איך לאזן א פרעמדן געדאנק זיך שטיל אריבערקלעטערן איבער דער מויער? דאס וואלט דאך געווען לייענען.

נאך די צייטן פון ארבעט און פרוכטבארקייט קומט די צייט פון אפרו. קומט אהער, איר אנגענעמע, איר גייסטרייכע, איר געשייטע ביכער! ווועלן דאס זיין דייטשע ביכער? איך מוז צוריקגיין א האלבן יאר זיך צו דערמאנען ווען איך האב געהאט א בוך אין דער האנט. וואס איז עס געווען? אן אויסגעצייכנטע שטודיע פון וויקטאר בראשטאר, "Les sceptiques grecs", די גריכישע סקעפטיקער, אין וועלכער ער האט אויך גוט גענוצט מיינע "Laertiana". די סקעפטיקער, דער איינציגער סארט פילאזאפן וואס מען קען ערנסט שעצן צווישן דעם צוויי- ביז פינף-טייטשיגן פאלק פון די פילאזאפן!

אנדערש נעם איך שטענדיג די זעלבע ביכער, אין גרונט א קליינע צאל, ביכער וואס האבן זיך דווקא פאר מיר שוין באוויזן. אפשר ליגט עס נישט אין מיין נאטור צו לייענען אסאך און פילערליי. א לייענצימער מאכט מיך קראנק. עס ליגט אויך נישט אין מיין נאטור צו האבן ליב אסאך אדער פילערליי זאכן. פארזיכט, אפילו פיינטליכקייט קעגן נייע ביכער, געהערט מער צו מיין אינסטינקט ווי "טאלעראנץ", "largeur du coeur", ברייטקייט פונעם הארץ, און אנדערע סארטן "ליבשאפט צום צווייטן".

אין גרונט זענען דאס א קליינע צאל עלטערע פראנצויזן צו וועלכע איך קער שטענדיג צוריק. איך גלויב נאר אין פראנצויזישער בילדונג, און האלט אלץ וואס מען רופט אויסער דעם אין אייראפע "בילדונג" פאר א מיספארשטענדעניש, אוודאי די דייטשע בילדונג. די וויייניגע ביישפילן פון הויכער בילדונג וואס איך האב באגעגנט אין דייטשלאנד זענען אלע געווען פון פראנצויזישן מקור. פאר אלעם מאדאם קאזימא וואגנער, די באדייטנדסטע שטימע אין שאלות פון געשמאק וואס איך האב געהערט.

איך לייען נישט פאסקל, נאר איך האב אים ליב אלס דעם מערסט רירנדיגן קרבן פון קריסטנטום, לאנגזאם דערמארדעט, קודם קערפערליך און דערנאך גייסטיג. אין דעם ליגט די גאנצע לאגיק פון דער גרויליגסטער פארעם פון אוממענטשליכער אכזריות. איך פארמאג עפעס פון מאנטענס פרעכן מוט אין גייסט. ווער ווייסט, אפשר אויך אין קערפער. מיין קינסטלערישער געשמאק נעמט אין שוץ, נישט אן צארן, די נעמען מאליער, קארנעל און ראסין קעגן אזא ווילדן זשעני ווי שעקספיר. אבער דאס אלץ שליסט נישט אויס אז אויך די גאר יונגע פראנצויזן זאלן זיין פאר מיר א פארצויבערנדיגע געזעלשאפט.

איך זע גארנישט אין וועלכן יארהונדערט פון דער געשיכטע מען וואלט געקענט צוזאמשטעלן אזעלכע אינטערעסאנטע און אין דער זעלבער צייט אזעלכע פיינע פסיכאלאגן ווי אין היינטיגן פאריז. איך וועל פרובירן אויסצוכאפן אפאר נעמען, ווייל זייער צאל איז גארנישט קליין: פאל בורזשע, פיער לאטי, זשיפ, מעלאק, אנאטאל פראנס, זשיל לעמעטר. אדער, כדי צו דערמאנען איינעם פון דער שטארקער ראסע, אן עכטן לאטיינער צו וועמען איך בין באזונדערס צוגעצויגן: גי דע מאפאסאן.

צווישן אונז גערעדט, דאס דור איז מיר ליבער אפילו פון זיינע גרויסע לערער, וואס די דייטשע פילאזאפיע האט זיי אלע צוזאמען פארדארבן. למשל, דער הער טען מיט העגעל, וועמען ער האט צו פארדאנקען זיין שלעכטן פארשטאנד פון גרויסע מענטשן און צייטן. וואו דייטשלאנד גרייכט נאר, פארדארבט עס די קולטור. ערשט די מלחמה האט "באפרייט" דעם גייסט אין פראנקרייך.

סטענדאל איז איינער פון די שענסטע צופאלן אין מיין לעבן. אלץ וואס האט אין מיר געמאכט א נייע תקופה איז אונטערגערוקט געווארן דורך א צופאל, קיינמאל נישט דורך א רעקאמענדאציע. זיין ווייטזעענדיגער פסיכאלאגישער בליק און זיין אויפנעמען די ווירקליכקייט זענען נישט צו שאצן. דאס דערמאנט אין דער נאנטשאפט פונעם גרעסטן רעאליסט, "ex ungue Napoleonem", צו דערקענען נאפאלעאן פון זיין נאגל. נישט צום וויייניגסטן שעץ איך אים אלס אן ערליכן אטעאיסט, א סארט וואס איז זעלטן און שווער צו געפינען אין פראנקרייך. כבוד אויך פראספער מערימע.

קוק איך אפשר אליין מיט קנאה אויף סטענדאל? ער האט מיר ארויסגעכאפט דעם בעסטן אטעאיסטישן וויץ, וואס איך וואלט דווקא געקענט מאכן: "די איינציגע בארעכטיגונג פון גאט איז אז ער עקזיסטירט נישט." איך אליין האב ערגעץ געזאגט: וואס איז ביז איצט געווען דער גרעסטער טענה קעגן דער עקזיסטענץ? גאט.

היינריך היינע האט מיר געגעבן דעם העכסטן באגריף פון א לירישן דיכטער. איך זוך אומזיסט אין אלע קעניגרייכן פון טויזנטער יארן נאך אזא זיסער און ליידנשאפטליכער מוזיק. ער האט געהאט יענע געטליכע בייזקייט אן וועלכער איך קען מיר נישט פארשטעלן דאס שליימעסדיגע. איך שאץ דעם ווערט פון מענטשן און ראסן לויט דעם ווי שטארק זיי קענען זיך נישט פארשטעלן א גאט אפגעטיילט פון א סאטיר. און ווי ער באהערשט די דייטשע שפראך! מען וועט אמאל זאגן אז היינע און איך זענען בכלל געווען די ערשטע קינסטלער פון דער דייטשער שפראך. וואס סתם דייטשן האבן געטון מיט איר איז ווייט נישט צו פארגלייכן.

מיט בייראן'ס "מאנפרעד" מוז איך זיין טיף פארוואנדט. איך האב אין מיר געפונען אלע יענע תהומות. ביי דרייצן יאר בין איך שוין געווען רייף פאר דעם ווערק. איך האב נישט קיין ווארט, נאר א בליק פאר די וואס וואגן זיך אויסצוזאגן דעם ווארט "פאוסט" ווען "מאנפרעד" איז פאר זיי. די דייטשן קענען נישט האבן קיין שום באגריף פון גרויסקייט. א ראיה: שומאן.

פון טיפן פארדרוס אויף דעם זיסלעכן זאקסער האב איך במכוון קאמפאנירט א קעגן-אווערטורע צו "מאנפרעד". האנס פון בילא האט געזאגט דערוועגן אז אזא זאך האט ער קיינמאל נישט געזען אויף נאטן-פאפיר: דאס איז א געוואלד-מעשה קעגן עוטערפע, די געטין פון מוזיק.

ווען איך זוך מיין העכסטע פארמול פאר שעקספיר, געפין איך שטענדיג נאר דאס: אז ער האט געשאפן דעם טיפוס צעזאר. צו אזא זאך דערגרייכט מען נישט. מען איז עס, אדער מען איז עס נישט. דער גרויסער דיכטער שעפט נאר פון זיין אייגענערווירקליכקייט, ביז אזא מאס אז שפעטער האלט ער שוין נישט אויס זיין אייגענעם ווערק. נאכדעם וואס איך ווארף א בליק אין מיין "זאראטוסטרא", גיי איך ארום אין צימער א האלבע שעה אהין און צוריק, און קען נישט איינהאלטן א נישט אויסצוהאלטנדיגן קראמפ פון שלוכצן.

איך קען נישט קיין מער הארצרייסנדיג לייענען ווי שעקספיר. וואס מוז א מענטש האבן געליטן, ער זאל דארפן אזוי זיין א לץ! פארשטייט מען "האמלעט"? נישט דער ספק, נאר די זיכערקייט מאכט משוגע. אבער מען דארף זיין טיף, אן אפגרונט, א פילאזאף, כדי אזוי צו שפירן. מיר שרעקן זיך אלע פונעם אמת.

און איך וועל מודה זיין: אינסטינקטיוו בין איך זיכער דערין און האב נישט קיין ספק, אז לארד בעקאן איז דער באשאפער און דער מארטירער פון דעם אומגעהיימליכסטן סארט ליטעראטור. וואס גייט מיך אן דאס נארישע געריעדע פון אמעריקאנער מיט טעמפע און פלאכע קעפ? אבער די קראפט פאר דער מעכטיגסטער ווירקליכקייט פון דער וויזיע גייט נישט בלויז צוזאמען מיט דער מעכטיגסטער קראפט צו טון, צום ריזיגן אין דער טאט, צום פארברעכן. זי איז אפילו דער תנאי דערצו.

מיר ווייסן צו ווייניג וועגן לארד בעקאן, דעם ערשטן רעאליסט אין יעדן גרויסן זין פונעם ווארט, צו וויסן וואס ער האט אלץ געטון, געוואלט און איבערגעלעבט. און צו אלע רוחות, מיינע הערן קריטיקער! ווען איך וואלט מיין "זאראטוסטרא" געגעבן א פרעמדן

נאמען, למשל דעם נאמען ריכארד וואגנער, וואלט דער שארפזין פון צוויי טויזנט יאר נישט גענוג געווען אויסצוגעפינען אז דער מחבר פון "מענטשליך, אלצו-מענטשליך" איז דער וויזיאנער פון "זאראטוסטרא".

5

ווען איך רעד שוין וועגן אפּרו אין מיין לעבן, דארף איך א ווארט אויסצודריקן מיין דאנקבארקייט פאר דעם אין וואס איך האב געפונען מיין טיפסטן און הארציגסטן אפרו. דאס איז אן קיין ספק געווען דער נאנטער פארקער מיט ריכארד וואגנער. מיינע אנדערע באציאונגען מיט מענטשן האלט איך פאר ביליג. פאר קיין פרייז וואלט איך נישט ארויסגעגעבן פון מיין לעבן די טעג אין טריבשן, טעג פון פארטרויען, פון פרייד, פון הויכע צופאלן און טיפע רגעים. איך ווייס נישט וואס אנדערע האבן איבערגעלעבט מיט וואגנערן, אבער איבער אונזער הימל איז קיינמאל נישט אריבער קיין וואלקן.

און דערמיט קער איך ווידער צוריק צו פראנקרייך. איך האב נישט קיין הסברים, נאר א פאראכטנדיגן צוג אינעם מויל-ווינקל פאר די וואגנעריאנער "et hoc genus omne", און אלע פון דעם סארט, וואס גלויבן אז זיי געבן וואגנער כבוד דורך דעם וואס זיי געפינען אים ענליך צו זיך.

איך בין אין מיינע טיפסטע אינסטינקטן פרעמד צו אלץ דייטש, ביז אז די נאנטשאפט פון א דייטשן אליין האלט ביי מיר אפּ די פארדייאונג. ביי מיין ערשטע באקאנטשאפט מיט וואגנער האב איך צום ערשטן מאל אין מיין לעבן פריי אפגעאטעמט. איך האב געשפּירט אז איך שעץ אים אלס אויסלאנד, אלס א קעגנזאץ, אלס א לעבעדיגער פראטעסט קעגן אלע "דייטשע טוגנטן".

מיר, וואס זענען געווען קינדער אין דער זומפיגער לופט פון די פופציגער יארן, זענען געצוואונגענערהייט פעסימיסטן וועגן דעם באגריף "דייטש". מיר קענען גארנישט זיין עפעס אנדערש ווי רעוואלוציאנערן. מיר ווען נישט אנערקענען קיין צושטאנד אין וועלכן דער צבוע הערשט. מיר מאכט בכלל נישט אויס צי ער בליצט היינט אין אנדערע פארבן, צי ער טוט זיך אן אין רויט און טראגט אנדערע הוסאר-אוניפארמען. נו, וואגנער איז געווען א רעוואלוציאנער. ער איז אנטלאפן פון די דייטשן.

אלס קינסטלער האט מען אין אייראפע נישט קיין היים אויסער פאריז. די איידלקייט אין אלע פינף חושים פון דער קונסט, וואס איז א תנאי פאר א קונסט ווי וואגנער'ס, די פינגער פאר נואנסן, די פסיכאלאגישע קראנקהאפטיגקייט, געפינען זיך נאר אין פאריז. אין קיין אנדערן ארט איז נישט פארהאן אזא ליידנשאפט אין שאלות פון פארעם, אזא ערנסט אין דער אויפפירונג און אינסצענירונג. דאס איז דער פאריזער ערנסט אין זיין העכסטן מאס. אין דייטשלאנד האט מען נישט קיין שום השגה פון דער ריזיגער אמביציע וואס לעבט אין דער נשמה פון א פאריזער קינסטלער. דער דייטש איז גוטמוטיג. וואגנער איז בכלל נישט געווען גוטמוטיג.

אבער איך האב זיך שוין גענוג אויסגעזאגט, אין "אויף יענער זייט פון גוט און בייז", בלאט 256 און ווייטער, וואו וואגנער געהערט און ווער זיינע נענטסטע קרובים זענען. דאס איז די פראנצויזישע שפעט-ראמאנטיק, דער הויך-פליענדיגער און דערהויבענער

סארט קינסטלער ווי דעלאקראא און בערליאז, מיט א יסוד פון קראנקהייט, פון אומגעהיילבארקייט אין זייער וועזן. אלץ פאנאטיקער פון אויסדרוק, דורכאויס ווירטואזן.

ווער איז בכלל געווען דער ערשטער אינטעליגענטער אנהענגער פון וואגנער? שארל באדלער, דער זעלבער וואס האט צום ערשטן מאל פארשטאנען דעלאקראא. יענער טיפישער דעקאדענט, אין וועמען א גאנץ דור קינסטלער האט זיך צוריקדערקענט. ער איז אפשר אויך געווען דער לעצטער.

וואס האב איך וואגנערן קיינמאל נישט מוחל געווען? אז ער האט זיך אראפגעלאזט צו די דייטשן, אז ער איז געווארן א דייטש פון דער אימפעריע. וואו דייטשלאנד גרייכט, פארדארבט עס די קולטור.

6

אלץ אין באטראכט גענומען, וואלט איך נישט אויסגעהאלטן מיין יוגנט אן וואגנער'ס מוזיק. איך בין דאך געווען פאר'משפט צו די דייטשן. ווען מען וויל זיך באפרייען פון אן אומדערטרעגליכן דרוק, דארף מען חשיש. נו, איך האב געדארפט וואגנער. וואגנער איז דער קעגנגיפט אין העכסטן זין קעגן אלץ דייטש. א גיפט, איך פארלייקן עס נישט.

פון יענעם אויגנבליק אן ווען עס איז געווען א קלאַוויר-אויסצוג פון "טריסטאן", איך באגריס אייך, הער פון בילא, בין איך געווען א וואגנעריאנער. אויף וואגנער'ס עלטערע ווערק האב איך געקוקט ווי אויף עפעס נידעריגער פון מיר, נאך צו פראסט, צו "דייטש". אבער נאך היינט זוך איך א ווערק מיט אזא געפערליכן צויבער, אזא גרוילִיגער און זיסער אומענדליכקייט ווי "טריסטאן". אין אלע געביטן פון קונסט זוך איך אומזיסט. אלע וואונדערליכקייטן פון לעאנארדא דא ווינטשי פארלירן זייער צויבער ביים ערשטן קלאנג פון "טריסטאן".

דאס ווערק איז דורכאויס וואגנער'ס "non plus ultra", דאס העכסטע וואס מען קען נישט איבערשטייגן. ער האט זיך דערפון אפגערוט מיט "די מייסטערזינגער" און מיט "דער רינג". געזונטער ווערן איז א שריט צוריק ביי אזא נאטור ווי וואגנער.

איך האלט דאס פארן גרעסטן גליק, אז איך האב געלעבט אין דער ריכטיגער צייט און דווקא צווישן דייטשן, כדי צו זיין רייף פאר דעם ווערק. אזוי ווייט גייט ביי מיר דער נייגער אלס פסיכאלאג. די וועלט איז ארים פאר דעם וואס איז קיינמאל נישט געווען גענוג קראנק פאר דער "גיהנום-גליסטונג". מען מעג, מען מוז כמעט, דא נוצן א מיסטישע פארמול.

איך מיין אז איך קען בעסער ווי ווער עס זאל נאר זיין דאס ריזיגע צו וועלכן וואגנער איז געווען פעאיג, די פופציג וועלטן פון וואונדערליכע אנטציקונגען צו וועלכע קיינער אויסער אים האט נישט געהאט קיין פליגל. און ווי איך בין, גענוג שטארק צו פארוואנדלען אפילו דאס אויסטערלישסטע און געפערליכסטע פאר מיר לטובה און ווערן דערפון נאך שטארקער, רוף איך וואגנער דעם גרויסן וואוילטוער פון מיין לעבן. מיר זענען פארוואנדט דערין, אז מיר האבן טיף געליטן, אויך איינער צוליב דעם אנדערן,

טיפער ווי מענטשן פון אונזער יאַרהונדערט וואָלטן געקענט ליידן. דאָס וועט אונזערע נעמען אייביק ווידער פאַרבינדן. פּונקט ווי וואַגנער איז בלויז אַ מיספאַרשטענדניש צווישן די דייטשן, בין איך עס אויך און וועל עס שטענדיק זיין. קודם צוויי הונדערט יאָר פּסיכאָלאָגישע און קינסטלערישע דיסציפּלין, מיינע הערן גערמאַנער! אָבער דאָס קען מען נישט איינכאַפּן.

7

נאָך אַ וואָרט פאַר די מערסט אויסדערוויילטע אויערן: וואָס איך וויל באמת פון מוזיק. זי זאָל זיין לויטער און טיף ווי אַן אָקטאָבער-נאָכמיטאָג. זי זאָל זיין וואונדערליך, שטיפעריש, איידל, אַ קליינע זיסע פרוי, נידערטרעכטיק און פול מיט חן. איך וועל קיינמאָל נישט מסכים זיין אַז אַ דייטש קען וויסן וואָס מוזיק איז. די וואָס מען רופט דייטשע מוזיקער, קודם די גרעסטע, זענען אויסלענדער, סלאַווען, קראָאַטן, איטאַליענער, האָלענדער אָדער אידן. אָדער זענען זיי דייטשן פון אַ שטאַרקער ראַסע, אויסגעשטאָרבענע דייטשן ווי היינריך שיץ, באַך און הענדל.

איך אַליין בין נאָך שטענדיק גענוג אַ פּאָליאַק צו געבן אַוועק פאַר שאָפּען די גאַנצע איבעריקע מוזיק. איך מאַך אַן אויסנאַם, צוליב דריי טעמים, פאַר וואַגנער'ס "זיגפריד-אידיליע". אפשר אויך פאַר געוויסע זאַכן פון ליסט, וואָס שטייגט איבער אַלע מוזיקער מיט די פאַרנעמע אַקצענטן אין זיין אָרקעסטער. צום סוף פאַר אַלץ וואָס איז געוואַקסן איבער די אַלפּן, אויף יענער זייט. איך וואָלט נישט געקענט זיך באַגיין אָן ראָסיני, נאָך ווייניגער אָן מיין דרום אין מוזיק, אָן דער מוזיק פון מיין ווענעציאַנישן מאַעסטראָ פּיעטראָ גאַסטי.

ווען איך זאָג "איבער די אַלפּן", מיין איך באמת נאָר ווענעדיג. ווען איך זוך אַן אַנדער וואָרט פאַר מוזיק, געפין איך שטענדיק נאָר דאָס וואָרט ווענעדיג. איך קען נישט אונטערשיידן צווישן טרערן און מוזיק. דאָס גליק, דעם דרום, קען איך מיר נישט אַנדערש פאָרשטעלן ווי מיט אַ שרעק און אַ ציטער.

אויף דער בריק בין איך געשטאַנען
אַמאָל אין דער טונקעלער נאַכט.
פון דער ווייט איז געקומען געזאַנג,
אין גאָלדענע טראָפּנס אַוועקגעפלאָסן
איבער דער ציטערנדיגער פלאַך.
גאָנדאָלן, פאַקלען, מוזיק,
זייער שפור צעשוואומען אין נאַכטיגער ווייטקייט...

מיין נשמה, אַ שפּיל פון סטרונעס,
האָט זיך צוגעזונגען, געהיימניספול גערירט,
אַ באַהאַלטענעם גאָנדאָל-ליד,
ציטערנדיג פון פאַרביגן גליק...
האָט עמיצער געהערט איר געזאַנג?

אין דעם אלעם, ביי דער אויסוואל פון עסן, פון ארט און קלימאט, פון אפרו, הערשט אן אינסטינקט פון זיך-דערהאלטן. ער דריקט זיך אויס אויף דעם זיכערסטן אופן אלס דער אינסטינקט פון זיך-פארטיידיגן. אסאך זאכן נישט זען, נישט הערן, נישט צולאזן צו זיך: דאס איז די ערשטע חכמה, דער ערשטער באווייז אז מען איז נישט קיין צופאל, נאר א נויטווענדיגקייט. דאס געוויינליכע ווארט פאר דעם אינסטינקט פון זיך-פארטיידיגן איז געשמאק.

זיין באפעל איז נישט בלויז צו זאגן ניין וואו דאס יא וואלט געווען אן "אומעגאיסטישקייט", נאר אויך צו זאגן ניין ווי זעלטן נאר מעגליך. זיך אפטיילן, זיך אפשיידן פון דעם וואו דאס ניין וואלט אלץ מער און מער נויטיג געווארן. דער שכל דערין איז אז די אויסגאבן פאר פארטיידיגונג, אפילו גאר קליינע, ווען זיי ווערן א כלל, א געוואוינהייט, ברענגען אן אויסערגעוויינליכן און אינגאנצן אומנויטיגן פארלוסט פון קראפט. אונזערע גרויסע אויסגאבן זענען די קליינע וואס קומען כסדר.

אפצואווערן, נישט צולאזן צו זיך, איז אן אויסגאבע. זאלן מיר זיך נישט טועה זיין דערין. דאס איז קראפט פארשווענדט פאר נעגאטיווע צוועקן. נאר פון א שטענדיגן געברויך זיך צו פארטיידיגן קען מען שוין ווערן אזוי שוואך אז מען קען זיך מער נישט פארטיידיגן.

למשל, איך גיי ארויס פון שטוב און געפין אנשטאט דעם שטילן און אריסטאקראטישן טורין א קליין דייטש שטעטל. מיין אינסטינקט וואלט זיך געמוזט קעגנשטעלן און צוריקשטופן אלץ וואס רייסט זיך ארײַן פון דער צוגעדריקטער און פחדנ'דיגער וועלט. אדער איך וואלט געפונען די דייטשע גרויסשטאט, דעם אויפגעבויטן חטא, וואו גארנישט וואקסט, וואו אלץ, גוטס און שלעכטס, איז אריינגעשלעפט געווארן. וואלט איך דערפון נישט געמוזט ווערן א שטעך-הערדל? אבער שטעכערס צו האבן איז א פארשווענדונג, אפילו א דאפעלטער לוקסוס, ווען מען קען האבן נישט קיין שטעכערס, נאר אפענע הענט.

אן אנדער חכמה אין זיך-פארטיידיגן איז צו רעאגירן ווי זעלטן נאר מעגליך און אויסצומיידן צושטאנדן און באציאונגען אין וועלכע מען וואלט געווען פאר'משפט ווי אפצושווארן די אייגענע "פרייהייט", די אייגענע איניציאטיוו, און ווערן בלויז א רעאקציע.

אלסביישפיל נעם איך דעם פארקער מיט ביכער. דער געלערנטער, וואס אין גרונט "בלעטערט" ער בלויז נאך אין ביכער, דער פילאלאג מיט א מעסיגן אומפאנג פון בערך צוויי הונדערט בלעטער א טאג, פארלירט צום סוף אינגאנצן די פעאיגקייט זעלבסטשטענדיג צו טראכטן. ווען ער בלעטערט נישט, טראכט ער נישט. ווען ער טראכט, ענטפערט ער אויף א רייץ, אויף א געדאנק וואס ער האט געלייענט. צום סוף רעאגירט ער בלויז נאך. דער געלערנטער גיט אוועק זיין גאנצע קראפט אויף יא און ניין, אויף קריטיק פון דאס וואס איז שוין געטראכט געווארן. ער אליין טראכט שוין נישט.

דער אינסטינקט פון זיך-פארטיידיגן איז ביי אים געווארן שוואך. אנדערש וואלט ער זיך פארטיידיגט קעגן ביכער. דער געלערנטער איז א דעקאדענט. דאס האב איך געזען מיט די אייגענע אויגן: באגאבטע, רייכע און פריי געבויטע נאטורן, שוין אין זייערע דרייסיגער יארן שענדליך אויסגעלייענט, בלויז שוועבעלעך וואס מען דארף רייבן כדי זיי זאלן געבן פונקען, "געדאנקען". צו לייענען א בוך אין דער פרי, ביים אנהייב טאג, אין דער גאנצער פרישקייט, אין דעם מארגנרויט פון דער אייגענער קראפט, דאס רוף איך א פארברעכן!

9

דא קען מען שוין נישט אויסמיידן דעם ריכטיגן ענטפער אויף דער שאלה: ווי אזוי ווערט מען וואס מען איז? דערמיט ריר איך אן דאס מייסטערשטיק אין דער קונסט פון זיך-דערהאלטן, פונעם עגאיזם.

ווען די אויפגאבע, די באשטימונג, דער גורל פון דער אויפגאבע איז פיל גרעסער ווי די דורכשניטליכע מאס, וואלט קיין סכנה נישט געווען גרעסער ווי זיך אליין צו דערזען צוזאמען מיט דער אויפגאבע. כדי צו ווערן וואס מען איז, דארף מען לכל הפחות נישט אהנען וואס מען איז. פון דעם שטאנדפונקט האבן אפילו די טעותים אין לעבן אן אייגענעם זין און ווערט: די צייטווייליגע זייטיגע וועגן און אומוועגן, די פארזוימונגען, די "באשיידנקייטן", דער ערנסט וואס מען פארשווענדט אויף אויפגאבן וואס ליגן ווייט פון דער עכטער אויפגאבע.

דא דריקט זיך אויס די גרויסע חכמה, אפילו די העכסטע חכמה. וואו "nosce te ipsum", דערקענען זיך אליין, וואלט געווען א מיטל צום אונטערגאנג, דארט ווערט זיך-פארגעסן, זיך-פארשטיין פאלש, זיך-פארקלענערן, זיך-פארענגערן, זיך-מאכן מיטלמעסיג, דער שכל אליין. מאראליש אויסגעדריקט: ליבשאפט צום צווייטן, לעבן פאר אנדערע און פאר עפעס אנדערש, קען זיין א מיטל צו באשיצן די שטרענגסטע ליבשאפט צו זיך.

דאס איז דער אויסנאם אין וועלכן איך שטיי, קעגן מיין כלל און איבערצייגונג, אויף דער זייט פון די "אומעגאיסטישע" טרייבן. זיי ארבעטן דא לטובת דער אייגנליבע, דער אייגענער דיסציפלין. מען מוז באהיטן די גאנצע אויבערפלאך פונעם באוואוסטזיין, דאס באוואוסטזיין איז אן אויבערפלאך, פון יעדן גרויסן באפעל. היט אייך אפילו פון יעדן גרויסן ווארט, פון יעדער גרויסער פאזע! דאס זענען אלץ סכנות אז דער אינסטינקט זאל צו פרי "זיך פארשטיין".

אין דער זעלבער צייט וואקסט כסדר אין דער טיפעניש די ארגאניזירנדיגע "אידעע" וואס איז באשטימט צו הערשן. זי הייבט אן צו באפעלן, זי פירט לאנגזאם צוריק פון די זייטיגע וועגן און אומוועגן. זי גרייט צו באזונדערע אייגנשאפטן און פעאיגקייטן וואס וועלן אמאל אויסזען נויטיג אלס מיטל צום גאנצן. זי אנטוויקלט איינס נאכן אנדערן אלע כוחות וואס דארפן דינען, נאך איידער זי לאזט עפעס הערן פון דער הויפט-אויפגאבע, פונעם "ציל", "תכלית", "זין".

פון דער זייט איז מיין לעבן פשוט וואונדערליך. פאר דער אויפגאבע פון איבערשאצן אלע ווערטן זענען אפשר געווען נויטיג מער כוחות ווי עס האבן זיך אמאל פאראייניגט אין איין מענטש. קודם אפילו קעגנזעצן פון כוחות, אן דעם וואס זיי זאלן שטערן אדער

צעשטערן איינער דעם אנדערן. א ראנג-ארדענונג צווישן די כוחות; דיסטאנץ; די קונסט אפצוטיילן און שאפן קיין פיינטשאפט; גארנישט פארמישן; גארנישט "אויסגלייכן"; א ריזיגע פילקייט וואס איז דאך דער גענויער קעגנזאץ פון כאאס. דאס איז געווען דער פריערדיגער תנאי, די לאנגע געהיימע ארבעט און קינסטלערשאפט פון מיין אינסטינקט.

זיין העכערע השגחה האט זיך ארויסגעוויזן אזוי שטארק, אז איך האב אפילו נישט געאהנט וואס עס וואקסט אין מיר. אלע מיינע פעאיגקייטן זענען אין איין טאג פלוצלינג ארויסגעשפרונגען, רייף, אין זייער לעצטער שליימעס. איך קען מיך נישט דערמאנען אז איך זאל זיך אמאל האבן געמוטשעט. מען וועט אין מיין לעבן נישט געפינען קיין שום שפור פון קאמף. איך בין דער קעגנזאץ פון א העלדישער נאטור.

עפעס "ווילן", צו עפעס "שטרעבן", האבן א "ציל", א "ווינטש" אין דער ווייטקייט, דאס אלץ קען איך נישט פון אייגענער דערפארונג. אפילו אין דעם יעצטיגן אויגנבליק קוק איך ארויס אויף מיין צוקונפט, א ווייטע צוקונפט, ווי אויף א גלייטן ים. קיין באגער קוואליעט נישט אויף אים. איך וויל בכלל נישט אז עפעס זאל ווערן אנדערש ווי עס איז. איך אליין וויל נישט ווערן אנדערש.

אזוי האב איך שטענדיג געלעבט. איך האב נישט געהאט קיין שום ווינטש. איינער וואס קען נאך זיין פיר-און-פערציגסטן יאר זאגן אז ער האט זיך קיינמאל נישט געמוטשעט וועגן כבוד, וועגן פרויען, וועגן געלט! נישט אז זיי זאלן מיר האבן געפעלט.

למשל, אין א געוויסן טאג בין איך געווארן א אוניווערסיטעט-פראפעסאר. איך האב קיינמאל בכלל נישט געטראכט פון אזא זאך, ווייל איך בין דאך קוים געווען פיר-און-צוואנציג יאר אלט. אזוי בין איך צוויי יאר פריער אין א געוויסן טאג געווארן א פילאלאג, אין דעם זין אז מיין לערער ריטשל האט פארלאנגט מיין ערשטע פילאלאגישע ארבעט, מיין אנהייב אין יעדן זין, צום דרוקן אין זיין "Rheinisches Museum".

ריטשל, איך זאג דאס מיט כבוד, איז דער איינציגער געלערנטער מיט זשעניאליטעט וואס איך האב ביז היינט באגעגנט. ער האט געהאט יענע אנגענעמע פארדארבנקייט וואס צייכנט אויס אונז פון טירינגען און מאכט אפילו א דייטשן סימפאטיש. מיר האבן ליבער אפילו די אומוועגן כדי צו קומען צום אמת. איך וואלט נישט געוואלט אז מיט די ווערטער זאל איך נישט האבן פולשטענדיג געשאצט מיין נענטערן לאנדסמאן, דעם קלוגן לעאפאלד פון ראנקע.

10

מען וועט מיך פרעגן פארוואס איך האב דערציילט די אלע קליינע זאכן, וואס מען האלט געוויינליך פאר אומוויכטיג. איך שאד דאך מיר אליין דערמיט, בפרט ווען איך בין באשטימט פאר גרויסע אויפגאבן. דער ענטפער: די קליינע זאכן, דערנערונג, ארט, קלימאט, אפרו, די גאנצע בחינה אין יעדן פרט פון דער אייגענליבע, זענען פיל וויכטיגער ווי אלץ וואס מען האט ביז איצט געהאלטן פאר וויכטיג.

דא דארף מען דווקא אנהייבן לערנען פון פריש. דאס וואס די מענטשהייט האט ביז איצט ערנסט באטראכט זענען נישט אמאלווירקליכקייטן, נאר פשוטע איינבילדונגען. שטרענגער געזאגט, שקרים פון דער טיפעניש פון די שלעכטע אינסטינקטן פון קראנקע, אין טיפסטן זין שעדליכע נאטורן. די אלע באגריפן: "גאט", "נשמה", "טוגנט", "יענע וועלט", "אמת", "אייביג לעבן". אין זיי האט מען געזוכט די גרויסקייט פון דער מענטשליכער נאטור, איר "געטליכקייט".

אלע שאלות פון פאליטיק, פון דער געזעלשאפטליכער ארדענונג, פון יעדער דערציִונג, זענען געפעלשט ביזן גרונט דורך דעם וואס מען האט געהאלטן די שעדליכסטע מענטשן פאר גרויסע מענטשן, און געלערנט צו פאראכטן די "קליינע" זאכן, הייסט עס די יסודות פון לעבן אליין.

ווען איך פארגלייך מיך יעצט מיט די מענטשן וואס מען האט ביז היינט געגעבן כבוד אלס די העכסטע מענטשן, איז דער חילוק קלאר. איך רעכן די אזוי גערופענע "העכסטע" מענטשן אפילו נישט פאר מענטשן בכלל. זיי זענען פאר מיר דער אפפאל פון דער מענטשהייט, פראדוקטן פון קראנקהייט און נקמה-זוכנדיגע אינסטינקטן. אלץ ליידנדיגע, אין גרונט אומגעהיילבארע אוממענטשן וואס נעמען נקמה אינעם לעבן.

איך וויל זיין דער היפוך. מיין פריווילעגיע איז אז איך האב דעם פיינסטן געפיל פאר אלע סימנים פון געזונטע אינסטינקטן. עס איז נישט אין מיר קיין שום קראנקהאפטיגער שטריך. אפילו אין צייטן פון שווערער קראנקהייט בין איך נישט געווארן קראנקהאפטיג. אומזיסט וועט מען זוכן אין מיין וועזן א שטריך פון פאנאטיזם. מען קען מיר פון קיין מאמענט אין מיין לעבן נישט ווייזן אן קיין חוצפה'דיגע אדער פאטעטישע אויפפירונג. דער אויפגעבלאזענער ערנסט פון א פארשטעלטער האלטונג געהערט נישט צו גרויסקייט. איינער וואס דארף בכלל פאזעס איז פאלש. היט אייך פון אלע מענטשן וואס שטעלן זיך ווי פאר א בילד!

דאס לעבן איז מיר געווארן גרינג, צום גרינגסטן, ווען עס האט פון מיר פארלאנגט דאס שווערסטע. ווער עס האט מיך געזען אין די זיבעציג טעג פון דעם הארבסט, ווען איך האב אן אויפהער געשאפן נאר זאכן פונעם העכסטן ראנג, וואס קיין מענטש וועט נישט מאכן נאך מיר אדער פאר מיר, מיט אן אחריות פאר אלע טויזנטער יארן נאך מיר, האט נישט באמערקט ביי מיר קיין סימן פון אנגעשטרענגטקייט. ענדערש אן איבערפליסנדיגע פרישקייט און מונטערקייט. איך האב קיינמאל נישט געגעסן מיט מער אנגענעמע געפילן, קיינמאל נישט בעסער געשלאפן.

איך קען נישט קיין אנדערן וועג צו לעבן צוזאמען מיט גרויסע אויפגאבן ווי שפיל. דאס איז א יסודותדיגער תנאי, א סימן פון גרויסקייט. די קלענסטע אנשטרענגונג, א טרויעריג פנים, א שווערער טאן אין האלז, זענען אלץ טענות קעגן א מענטש, נאך פיל מער קעגן זיינע ווערק. מען טאר נישט האבן קיין נערוון.

ליידן צוליב דער איינזאמקייט איז אויך א טענה קעגן אים. איך האב שטענדיג געליטן נאר צוליב דער "פילזאמקייט", צוליב צו פיל מענטשן. אין אן אבסורד יונגן עלטער, ביי זיבן יאר, האב איך שוין געוואוסט אז קיין מענטשליך ווארט וועט קיינמאל נישט

דערגרייכן צו מיר. האט מען מיך אמאל געזען פארטרויערט צוליב דעם?

נאך היינט בין איך גלייך פריינטליך צו יעדן. איך גיב אפילו פול אויפמערקזאמקייט די נידעריגסטע. אין דעם אלעם איז נישטא קיין ברעקל גאווה, קיין באהאלטענע פאראכטונג. וועמען איך פאראכט, דער שפירט אז איך פאראכט אים. דורך מיין עקזיסטענץ אליין רייץ איך אויף אלץ וואס האט שלעכט בלוט אין קערפער.

מיין פארמול פאר גרויסקייט אינעם מענטש איז "amor fati", ליבשאפט צום גורל. מען זאל נישט וועלן אז עפעס זאל זיין אנדערש, נישט פאראויס, נישט צוריק, נישט אין דער גאנצער אייביגקייט. דאס נויטווענדיגע נישט בלויז אויסהאלטן, נאך ווייניגער עס באהאלטן, יעדער אידעאליזם איז א שקר קעגן דאס נויטווענדיגע, נאר עס האבן ליב.

פארוואס איך שרייב אזעלכע גוטע ביכער

1

איין זאך בין איך, אן אנדערע זאך זענען מיינע שריפטן. איידער איך רעד וועגן זיי אליין, זאל איך אנרירן די שאלה צי די שריפטן ווערן פארשטאנען אדער נישט פארשטאנען. איך טו דאס אזוי גרינג ווי מעגליך, ווייל די שאלה איז נאך בכלל נישט פאר אונזער צייט. איך אליין בין נאך נישט פאר אונזער צייט. געוויסע מענטשן ווערן געבוירן ערשט נאכן טויט.

אמאל וועט מען דארפן מוסדות וואו מען וועט לעבן און לערנען אזוי ווי איך פארשטיי לעבן און לערנען. אפשר וועט מען אפילו אויפשטעלן באזונדערע לערשטולן צו ערקלערן "זאראטוסטרא". אבער עס וואלט געווען א פולשטענדיגע סתירה צו מיר ווען איך וואלט שוין היינט געהאפט אויף אויערן און הענט פאר מיינע אמת'ן. אז מען הערט היינט נישט, אז מען ווייסט היינט נישט ווי צו נעמען פון מיר, איז נישט בלויז פארשטענדליך. מיר דאכט זיך אז עס איז אפילו ריכטיג אזוי.

איך וויל נישט אז מען זאל מיך פארמישן מיט עפעס אנדערש. דערצו געהערט אז איך זאל מיך אליין נישט פארמישן. איך חזר ווידער: אין מיין לעבן געפינט מען ווייניג פון "בייזן ווילן". אויך פון ליטעראַרישן "בייזן ווילן" וואלט איך קוים געוואוסט א פאל צו דערציילן. אבער עכטן אומזין איז דא צו פיל!

מיר דאכט זיך אז עס איז איינע פון די זעלטןסטע כבודים וואס א מענטש קען זיך געבן, צו נעמען א בוך פון מיר אין דער האנט. איך רעכן אז ער טוט דערצו אויס די שיך, פון שטיוול שוין אפגערעדט. ווען דאקטאר היינריך פון שטיין האט זיך אמאל ערנסט באקלאגט אז ער פארשטייט נישט קיין ווארט פון מיין "זאראטוסטרא", האב איך אים געזאגט אז דאס איז אין ארדענונג. צו פארשטיין זעקס זאצן דערפון, הייסט עס זיי איבערלעבן, הייבט אויף דעם מענטש צו א העכערן ראנג צווישן די שטארבליכע ווי "מאדערנע" מענטשן וואלטן געקענט דערגרייכן.

מיט דעם געפיל פון דיסטאַנץ, ווי וואָלט איך בכלל געקענט ווינטשן אַז די "מאָדערנע" וואָס איך קען זאָלן מיך לייענען? מיין נצחון איז דווקא דער פּאַרקערטער פון שאָפּענהויער'ס. איך זאָג: "Non legor, non legar", מען לייענט מיך נישט, מען וועט מיך נישט לייענען.

נישט אַז איך וויל פאַרקלענערן די הנאה וואָס די נאַיוקייט ביים אָפּוואַרפן מיינע שריפטן האָט מיר מער ווי איין מאָל געגעבן. נאָך דעם זומער, אין אַ צייט ווען איך וואָלט מיט מיין וואַגיגער, צו וואַגיגער ליטעראַטור געקענט איבערוועגן די גאַנצע איבעריגע ליטעראַטור, האָט אַ פּראָפעסאָר פונעם בערלינער אוניווערסיטעט מיר פריינטליך געגעבן צו פאַרשטיין אַז איך זאָל זיך דאָך באַנוצן מיט אַן אַנדער פאָרעם. אַזאַ זאַך לייענט קיינער נישט.

צום סוף איז נישט דייטשלאַנד, נאָר שווייץ געווען דער אָרט וואו מען האָט געוויזן די צוויי עקסטרעמסטע פאַלן. אַן אַרטיקל פון דאָקטאָר וו. ווידמאַן אין "Bund" וועגן "אויף יענער זייט פון גוט און בייז", אונטערן טיטל "ניטשע'ס געפערליך בוך", און אַן אַלגעמיינער באַריכט איבער מיינע ביכער פון קאַרל שפּיטעלער, אויך אין "Bund", זענען אַ שפּיץ אין מיין לעבן. איך היט מיך צו זאָגן פון וואָס.

דער לעצטער האָט למשל באַהאַנדלט מיין "זאַראַטוסטראַ" ווי אַ העכערע איבונג אין סטיל, און אויסגעדריקט זיין ווינטש אַז איך זאָל פונדעסטוועגן אויך ווייטער זאָרגן פאַרן אינהאַלט. דאָקטאָר ווידמאַן האָט אויסגעדריקט כבוד פאַרן מוט מיט וועלכן איך פּרוביר אָפּצושאַפן אַלע אָנשטענדיגע געפילן.

דורך אַ קליינעם להכעיס פונעם צופאַל איז יעדער זאַץ געווען אַן אמת איבערגעקערט אויפן קאָפּ, מיט אַ קאָנסעקווענץ וואָס איך האָב באַוואונדערט. אין גרונט איז נישט איבערגעבליבן עפּעס אַנדערש ווי צו "איבערשאַצן אַלע ווערטן" כדי אויף אַן אויסערגעוויינליכן אופן צו טרעפן דעם נאָגל אויפן קאָפּ וועגן מיר, אַנשטאָט צו טרעפן מיין קאָפּ מיט אַ נאָגל.

איך פּרוביר דערצו צו געבן אַן ערקלערונג. קיין מענטש קען נישט אַרויסהערן פון זאַכן, אַריינגערעכנט ביכער, מער ווי ער ווייסט שוין. פאַר עפּעס וואָס מען האָט נישט קיין צוגאַנג דערצו דורך דער אייגענער דערפאַרונג, האָט מען נישט קיין אויער. לאָמיר זיך פאָרשטעלן אַן עקסטרעמען פאַל: אַ בוך רעדט נאָר פון איבערלעבונגען וואָס ליגן אינגאַנצן אויסער דער מעגליכקייט פון אַ געוויינליכער אָדער אפילו זעלטענער דערפאַרונג. עס איז די ערשטע שפּראַך פאַר אַ נייע ריי איבערלעבונגען. אין דעם פאַל וועט מען פּשוט גאָרנישט הערן, מיט דעם טעות אין הערן אַז וואו מען הערט גאָרנישט, איז אויך גאָרנישט פאַרהאַן.

דאָס איז אין גרונט מיין געוויינליכע דערפאַרונג און, אויב מען וויל, דער אייגנאַרט פון מיין דערפאַרונג. ווער עס האָט געגלויבט אַז ער האָט עפּעס פון מיר פאַרשטאַנען, האָט זיך געשאַפן עפּעס פון מיר לויט זיין אייגענעם בילד, נישט זעלטן דווקא דעם היפוך פון מיר, למשל אַן "אידעאַליסט". ווער עס האָט גאָרנישט פון מיר פאַרשטאַנען, האָט אָפּגעלייקנט אַז איך בין בכלל ווערד צו נעמען אין באַטראַכט.

דאס ווארט "איבערמענטש" באצייכנט א סארט פון העכסטער געלונגענקייט, אין קעגנזאַץ צו "מאדערנע" מענטשן, צו "גוטע" מענטשן, צו קריסטן און אנדערע ניהיליסטן. דאס איז א ווארט וואס אין זאראטוסטרא'ס מויל, דעם פארניכטער פון דער מאראל, ווערט א ווארט צו טראכטן דערוועגן. אבער כמעט איבעראל האט מען עס מיט דער גאנצער תמימות פארשטאנען אינעם זין פון די זעלבע ווערטן וואס זייער קעגנזאַץ ווערט געשטעלט פאר אין זאראטוסטרא'ס געשטאלט. הייסט עס, ווי אן "אידעאליסטישער" סארט פון א העכערן מענטש, האלב "הייליגער", האלב "זשעני".

אן אנדער געלערנטער אקס האט מיך צוליב דעם פארדעכטיגט אין דארוויניזם. אפילו דער "העלדן-קולט" פון קארלייל, יענעם גרויסן פאלש-מינצער קעגן וויסן און ווילן, וואס איך האב אזוי בייז אפגעווארפן, האט מען דערין צוריקדערקענט. פאר איינעם האב איך שטיל אריינגעזאגט אין אויער אז ער זאל זיך ענדערש אומזען נאך א צעזאר בארדזשיא ווי נאך א פארסיפאל. ער האט נישט געגלויבט זיינע אויערן.

מען וועט מיר מוזן מוחל זיין אז איך האב נישט קיין נייגער צו די באהאנדלונגען פון מיינע ביכער, בפרט אין צייטונגען. מיינע פריינט און פארלעגער ווייסן דאס און רעדן מיר נישט פון אזעלכע זאכן. אין איין באזונדערן פאל איז מיר אמאל געקומען אין פנים אלץ וואס מען האט געזינדיגט קעגן איין בוך, "אויף יענער זייט פון גוט און בייז". איך וואלט געקענט דערוועגן געבן א שיינעם באריכט.

וואלט מען עס געגלויבט אז די "National-Zeitung", א פרייסישע צייטונג, דאס זאג איך פאר מיינע אויסלענדישע ליינער, איך אליין, זייט מוחל, לייען נאר דעם "Journal des débats", האט גאנץ ערנסט פארשטאנען דאס בוך אלס א "צייכן פון דער צייט", ווי די עכטע יונקער-פילאזאפיע פאר וועלכער דער "Kreuzzeitung" פעלט נאר דער מוט?

2

דאס האב איך געזאגט פאר דייטשן, ווייל אנדערש האב איך ליינער אומעטום. אויסדערוועלטע גייסטער, אויסגעפרואוווטע כאראקטערן, אויפגעצויגן אין הויכע שטעלונגען און פליכטן. איך האב אפילו עכטע זשעניס צווישן מיינע ליינער. אין ווין, אין פעטערבורג, אין שטאקהאלם, אין קאפענהאגן, אין פאריז, אין ניו יארק. מען האט מיך אנטדעקט אומעטום, נאר נישט אין אייראפעס פלאכן לאנד, דייטשלאנד.

לאמיר מודה זיין: איך פריי מיך נאך מער צוליב מיינע נישט-ליינער, די וואס האבן נישט געהערט אפילו מיין נאמען אדער דאס ווארט "פילאזאפיע". אבער וואו איך קום, דא אין טורין למשל, ווערט מיר יעדעס פנים מונטערער און פריינטליכער. דאס וואס האט מיר ביז יעצט דאס מערסטע מחיה געווען איז אז די אלטע פרוכט-פארקויפערינס האבן נישט קיין מנוחה ביז זיי האבן מיר צוזאמענגעזוכט די זיססטע פון זייערע טרויבן. אזוי ווייט מוז מען זיין א פילאזאף.

נישט פאר גארנישט רופט מען די פאלאקן "די פראנצויזן צווישן די סלאוון". א פארכאפנדע רוסין וועט מיך קיין רגע נישט האבן אין טעות וועגן דעם וואו איך געהער. עס געלינגט מיר נישט צו ווערן פייערליך, מער ווי פארשעמט קען איך נישט ווערן. דייטש טראכטן, דייטש פילן, איך קען אלץ, אבער דאס איז איבער מיינע כוחות.

מיין אלטער לערער ריטשל פלעגט אפילו זאגן אז איך שרייב מיינע פילאלאגישע אפהאנדלונגען ווי א פאריזער ראמאניסט, אבסורד שפאנענד. אין פאריז אליין איז מען דערשטוינט איבער "toutes mes audaces et finesses", אלע מיינע דרייסטקייטן און פיינע קונצן. דער אויסדרוק איז פון טאינע.

איך האב מורא אז ביז אין די העכסטע פארמען פונעם דיטיראמב וועט מען געפינען ביי מיר צוגעמישט יענעם זאלץ וואס ווערט קיינמאל נישט "טעמ'לאז", נישט "דייטש": esprit, גייסט און וויציקייט. איך קען נישט אנדערש. העלף מיר גאט. אמן.

מיר ווייסן אלע, טייל אפילו פון דערפארונג, וואס א באשעפעניש מיט לאנגע אויערן איז. נו גוט, איך וואג צו זאגן אז איך האב די קלענסטע אויערן. דאס אינטערעסירט די פרויען נישט וויינציג. מיר דאכט זיך אז זיי שפירן זיך בעסער פון מיר פארשטאנען. איך בין דער אנטי-אייזל par excellence, דער אנטי-אייזל אין העכסטן זין, און דערמיט א וועלט-היסטארישע וואונדער-בריאה. איך בין, אויף גריכיש און נישט בלויז אויף גריכיש, דער אנטיקריסט.

3

איך קען אין א געוויסן מאס מיינע מעלות אלס שרייבער. אין באזונדערע פאלן האב איך אויך געזען ווי שטארק די געוואוינהייט צו מיינע שריפטן "פארדארבט" דעם טעם. מען האלט פשוט אנדערע ביכער מער נישט אויס, לכל הפחות פילאזאפישע.

אריינצוקומען אין דער פארנעמער און פיינער וועלט איז אן אויסצייכענונג וואס האט נישט איר גלייכן. דערצו דארף מען דווקא נישט זיין קיין דייטש. צום סוף איז דאס אן אויסצייכענונג וואס מען מוז זיך האבן פארדינט. ווער עס איז אבער מיר קרוב מיט דער הייך פון זיין ווילן, דער לעבט דערביי איבער עכטע עקסטאזן ביים לערנען. ווייל איך קום פון הייכן וואס קיין פויגל איז קיינמאל נאך נישט דערפלויגן דערצו. איך קען אפגרונטן אין וועלכע קיין פוס האט נאך נישט אריינגעבלאנדזשעט.

מען האט מיר געזאגט אז עס איז נישט מעגליך ארויסצולאזן א בוך מיינס פון דער האנט. איך שטער אפילו די נאכט-רו. עס איז בכלל נישטא קיין שטאלצערער און דערביי קיין פיינער אויסגעארבעטער סארט ביכער. אין געוויסע פלעצער דערגרייכן זיי דאס העכסטע וואס מען קען אויף דער ערד דערגרייכן, ציניזם. מען מוז זיך צו זיי דערנענטערן מיט די צארטסטע פינגער, פונקט ווי מיט די מוטיגסטע פויסטן.

יעדער פעלער פון דער נשמה שליסט אויס א מענטש פון דעם, איין מאל פאר אלעמאל. אפילו יעדע קראנקהייט פון נישט קענען פארדייען. מען טאר נישט האבן קיין נערוון. מען מוז האבן א פרייליכן בויך. נישט בלויז די ארימקייט, די ענגע לופט פון א נשמה, שליסט אויס פון דעם. פיל מער נאך דאס פחדנישע, דאס אומריינע, די באהאלטענע נקמה-זוכעניש אין די קישקעס. איין ווארט מיינס יאגט אלע שלעכטע אינסטינקטן אין פנים אריין.

צווישן מיינע באקאנטע האב איך טייל פרוביר-אביעקטן, ביי וועלכע איך שטעל פעסט די פארשידענע רעאקציעס אויף מיינע שריפטן. זייערע חילוקים זענען זייער לערנרייך. ווער עס וויל גארנישט צו טון האבן מיט זייער אינהאלט, מיינע אזוי גערופענע פריינט למשל, ווערט דערביי "אומפערזענליך". מען ווינטשט מיר מזל טוב אז איך בין געגאנגען "ווייטער". אויך ווייזט זיך אן א פארשריט אין א גרעסערער קלארקייט פונעם טאן.

די אינגאנצן פארדארבענע "גייסטער", די "שיינע נשמות", די וואס זענען אין טיפסטן גרונט פאלש, ווייסן פשוט נישט וואס צו טון מיט די ביכער. במילא האלטן זיי די ביכער נידעריגער פון זיך. דאס איז די שיינע קאנסעקווענץ פון אלע "שיינע נשמות".

די בהמות צווישן מיינע באקאנטע, זייט מוחל, בלויז דייטשן, געבן צו פארשטיין אז מען איז נישט אלעמאל מסכים מיט מיר, אבער דאך טייל מאל. איך האב דאס אפילו געהערט וועגן "זאראטוסטרא".

אזוי אויך איז יעדער "פעמיניזם" אינעם מענטש, אויך אינעם מאן, פאר מיר א פארשלאסענע טיר. מען וועט קיינמאל נישט אריינקומען אין דעם לאבירינט פון דרייסטע דערקענטנישן. מען מוז זיך אליין קיינמאל נישט האבן געשוינט. מען מוז האבן הארבקייט אין זיינע געוואוינהייטן, כדי צו זיין פרייליך און מונטער צווישן נאר הארבע אמת'ן.

ווען איך שטעל זיך פאר דעם בילד פון א פולקומענעם לייענער, קומט יעדעס מאל ארויס אן אומגעהויער פון מוט און נייגער. חוץ דעם נאך עפעס בייגעוודיגס, כיטרע, פארזיכטיגס, א געבוירענער זוכער און אנטדעקער.

צום סוף, איך וואלט נישט געקענט בעסער זאגן צו וועמען אליין איך רעד אין גרונט ווי זאראטוסטרא האט עס געזאגט. פאר וועמען אליין וויל ער דערציילן זיין רעטעניש?

"פאר אייך, די מוטיגע זוכער און פרובירער, און ווער עס האט זיך ווען נאר מיט כיטרע זעגלען ארויסגעלאזט אויף שרעקליכע ימים;

פאר אייך, די רעטעניש-שיכורים, די וואס פרייען זיך מיטן פארנאכט, וואס זייער נשמה ווערט מיט פלייטן צוגעצויגן צו יעדן אפנארערישן תהום;

ווייל נישט מיט א פחדנישער האנט ווילט איר נאכטאפן דעם פאדעם. און וואו איר קענט טרעפן, דארט האט איר פיינט אויסצורעכענען."

4

איך וועל גלייך נאך זאגן אן אלגעמיין ווארט וועגן מיין קונסט פון סטיל. איבערגעבן א צושטאנד, אן אינערליכע שפאנונג פון געפיל, דורך צייכנס, אריינגערעכנט דעם טעמפא פון די צייכנס, דאס איז דער זין פון יעדן סטיל. און וויבאלד די רייכקייט פון אינערליכע צושטאנדן איז ביי מיר אויסערגעוויינליך, האב איך פיל מעגליכקייטן פון סטיל. די פילזייטיגסטע קונסט פון סטיל וואס א מענטש האט ווען נאר געהאט אין זיין רשות.

יעדער סטיל איז גוט וואס גיט באמת איבער אן אינערליכן צושטאנד און מאכט נישט קיין טעות אין די צייכנס, אין זייער טעמפא, אין די באוועגונגען. אלע געזעצן פונעם געבוי פון א זאץ זענען קונסט פון באוועגונג. מיין אינסטינקט האט זיך דא קיינמאל נישט טועה געווען.

"גוטער סטיל פאר זיך" איז א ריינער אומזין, א פשוטער "אידעאליזם", פונקט ווי "דאס שיינע פאר זיך", "דאס גוטע פאר זיך", "די זאך פאר זיך". מען רעכנט דערביי נאך אלץ אז עס זענען פארהאן אויערן, מענטשן וואס זענען מסוגל צו אן ענליכן געפיל און זענען עס ווערט. אז עס פעלן נישט די וועמען מען מעג זיך מיטטיילן.

מיין זאראטוסטרא, למשל, זוכט נאך דערווייל אזעלכע. אוי, ער וועט נאך דארפן לאנג זוכן. מען מוז זיין ווערד אים צו אויספארשן. ביז דעמאלט וועט קיינער נישט זיין וואס וועט באגרייפן די קונסט וואס איז דא פארשווענדט געווארן. קיינער האט קיינמאל נישט געהאט מער נייע, פריער נישט געהערטע, באמת ערשט דערצו געשאפענע קונסט-מיטלען צו פארשווענדן.

אז אזא זאך איז דווקא מעגליך אין דייטש האט מען געדארפט באווייזן. איך אליין וואלט דאס פריער דאס שארפסטע אפגעלייקנט. פאר מיר האט מען נישט געוואוסט וואס מען קען מאכן מיט דער דייטשער שפראך, וואס מען קען בכלל מאכן מיט שפראך.

די קונסט פונעם גרויסן ריטם, דער גרויסער סטיל פונעם זאץ-געבוי, אויסצודריקן אן אומגעהויערן אויפשטייג און אראפפאל פון הויכער, איבערמענטשליכער ליידנשאפט, איז ערשט פון מיר אנטדעקט געווארן. מיט א דיטיראמב ווי דער לעצטער אינעם דריטן טייל פון "זאראטוסטרא", מיטן טיטל "די זיבן חתימות", בין איך ארויפגעפלויגן טויזנט מייל העכער פון דעם וואס מען האט ביז אהער גערופן דיכטונג.

5

אז פון מיינע שריפטן רעדט ארויס א פסיכאלאג וואס האט נישט זיין גלייכן, איז אפשר דאס ערשטע וואס א גוטער לייענער באמערקט. א לייענער ווי איך פארדין אים, וואס לייענט מיך אזוי ווי גוטע אלטע פילאלאגן פלעגן לייענען זייער האראץ.

די הנחות וועגן וועלכע די וועלט איז אין גרונט איינשטימיג, איך רעד נאך נישט פון די אלוועלטליכע פילאזאפן, מאראליסטן און אנדערע הוילע נארישע קעפּ, זעען ביי מיר אויס ווי נאיווע טעות'ן. למשל דער גלויבן אז "אומעגאאיסטיש" און "עגאאיסטיש" זענען קעגנזאצן, בשעת דער "איך" אליין איז בלויז א "העכערער שווינדל", אן "אידעאל".

עס זענען נישטא קיין "עגאאיסטישע" און קיין "אומעגאאיסטישע" מעשים.ביידע באגריפן זענען פסיכאלאגישער אומזין. אדער די הנחה "דער מענטש שטרעבט צו גליק". אדער "גליק איז דער שכר פון טוגנט". אדער "פרייד און לייד זענען קעגנזאצן".

די מאראל, די צירצע פון דער מענטשהייט, האט אין טיפסטן גרונט געפעלשט אלע פסיכאלאגישע זאכן, זיי פארמאראליזירט, ביז צו יענעם שרעקליכן אומזין אז ליבשאפט איז עפעס "אומעגאאיסטיש".

מען מוז פעסט זיצן אויף זיך, מען מוז מוטיג שטיין אויף די אייגענע צוויי פיס. אנדערש קען מען בכלל נישט האבן ליב. צום סוף ווייסן דאס די פרויען נאך צו גוט. זיי מאכן זיך גארנישט פון אומעגאיסטישע, בלויז אביעקטיווע מענער.

מעג איך דערביי אויסזאגן מיין השערה אז איך קען די פרויען? דאס געהערט צו מיין דיאניזישן פארמעגן. ווער ווייסט, אפשר בין איך דער ערשטער פסיכאלאג פונעם אייביג-ווייבליכן. זיי האבן מיך אלע ליב, אן אלטע מעשה. נישט גערעכנט די פאראומגליקטע פרויען, די "עמאנציפירטע", וואס זענען נישט מסוגל צו האבן קינדער.

צום גליק האב איך נישט בדעה זיך צו לאזן צערייסן. די פולקומענע פרוי צערייסט ווען זי האט ליב. איך קען די ליבנסווערדע באכאנטינס. וואס פאר א געפערליכע, זיך שארנדיגע, אונטערערדישע קליינע רויב-חיה! און אזוי אנגענעם דערביי. א קליינע פרוי וואס זוכט נקמה וואלט דעם גורל אליין איבערגעקערט.

די פרוי איז אומפארגלייכליך בייזער ווי דער מאן, אויך קליגער. גוטקייט ביי א פרוי איז שוין א פארעם פון פארדארבונג. ביי אלע אזוי גערופענע "שיינע נשמות" איז אין גרונט עפעס פיזיאלאגיש נישט אין ארדענונג. איך זאג נישט אלץ, אנדערש וואלט איך געווארן מעדיציניש. דער קאמף פאר גלייכע רעכט איז אפילו א סימן פון קראנקהייט. יעדער דאקטאר ווייסט דאס.

וואס מער פרוי זי איז, אלץ מער ווידערט זי זיך מיט הענט און פיס קעגן רעכט בכלל. דער נאטירליכער צושטאנד, דער אייביגער קריג צווישן די געשלעכטער, גיט איר דאך אינגאנצן דאס ערשטע ארט.

האט מען געהאט אן אויער פאר מיין דעפיניציע פון ליבשאפט? דאס איז די איינציגע וואס איז א פילאזאף ווערט. ליבשאפט, אין אירע מיטלען דער קריג, אין איר גרונט דער טויטליכער האס צווישן די געשלעכטער.

האט מען געהערט מיין ענטפער אויף דער שאלה ווי אזוי מען "אויסהיילט" א פרוי? מען מאכט איר א קינד. פאר דער פרוי זענען קינדער נויטיג. דער מאן איז שטענדיג נאר דער מיטל. אזוי האט זאראטוסטרא געזאגט.

"עמאנציפאציע פון דער פרוי", דאס איז דער אינסטינקטיווער האס פון דער שלעכט געראטענער, הייסט עס די וואס קען נישט האבן קינדער, קעגן דער גוט פארדארבענער. דער קאמף קעגן דעם "מאן" איז שטענדיג נאר א מיטל, א תירוץ, א טאקטיק. ווען זיי שטעלן זיך ווי "פרוי פאר זיך", ווי "העכערע פרוי", ווי "אידעאליסטישע פרוי", ווילן זיי אראפברענגען דעם אלגעמיינעם ראנג פון דער פרוי. עס איז נישטא קיין זיכערער מיטל דערצו ווי גימנאזיע-בילדונג, הויזן און פאליטישע שטים-רעכט.

אין גרונט זענען די עמאנציפירטע די אנארכיסטן אין דער וועלט פונעם "אייביג-ווייבליכן", די שלעכט געלונגענע, וועמענס טיפסטער אינסטינקט איז נקמה. א גאנצער סארט פון בייזווויליגן "אידעאליזם", וואס מען טרעפט אויך ביי מענער, למשל ביי הענריק איבסען, יענעם טיפישן אלטן מויד, האט דעם צוועק צו פאר'סמ'ען דאס גוטע געוויסן, דאס נאטירליכע אין געשלעכטליכער ליבשאפט.

און כדי נישט צו לאזן קיין צווייפל וועגן מיין אנשטענדיגער און שטרענגער איבערצייגונג דערין, וויל איך נאך צוברענגען איין זאץ פון מיין מאראל-קאדעקס קעגן דער מידה מגונה. מיט דעם ווארט "מגונה" באקעמף איך יעדן סארט אומנאטירליכקייט, אדער אויב מען האט ליב שיינע ווערטער, אידעאליזם. דער זאץ הייסט: "דאס דרש'ענען אפהאלטונג פונעם געשלעכטליכן לעבן איז אן אפענע אויפרייצונג צו אומנאטירליכקייט. יעדע פאראכטונג פונעם געשלעכטליכן לעבן, יעדעס פארשמוצן עס דורך דעם באגריף 'אומריין', איז דאס פארברעכן אליין קעגן לעבן, איז די עכטע זינד קעגן דעם הייליגן גייסט פון לעבן."

6

כדי צו געבן א בילד פון מיר אלס פסיכאלאג, ברענג איך א זעלטענעם שטיק פסיכאלאגיע וואס קומט פאר אין "אויף יענער זייט פון גוט און בייז". איך פארווערט דערביי יעדע השערה וועגן דעם וועמען איך באשרייב אויף דעם ארט:

"דער זשעני פונעם הארץ, ווי יענער גרויסער באהאלטענער, דער פרובירער-גאט און געבוירענער כאפער פון געוויסנס, האט אים. זיין שטימע קען אראפדרינגען ביזן טיפסטן אונטערגרונט פון יעדער נשמה. זי זאגט נישט קיין ווארט און גיט נישט קיין בליק אין וועלכן עס ליגט נישט א כוונה און א ווינק וואס ציט צו זיך. צו זיין מייסטערשאפט געהערט אז ער קען זיך ווייזן אנדערש ווי ער איז, און פאר זיינע נאכפאלגער איז דאס נאך א צוואנג זיך אלץ נענטער צו דערנענטערן, אים אלץ אינעווייניגער און גרונטליכער נאכצוגיין.

דער זשעני פונעם הארץ מאכט שטיל אלץ וואס איז רעשנדיג און זעלבסטצופרידן, און לערנט עס אויס צו הערן. ער פאלירט די רויע נשמות און גיט זיי צו פרובירן א נייע בענקשאפט: צו ליגן שטיל ווי א שפיגל, אז דער טיפער הימל זאל זיך אין זיי אפשפיגלען.

דער זשעני פונעם הארץ לערנט די אומגעלומפערטע און צו שנעלע האנט זיך צו פארזוימען און פיינער אנצונעמען. ער שפירט דעם באהאלטענעם און פארגעסענעם אוצר, דעם טראפן גוטסקייט און זיסע גייסטיגקייט אונטער דיקן און פארנעפלטן אייז. ער איז א וואונדער-שטעקל פאר יעדן ברעקל גאלד וואס ליגט לאנג באגראבן אינעם תפיסה פון א סך ליים און זאמד.

דער זשעני פונעם הארץ, פון זיין בארירונג גייט יעדער אוועק רייכער, נישט באגליקט און איבערראשט, נישט ווי מיט א פרעמדער מתנה געגליקט און באדריקט, נאר רייכער אין זיך אליין, נייער פאר זיך ווי פריער, אויפגעבראכן און אנגעוועט פון א ווארעמען טוי-ווינט, אויסגעהערט, אפשר אומזיכערער, צארטער, לייכטער צעברעכליך און צובראכן, אבער פול מיט האפענונגען וואס האבן נאך נישט קיין נאמען, פול מיט נייעם ווילן און צופלוס, פול מיט נייעם אומווילן און אפפלוס."

די געבורט פון דער טראַגעדיע

1

כדי צו זיין גערעכט לגבי "די געבורט פון דער טראַגעדיע" פון 1872, מוז מען פאַרגעסן טייל זאַכן. זי האָט געווירקט און אַפילו באַצויבערט מיט דווקא דעם וואָס האָט זיך אין איר נישט איינגעגעבן: מיט איר אַנווענדונג אויף וואַגנערן, כּאילו דאָס וואָלט געווען אַ סימן פון אויפשטייג. דווקא דערמיט איז די שריפט געוואָרן אַ געשעעניש אין וואַגנער'ס לעבן. פון דעמאָלט אָן האָט מען ערשט אָנגעהויבן פאַרבינדן גרויסע האָפענונגען מיטן נאָמען וואַגנער.

נאָך היינט דערמאָנט מען מיר, ביי די פּאַרסיפאַל-פאָרשטעלונגען, ווי איך בין בעצם שולדיק אַז מען האָט באַקומען אַזאַ הויכע מיינונג וועגן דעם קולטור-ווערט פון דער באַוועגונג. נישט איין מאָל האָב איך געזען די שריפט ציטירט אַלס "די ווידערגעבורט פון דער טראַגעדיע פונעם גייסט פון מוזיק". מען האָט געהאַט אָן אויער נאָר פאַר אַ נייע פאָרמול פון וואַגנער'ס קונסט, ציל און אויפגאַבע. וואָס די שריפט האָט אַנדערש געהאַט ווערטפולס אין זיך האָט מען נישט געהערט.

"גריכנטום און פּעסימיזם" וואָלט געווען אַ טיטל אָן צווייַדייטיקייט: דער ערשטער לימוד וועגן דעם ווי די גריכן האָבן זיך אַן עצה געגעבן מיט פּעסימיזם, ווי זיי האָבן אים איבערגעקומען. דווקא די טראַגעדיע באַווייזט אַז די גריכן זענען נישט געווען קיין פּעסימיסטן. שאָפּענהויער האָט דאָ געהאַט אַ טעות, אַזוי ווי ער האָט זיך אין אַלץ טועה געווען.

ווען מען נעמט דאָס בוך אין דער האַנט מיט אַ געוויסער נייטראַלקייט, זעט "די געבורט פון דער טראַגעדיע" אויס ווי אַ זאַך וואָס געהערט זייער נישט צו איר צייט. מען וואָלט זיך נישט געקענט פאָרשטעלן אין חלום אַז איר אָנהייב איז געשריבן געוואָרן אונטער די שלאַכט-דונערן ביי ווערט. איך האָב די פּראָבלעמען דורכגעטראַכט פאַר די מויערן פון מעץ, אין קאַלטע סעפּטעמבער-נעכט, בשעת איך האָב געדינט אַלס סאַניטאַר. מען וואָלט גיכער געקענט גלויבן אַז די שריפט איז פופציק יאָר עלטער.

פּאָליטיש איז זי גלייכגילטיק, היינט וואָלט מען געזאָגט "נישט דייטש". זי שמעקט אויף אַן אָפּשטויסנדיקן אופן מיט העגעל. אין טייל פאָרמולעס שלאָגט פון איר דער ביטערער טויטן-ריח פון שאָפּענהויער. אַן "אידעע", דער קעגנזאַץ דיאָניזיש און אַפּאָליניש, ווערט אַריבערגעטראָגן אין מעטאַפיזיק. די געשיכטע אַליין ווערט די אַנטוויקלונג פון דער אידעע. אין דער טראַגעדיע ווערן די קעגנזאַצן פאַראייניקט.

אונטער דעם בליק ווערן זאַכן וואָס האָבן זיך קיינמאָל נישט אָנגעקוקט איינע די אַנדערע אין פּנים מיטאַמאָל געשטעלט איינע קעגן דער אַנדערע, באַלויכטן און ערקלערן איינע די אַנדערע. למשל די אָפּערע און די רעוואָלוציע.

די צוויי באַשטימענדע נייע זאַכן אינעם בוך זענען קודם דאָס פאַרשטיין די דיאָניזישע דערשיינונג ביי די גריכן. דאָס בוך גיט איר ערשטע פּסיכאָלאָגיע און זעט אין איר דעם איינציקן שורש פון דער גאַנצער גריכישער קונסט. דאָס צווייטע איז דאָס פאַרשטיין

סאקראטיזם. צום ערשטן מאל ווערט סאקראטעס דערקענט אלס א כלי פון דער גריכישער צעשטערונג, אלס א טיפישער דעקאדענט. "שכל'דיקייט" קעגן אינסטינקט. שכל'דיקייט פאר יעדן פרייז ווי א געפערליכע מאכט וואס אונטערגראבט דאס לעבן.

א טיפע, פיינטליכע שטילקייט וועגן קריסטנטום ליגט איבערן גאנצן בוך. עס איז נישט אפאליניש און נישט דיאניזיש. עס לייקנט אפ אלע עסטעטישע ווערטן, די איינציגע ווערטן וואס "די געבורט פון דער טראגעדיע" אנערקענט. אין טיפסטן זין איז עס ניהיליסטיש. אינעם דיאניזישן סימבאל ווערט דערגרייכט די אויסערסטע גרענעץ פון יא-זאגן. איין מאל ווערט געגעבן א רמז אויף די קריסטליכע פריסטער ווי א "נידערטרעכטיגן סארט קארליקעס", ווי "אונטערערדישע".

2

דער אנהייב איז מערקווירדיג איבער יעדער מאס. פאר מיין טיפסטער אינערליכער דערפארונג האב איך אנטדעקט דעם איינציגן סימבאל און פארגלייך וואס די געשיכטע האט. דווקא דערמיט האב איך אלס דער ערשטער באגריפן די וואונדערליכע דיאניזישע דערשיינונג.

אזוי אויך, ווען איך האב דערקענט סאקראטעס אלס א דעקאדענט, האב איך געגעבן א קלארן באווייז ווי ווייניג א מאראלישע אייגנארט וועט קענען שטעלן אין סכנה די זיכערקייט פון מיין פסיכאלאגישן געפיל. די מאראל אליין אלס א סימן פון דעקאדענץ איז א נייע זאך, א זעלטנקייט פונעם ערשטן ראנג אין דער געשיכטע פון דער דערקענטניש.

מיט די צוויי זאכן בין איך אריבערגעשפרונגען הויך איבער דעם נישטיגן פלאפלען פון פלאכע קעפ וועגן אפטימיזם קעגן פעסימיזם. צום ערשטן מאל האב איך געזען דעם עכטן קעגנזאץ: דעם פארדארבענעם אינסטינקט וואס קערט זיך קעגן לעבן מיט אן אונטערערדישן נקמה-געפיל, קריסטנטום, שאפענהויער'ס פילאזאפיע, אין א געוויסן זין שוין פלאטאן'ס פילאזאפיע, דער גאנצער אידעאליזם ווי טיפישע פארמען; און א פארמול פון העכסטן יא-זאגן, געבוירן פון פולקייט און שפע, א יא אן קיין באדינגונגען, אפילו צו לייד, אפילו צו שולד, אפילו צו אלץ אויסטערליש און וואונדערליך אינעם לעבן.

דער לעצטער, פריידיגסטער, איבערמאס-דרייסטער יא צום לעבן איז דער העכסטער און אויך טיפסטער איינבליק. אמת און וויסנשאפט באשטעטיגן און שטיצן אים דאס שטרענגסטע. גארנישט וואס עקזיסטירט דארף מען אוועקמאכן. גארנישט איז איבעריג. די זייטן פונעם לעבן וואס קריסטן און אנדערע ניהיליסטן לייקענען אפ שטייען אפילו אויף אן אומענדליך העכערער מדרגה אין דער היערארכיע פון ווערטן ווי דאס וואס דער דעקאדענץ-אינסטינקט האט געמעגט אנערקענען און רופן גוט.

צו פארשטיין דאס דארף מען מוט, און אלס זיין באדינגונג אן איבערפלוס פון קראפט. פונקט אזוי ווייט ווי דער מוט וואגט זיך צו גיין פאראויס, פונקט לויט דער מאס פון קראפט, דערנענטערט מען זיך צום אמת.

פארן שטארקן איז דערקענטניש, יא-זאגן צו דערווירקליכקייט, פונקט אזא אומבאדינגטע זאך ווי פארן שוואכן זענען, אונטער דער השפעה פון שוואכקייט, פחד און אנטלויפן פון דער ווירקליכקייט, דער "אידעאל". זיי זענען נישט מסוגל צו דערקענען. די דעקאדענטן דארפן דעם שקר. ער איז איינער פון די באדינגונגען פון זייער עקזיסטענץ.

ווער עס פארשטייט נישט בלויז דאס ווארט "דיאניזיש", נאר פארשטייט זיך אליין אינעם ווארט "דיאניזיש", דארף נישט קיין אפפרעג פון פלאטאן, קריסטנטום אדער שאפענהויער. ער שפירט די צעפוילונג.

3

אין וועלכן זין איך האב דערמיט געפונען דעם באגריף "טראגיש", די לעצטע דערקענטניש וועגן דער פסיכאלאגיע פון טראגעדיע, האב איך צום סוף אויך אויסגעדריקט אין "געצן-בין-השמשות", זייט 139:

"יא-זאגן צום לעבן אפילו אין זיינע מאדנעסטע און הארבסטע פראבלעמען. דער ווילן צום לעבן וואס פרייט זיך מיט זיין אייגענער אומדערשעפליכקייט בשעת ער איז מקריב זיינע העכסטע טיפן. דאס האב איך גערופן דיאניזיש. דאס האב איך פארשטאנען ווי א בריק צו דער פסיכאלאגיע פונעם טראגישן דיכטער.

נישט זיך צו באפרייען פון פחד און מיטלייד, נישט זיך צו רייניגן פון א געפערליכן געפיל דורך א שטורמישן אויסברוך, אזוי האט אריסטאטעלעס דאס פאלש פארשטאנען, נאר צו זיין, ווייט איבער פחד און מיטלייד, די אייביגע לוסט פונעם ווערן אליין. יענע לוסט וואס נעמט אין זיך אריין אויך די לוסט פון צעשטערן."

אין דעם זין האב איך דאס רעכט צו פארשטיין זיך אליין אלס דעם ערשטן טראגישן פילאזאף, דאס הייסט דעם אויסערסטן קעגנזאץ פון א פעסימיסטישן פילאזאף. ביז מיר איז די פארוואנדלונג פונעם דיאניזישן געפיל אין א פילאזאפישן נישט פארהאן. די טראגישע חכמה פעלט. איך האב אומזיסט געזוכט סימנים דערפון ביי די גרויסע גריכישע פילאזאפן פון די צוויי יארהונדערטער פאר סאקראטעס.

א ספק האט ביי מיר איבערגעלאזט העראקליט. אין זיין נאענטקייט ווערט מיר בכלל ווארעמער און אנגענעמער ווי ערגעץ אנדערש. דאס יא-זאגן צו פארגיין און צעשטערן, דער באשטימענדער שטריך אין א דיאניזישער פילאזאפיע, דאס יא-זאגן צו קעגנזאץ און קריג, דאס ווערן, מיט א ראדיקאלן אפווארפן אפילו דעם באגריף "זיין", דערין מוז איך ביי אלע אומשטענדן אנערקענען דאס נאענטסטע צו מיר פון אלץ וואס מען האט ביז אהער געטראכט.

די לערע פונעם "אייביגן ווידערקום", דאס הייסט דעם אומבאדינגטן און אומענדליך זיך איבער'חזר'נדיגן קרייזלויף פון אלע זאכן, די לערע פון זאראטוסטרא, וואלט צום סוף אפשר שוין געקענט ווערן געלערנט דורך העראקליט. לכל הפחות געפינט מען דערפון שפורן ביי די סטאא, וואס האט כמעט אלע אירע יסודותדיגע פארשטעלונגען גע'ירש'נט פון העראקליט.

פון דער שריפט רעדט ארויס אן אומגעהויערע האפענונג. צום סוף האב איך נישט קיין שום סיבה צוריקצונעמען די האפענונג אויף א דיאניזישער צוקונפט פון מוזיק. לאמיר קוקן הונדערט יאר פאראויס. לאמיר אננעמען אז מיין אטענטאט אויף צוויי טויזנט יאר פון אומנאטירליכקייט און פארשענדונג פון מענטשן געלינגט.

יענע נייע פארטיי פון לעבן וועט נעמען אין די הענט די גרעסטע פון אלע אויפגאבן, די העכער-דערציונג פון דער מענטשהייט, אריינגערעכנט די רחמנות'לאזע פארניכטונג פון אלץ וואס איז פארדארבן און פאראזיטיש. זי וועט ווידער מעגליך מאכן דעם איבערפלוס פון לעבן פון וועלכן דער דיאניזישער צושטאנד מוז ווידער ארויסוואקסן.

איך זאג פאראויס א טראגישע תקופה. די העכסטע קונסט אין יא-זאגן צום לעבן, די טראגעדיע, וועט ווידער געבוירן ווערן ווען די מענטשהייט וועט האבן הינטער זיך דאס באוואוסטזיין פון די הארבסטע אבער נויטיגסטע מלחמות, אן צו ליידן דערפון.

א פסיכאלאג וואלט נאך געמעגט צולייגן אז דאס וואס איך האב אין מיינע יונגע יארן געהערט ביי וואגנער'ס מוזיק האט בכלל גארנישט געהאט צו טון מיט וואגנערן. ווען איך האב באשריבן דיאניזישע מוזיק האב איך באשריבן דאס וואס איך האב געהערט. איך האב אינסטינקטיוו געמוזט אלץ אריבערפירן און איבערפארעמען אין דעם נייעם גייסט וואס איך האב געטראגן אין זיך.

דער באווייז דערפאר, אזוי שטארק ווי א באווייז קען נאר זיין, איז מיין שריפט "וואגנער אין ביירויט". אין אלע פסיכאלאגיש באשטימענדע פלעצער איז נאר פון מיר די רעדע. מען קען אן קיין באדינגונג שטעלן מיין נאמען אדער דאס ווארט "זאראטוסטרא" וואו אינעם טעקסט שטייט דאס ווארט "וואגנער".

דאס גאנצע בילד פונעם דיטיראמבישן קינסטלער איז דאס בילד פונעם דיכטער פון זאראטוסטרא איידער ער האט אים געשריבן. עס איז געצייכנט מיט אן אפגרונטיגער טיפקייט און באריַרט אפילו נישט אויף א מאמענט וואגנער'סווירקליכקייט. וואגנער אליין האט געהאט א באגריף דערפון. ער האט זיך נישט דערקענט אין דער שריפט.

אזוי אויך האט זיך "דער געדאנק פון ביירויט" פארוואנדלט אין עפעס וואס וועט פאר די קענער פון מיין זאראטוסטרא נישט זיין קיין רעטעניש: יענער גרויסער מיטאג ווען די אויסדערוועלטסטע הייליגן זיך פאר דער גרעסטער פון אלע אויפגאבן. ווער ווייסט, אפשר א זעונג פון א יום טוב וואס איך וועל נאך איבערלעבן.

דער געפיל אין די ערשטע זייטן איז וועלט-היסטאריש. דער בליק וואס ווערט דערמאנט אויף דער זיבעטער זייט איז דער עכטער בליק פון זאראטוסטרא. וואגנער, ביירויט, די גאנצע קליינע דייטשע נישטיקייט, איז א וואלקן אין וועלכן עס שפיגלט זיך אפ אן אומענדליכע פאטא מארגאנא פון דער צוקונפט.

אויך פסיכאלאגיש זענען אלע באשטימענדע שטריכן פון מיין אייגענער נאטור אריינגעטראגן אין וואגנער'ס נאטור: די ליכטיגסטע און פאטאלסטע כוחות איינער נעבן דעם אנדערן; דער ווילן צו מאכט ווי קיין מענטש האט אים קיינמאל נישט געהאט; דער

רחמנות'לאזער מוט אין גייסטיגע זאכן; די אומבאגרעניצטע קראפט צום לערנען און דערביי אונטערצודריקן דעם ווילן צו מעשים.

אלץ אין דער שריפט זאגט פאראויס: די נאענטקייט פונעם ווידערקומען פונעם גריכישן גייסט, די נויטיגקייט פון קעגן-אלעקסאנדערס וואס זאלן ווידער צוזאמענבינדן דעם גאָרדישן קניפ פון גריכישער קולטור נאכדעם וואס ער איז צעריסן געווארן. הערט דעם וועלט-היסטארישן אקצענט מיט וועלכן דער באגריף "טראגישע געזינונג" ווערט אריינגעפירט אויף זייט 30. אין דער שריפט זענען נאר וועלט-היסטארישע אקצענטן.

דאס איז די מאדנעסטע "אביעקטיוויקייט" וואס קען זיין. די אבסאלוטע זיכערקייט וועגן דעם וואס איך בין האט זיך אריבערגעווארפן אויף א צופעליגע ווירקליכקייט. דער אמת וועגן מיר האט גערעדט ארויס פון א שרעקליכער טיפקייט.

אויף זייט 71 ווערט דער סטיל פון זאראטוסטרא באשריבן און פאראויסגעזען מיט א שארפער זיכערקייט. און מען וועט קיינמאל נישט געפינען א גרויסארטיגערן אויסדרוק פארן געשעעניש זאראטוסטרא, דעם מעשה פון אן אומגעהויערער רייניגונג און הייליגונג פון דער מענטשהייט, ווי דער אויסדרוק אויף די זייטן 43 ביז 46.

די באטראכטונגען וואס געהערן נישט צו זייער צייט

1

די פיר באטראכטונגען זענען דורכאויס קריגעריש. זיי באווייזן אז איך בין נישט געווען קיין "פאר'חלומ'טער שמעיה", אז איך האב הנאה צו פייטן מיטן שווערד. אפשר אויך אז איך האב א געפערליך געשיקטן האנט-געלענק.

דער ערשטער אנגריף, פון 1873, איז געווען קעגן דער דייטשער קולטור, אויף וועלכער איך האב שוין דעמאלט געקוקט פון אויבן אראפ מיט רחמנות'לאזער פאראכטונג. אן זין, אן אינהאלט, אן ציל, נאר "די עפנטליכע מיינונג". עס איז נישטא קיין ערגערער טעות ווי צו גלויבן אז דער גרויסער מיליטערישער דערפאלג פון די דייטשן באווייזט עפעס לטובת דער קולטור, אדער אפילו זייער נצחון איבער פראנקרייך.

די צווייטע באטראכטונג, פון 1874, אנטפלעקט דאס געפערליכע, דאס וואס אונטערגראבט און פאר'סמ'ט דאס לעבן אין אונזער אופן פון טון וויסנשאפט. דאס לעבן איז קראנק צוליב דעם אוממענטשליכן האנטווערק און מעכאניזם, צוליב דער "אומפערזענליכקייט" פונעם ארבעטער, צוליב דער פאלשער עקאנאמיע פון "צעטיילן ארבעט".

דער ציל, די קולטור, גייט פארלוירן. דאס מיטל, די מאדערנע וויסנשאפטליכע ארבעט, מאכט בארבאריש. אין דער אפהאנדלונג ווערט דער "היסטארישער זין", מיט וועלכן אונזער תקופה שטאלצירט, דערקענט אלס א קראנקהייט, אלס א טיפישער סימן פון ירידה.

אין דער דריטער און פערטער באטראכטונג ווערן געשטעלט צוויי בילדער פון שטרענגסטער אייגנליבע און אייגן-דיסציפלין, אלס אנווייזונגען צו א העכערן באגריף פון קולטור, צו צוריקגעווינען דעם באגריף "קולטור". צוויי טיפן וואס געהערן נישט צו זייער צייט, par excellence, אין העכסטן זין, פול מיט קעניגליכער פאראכטונג קעגן אלץ ארום זיי וואס האט געהייסן "אימפעריע", "קולטור", "קריסטנטום", "ביסמארק", "דערפאלג". שאפענהויער און וואגנער, אדער מיט איין ווארט, ניטשע.

2

פון די פיר אטענטאטן האט דער ערשטער געהאט אן אויסערגעוויינליכן דערפאלג. דער טומל וואס ער האט ארויסגערופן איז געווען פראכטפול אין יעדן זין. איך האב אנגערירט א זיגרייכן פאלק אין א פארוואונדעט פלאץ: אז זיין נצחון איז נישט א קולטור-געשעעניש, נאר אפשר עפעס אינגאנצן אנדערש.

דער ענטפער איז געקומען פון אלע זייטן, און בכלל נישט נאר פון די אלטע פריינט פון דאוויד שטראוס, וועמען איך האב לעכערליך געמאכט אלס א טיפ פון א דייטשן "בילדונגספיליסטער" און satisfait, א זעלבסטצופרידענעם מענטש. מיט איין ווארט, אלס דעם מחבר פון דער בירשענק-עוואנגעליע "דער אלטער און דער נייער גלויבן". דאס ווארט "בילדונגספיליסטער" איז פון מיין בוך אריבער אין דער שפראך.

זיינע אלטע פריינט, וואס איך האב טיף פארוואונדעט אלס ווירטעמבערגער און שוואבן ווען איך האב זייער וואונדער-בריאה שטראוס געפונען קאמיש, האבן געענטפערט אזוי בראַוו און גראב ווי איך האב זיך נאר געקענט ווינטשן. די פרייסישע ענטפערס זענען געווען קליגער. זיי האבן געהאט אין זיך מער "בערלינער בלוי".

דאס מיאוסטע האט געטון א לייפציגער בלאט, די באוואוסטע "Grenzboten". עס האט מיר געקאסט אסאך מי אפצוהאלטן פון א שריט די דערצערנטע באזעלער.

אן קיין באדינגונגען האבן זיך געשטעלט פאר מיר נאר אייניגע אלטע הערן, צוליב פארשידענע און טייל מאל אומערקלערבארע סיבות. צווישן זיי עוואלד אין געטינגען, וואס האט געגעבן צו פארשטיין אז מיין אטענטאט איז געווען דער טויט-קלאפ פאר שטראוס. אזוי אויך דער אלטער העגעליאנער ברונא באוער. פון דעמאלט אן האב איך אין אים געהאט איינעם פון מיינע אויפמערקזאמסטע ליינער.

אין זיינע לעצטע יארן האט ער ליב געהאט צו ווייזן דעם דייטשן היסטאריקער טרייטשקע אויף מיר, מרמז זיין ביי וועמען ער קען שאפן ידיעות וועגן דעם באגריף "קולטור" וואס איז אים פארלוירן געגאנגען.

דאס טיפסטע און דאס מערסטע וועגן דער שריפט און איר מחבר האט געזאגט אן אלטער תלמיד פונעם פילאזאף באאדער, פראפעסאר האפמאן אין ווירצבורג. פון דער שריפט האט ער פארויסגעזען פאר מיר א גרויסע באשטימונג: ברענגען א סארט קריזיס און העכסטע באשלוס אין דער שאלה פון אטעיזם. ער האט אין מיר דערשפירט דעם אינסטינקטיווסטן און שארפסטן טיפ פון אן אטעיסט. אטעיזם איז געווען דאס וואס האט מיך געברענגט צו שאפענהויער.

צום בעסטן געהערט, אבער צום ביטערסטן געפילט, האט מען די אויסערגעוויינליך שטארקע און מוטיגע פארטיידיגונג פונעם געוויינליך אזוי מילדן קארל היללעבראנד, דעם לעצטן הומאנישן דייטש וואס האט געקענט פירן א פעדער. זיין ארטיקל איז געדרוקט געווארן אין דער "Augsburger Zeitung". היינט קען מען אים לייענען, אין א ביסל פארזיכטיגערער פארעם, אין זיינע געזאמלטע שריפטן.

דארט האט מען מיין שריפט פארגעשטעלט אלס א געשעעניש, א ווענדפונקט, דער ערשטער זיך-באזינען, א זייער גוטער סימן. א באמת'ן צוריקקער פון דייטשן ערנסט און דייטשער ליידנשאפט אין גייסטיגע זאכן.

היללעבראנד איז געווען פול מיט שטארקע לויב-אויסדרוקן פאר דער פארעם פון דער שריפט, איר רייפן טעם, איר פולקומענעם טאקט אין אונטערשיידן צווישן דעם מענטש און דער זאך. ער האט זי געלויבט אלס די בעסטע פאלעמישע שריפט אויף דייטש, דווקא אין דער קונסט פון פאלעמיק וואס איז פאר די דייטשן אזוי געפערליך און אזוי נישט ראטזאם.

ער האט אן קיין באדינגונג מסכים געווען, און אפילו פארשארפט דאס וואס איך האב געוואגט צו זאגן וועגן דער שפראך-פארדארבונג אין דייטשלאנד. היינט שטעלן זיי זיך פאר אלס שפראך-רייניגער און קענען שוין נישט בויען קיין זאץ. מיט דער זעלבער פאראכטונג קעגן די "ערשטע שרייבער" פונעם פאלק האט ער געענדיגט מיט באוואונדערונג פאר מיין מוט, יענעם "העכסטן מוט וואס ברענגט דווקא די ליבלינגען פון א פאלק אויף דער באשולדיגונגס-באנק".

די שפעטערדיגע השפעה פון דער שריפט אויף מיין לעבן קען מען פשוט נישט אפשאצן. קיינער האט ביז היינט נישט פרובירט מיך אנצוטשעפען. מען שווייגט. אין דייטשלאנד באהאנדלט מען מיך מיט א פינסטערער פארזיכטיגקייט. יארן לאנג האב איך גענאסן אן אומבאדינגטע פרייהייט פוןווארט, וואס קיינער היינט, לכל הפחות אינעם "רייך", האט נישט גענוג פרייע הענט פאר דעם.

מיין גן עדן איז "אונטערן שאטן פון מיין שווערד". אין גרונט האב איך גענוצט א כלל פון סטענדאל. ער ראט ארייננצוטרעטן אין געזעלשאפט מיט א דועל. און וואס פאר א קעגנער האב איך מיר אויסגעקליבן? דעם ערשטן דייטשן פריידענקער!

באמת האט דערמיט א גאנץ נייער סארט פריידענקעריי באקומען זיין ערשטן אויסדרוק. ביז היינט איז מיר גארנישט פרעמדער און ווייניגער קרוב ווי די גאנצע אייראפעאישע און אמעריקאנישע species פון "libres penseurs", די סארט "פרייע דענקער". קעגן זיי שפיר איך, ווי קעגן אומפארבעסערליכע פלאכקעפ און קאמעדיאנטן פון דער "מאדערנער אידעע", א טיפערן קעגנזאץ אפילו ווי קעגן וועלכן נאר פון זייערע קעגנער.

אויך זיי ווילן "פארבעסערן" די מענטשהייט לויט זייער בילד. זיי וואלטן מיר דערקלערט מלחמה אויף אייביג קעגן דעם וואס איך בין און וואס איך וויל, ווען זיי וואלטן עס פארשטאנען. זיי אלע גלויבן נאך צוזאמען אין דעם "אידעאל". איך בין דער ערשטער אימאראליסט.

איך וואלט נישט געזאגט אז די באטראכטונגען וואס טראגן די נעמען שאפענהויער און וואגנער קענען באזונדער דינען צו פארשטיין די צוויי מענטשן, אדער אפילו צו שטעלן די פסיכאלאגישע שאלה וועגן זיי. מיטן אויסנאם, ווי פארשטענדליך, פון באזונדערע פרטים.

למשל ווערט שוין דא דעפינירט, מיט טיפער אינסטינקטיווער זיכערקייט, דאס יסודותדיגע אין וואגנער'ס נאטור ווי א טאלאנט פון אן אקטיאר וואס ציט אין זיינע מיטלען און כוונות נאר זיינע אייגענע קאנסעקווענצן.

אין גרונט האב איך אין די שריפטן געוואלט טון עפעס אינגאנצן אנדערש ווי פסיכאלאגיע. א דערציונגס-פראבלעם אן א גלייכן, א נייער באגריף פון אייגן-דיסציפלין, פון זיך אליין פארטיידיגן ביז הארבקייט, א וועג צו גרויסקייט און צו וועלט-היסטארישע אויפגאבן, האט געוואלט באקומען זיין ערשטן אויסדרוק.

אלגעמיין גערעדט, האב איך געכאפט צוויי בארימטע טיפן וואס זענען נאך נישט פעסטגעשטעלט פאר די האר, פונקט ווי מען כאפט א געלעגנהייט פאר די האר, כדי עפעס אויסצודריקן, כדי צו האבן נאך א פאר פארמולעס, צייכנס און שפראך-מיטלען אין דער האנט. דאס איז צום סוף אנגעדייט מיט א שרעקנדיג שארפן בליק אויף זייט 93 פון דער דריטער באטראכטונג. אויף דעם אופן האט פלאטאן גענוצט סאקראטעס ווי א שפראך פון צייכנס פאר פלאטאן.

איצט, ווען איך קוק צוריק פון א געוויסער דיסטאנץ אויף יענע צושטאנדן וואס די שריפטן זאגן עדות וועגן זיי, וויל איך נישט לייקענען אז אין גרונט רעדן זיי נאר וועגן מיר. "וואגנער אין ביירויט" איז א זעונג פון מיין צוקונפט. אין "שאפענהויער אלס דערציער" איז איינגעשריבן מיין טיפסטע אינערליכע געשיכטע, מיין ווערן. פאר אלעם מיין צוזאג.

דאס וואס איך בין היינט, וואו איך בין היינט, אין א הייך וואו איך רעד שוין נישט מיט ווערטער נאר מיט בליצן, אוי, ווי ווייט בין איך דעמאלט נאך געווען דערפון. אבער איך האב געזען דאס לאנד. איך האב זיך קיין איין מאמענט נישט אפגענארט וועגן וועג, ים, סכנה און דערפאלג.

די גרויסע רו אין דעם צוזאג, דאס גליקליכע ארויסקוקן אין א צוקונפט וואס האט נישט געזאלט בלייבן בלויז א הבטחה. דא איז יעדעסווארט איבערגעלעבט, טיף, אינערליך. דאס ווייטאגליכסטע פעלט נישט. עס זענען דא ווערטער וואס זענען פשוט בלוטיג. אבער א ווינט פון דער גרויסער פרייהייט טראגט זיך איבער אלץ. אפילו די וואונד ווירקט נישט ווי א סתירה.

ווי איך פארשטיי דעם פילאזאף, ווי א שרעקליכן אויפרייס-שטאף פאר וועלכן אלץ איז אין סכנה, ווי איך שטעל מיין באגריף "פילאזאף" מיילן ווייט פון א באגריף וואס נעמט נאך אריין א קאנט, נישט צו רעדן פון די אקאדעמישע "מעלה-גרה'ס" און אנדערע

פראפעסארן פון פילאזאפיע, דערפון לערנט מען אין דער שריפט אן אומשאצבארן לימוד. בפֿרט ווען מען רעכנט נאך אז דא רעדט אין גרונט נישט "שאפענהויער אלס דערציער", נאר זיין היפוך, "ניטשע אלס דערציער".

ווען מען באטראכט אז מיין ארבעט איז דעמאלט געווען די ארבעט פון א געלערנטן, און אפשר אויך אז איך האב פארשטאנען מיין מלאכה, איז נישט אן באדייט דער הארבער טייל פסיכאלאגיע פונעם געלערנטן וואס אנטפלעקט זיך מיטאמאל אין דער שריפט. ער דריקט אויס דאס געפיל פון דיסטאנץ, די טיפע זיכערקייט וועגן דעם וואס קען ביי מיר זיין אן אויפגאבע און וואס נאר א מיטל, א צווישן-אקט און א זייטיגע זאך.

דאס איז מיין חכמה: איך בין נישט געווען איין זאך און נישט אין איין ארט כדי צו קענען ווערן איינס, כדי צו קענען אנקומען צו איינס. איך האב געמוזט א לאנגע צייט אויך זיין א געלערנטער.

מענטשליכס, גאר-מענטשליכס

מיט צוויי המשכים

1

"מענטשליכס, גאר-מענטשליכס" איז דער דענקמאל פון א קריזיס. עס רופט זיך א בוך פאר פרייע גייסטער. כמעט יעדער זאץ דערין דריקט אויס א נצחון. מיט דעם בוך האב איך מיך באפרייט פונעם פרעמדן אין מיין נאטור.

אידעאליזם איז מיר פרעמד. דער טיטל זאגט: "וואו איר זעט אידעאלע זאכן, זע איך מענטשליכס, אוי, נאר גאר-מענטשליכס." איך קען דעם מענטש בעסער.

אין קיין אנדערן זין זאל מען נישט פארשטיין דא דאס ווארט "פרייער גייסט". א גייסט וואס איז פריי געווארן, וואס האט זיך אליין צוריקבאקומען אין זיין רשות. דער טאן, דער קלאנג פון דער שטימע, האט זיך אינגאנצן געענדערט. מען וועט דאס בוך געפינען קלוג, קיל, אונטער געוויסע אומשטענדן אכזריות'דיג און שפאטנדיג. א געוויסע גייסטיגקייט פון פארנעמען טעם האלט זיך, ווי עס דאכט זיך, שטענדיג העכער א ליידנשאפטליכן שטראם אויפן גרונט.

אין דעם שייכות האט א זין אז דאס ארויסקומען פונעם בוך אין 1878 געפינט א סארט בארעכטיגונג אין וואלטער'ס הונדערטער יארצייט. ווייל וואלטער איז, אין קעגנזאץ צו יעדן וואס האט געשריבן נאך אים, א grandseigneur פונעם גייסט, א גרויסער הער. דווקא דאס וואס אויך איך בין. וואלטער'ס נאמען אויף א ווערק מיינס איז באמת געווען א שריט פאראויס, צו מיר.

ווען מען קוקט גענויער, אנטדעקט מען א רחמנות'לאזן גייסט וואס קען אלע באהעלטענישן וואו דער אידעאל איז אין דער היים, וואו ער האט זיינע אונטערערדישע היילן און זיין לעצטע באשיצונג. מיט א פאקל אין די הענט וואס גיט בכלל נישט קיין

"פאקלדיק" ליכט שיינט מען אריין מיט א שניידנדיגער העלקייט אין די אונטערערדישע וועלט פון אידעאל.

דאס איז קריג, אבער קריג אן פולווער און רויך, אן קריגערישע זשעסטן, אן פאטעטישע געפילן און פארקרימטע גלידער. דאס אלץ וואלט נאך געווען "אידעאליזם".

איין טעות נאכן אנדערן ווערט רואיג אראפגעלייגט אויפן אייז. דער אידעאל ווערט נישט אפגעווארפן, ער ווערט פארפרוירן. דא למשל פרירט מען דעם "זשעני". איין טריט ווייטער פרירט מען דעם "הייליגן". אונטער א דיקן אייז-צאפן פרירט מען דעם "העלד". צום סוף פרירט מען דעם "גלויבן", די אזוי גערופענע "איבערצייגונג". אויך די "רחמנות" ווערט שטארק אפגעקילט. כמעט איבעראל פרירט מען "די זאך אין זיך".

2

די אנהייבן פונעם בוך געהערן צו די וואכן פון די ערשטע פייערונגס-פארשטעלונגען אין ביירויט. א טיפע פרעמדקייט צו אלץ וואס האט מיך דארט ארומגערינגלט איז איינע פון די באדינגונגען פון זיין אנטשטאנען.

ווער עס האט א באגריף וואס פאר זעונגען זענען מיר שוין דעמאלט געלאפן איבערן וועג, קען זיך פארשטעלן ווי איך האב זיך געפילט ווען איך האב זיך מיטאמאל אויפגעוועקט אין ביירויט. אינגאנצן ווי נאך א חלום. וואו בין איך געווען? איך האב גארנישט דערקענט. קוים האב איך דערקענט וואגנער.

אומזיסט האב איך געבלעטערט אין מיינע זכרונות. טריבשן, א ווייטע אינזל פון די גליקליכע, האט נישט געהאט אפילו א שאטן פון ענליכקייט. די אומפארגלייכליכע טעג פון לייגן דעם גרונטשטיין, די קליינע פאסיגע געזעלשאפט וואס האט עס געפייערט און וואס האט שוין געהאט פיינע פינגער פאר צארטע זאכן, נישט קיין שאטן פון ענליכקייט.

וואס איז געשען? מען האט וואגנער איבערגעזעצט אויף דייטש. דער וואגנעריאנער איז געווארן דער הער איבער וואגנער. די דייטשע קונסט! דער דייטשער מייסטער! דאס דייטשע ביר!

מיר אנדערע, וואס ווייסן צו גוט צו וואס פאר פיינע קינסטלער און צו וועלכן קאוסמאפאליטישן טעם וואגנער'ס קונסט רעדט איינציג, זענען געווען אויסער זיך ווען מיר האבן געפונען וואגנער באהאנגען מיט דייטשע "טוגנטן".

איך מיין אז איך קען דעם וואגנעריאנער. איך האב "איבערגעלעבט" דריי דורות, פון דעם פארשטארבענעם ברענדעל, וואס האט פארמישט וואגנער מיט העגעל, ביז די "אידעאליסטן" פון די "Bayreuther Blätter", וואס האבן פארמישט וואגנער מיט זיך אליין. איך האב געהערט אלערליי וידויים פון "שיינע נשמות" וועגן וואגנער. א מלכות פאר איין קלוג ווארט!

באמת א געזעלשאפט וואס שטעלט די האר קאפויער! שטותים, שטותים, שטותים, מיט חן ביז אן א שיעור! קיין שום פארזעעניש פעלט דארט נישט, אפילו נישט דער אנטיסעמיט. דער ארימער וואגנער, וואו איז ער אריינגעפאלן! וואלט ער כאטש אריינגעפאלן צווישן חזירים. אבער צווישן דייטשן!

צום סוף וואלט מען געדארפט פאר די קומענדיגע דורות אויסשטאפן און עכטן ביירויטער, אלס א לעקציע, נאך בעסער אים אריינלייגן אין שפּירט. ווייל דער שפּירט, דער גייסט, פעלט דארט. מיט דער אויפשריפט: אזוי האט אויסגעזען דער "גייסט" אויף וועלכן מען האט געגרינדעט די "אימפעריע".

געונג, אינמיטן דעם בין איך אוועק פאר עטליכע וואכן, זייער פלוצלינג, טראץ דעם וואס א צויבערהאפטע פאריזערין האט מיך געפרובירט טרייסטן. איך האב מיך אנטשולדיגט בלויז פאר וואגנערן מיט א פאטאליסטישן טעלעגראם.

אין א פלאץ מיטן נאמען קלינגברון, טיף באהאלטן אין די טשעכישע וועלדער, האב איך ארומגעשלעפט מיין מעלאנכאליע און פאראכטונג קעגן די דייטשן ווי א קראנקהייט. פון צייט צו צייט האב איך אונטערן אלגעמיינעם טיטל "דאס אקעראייזן" אריינגעשריבן אין מיין טאשנבוך הארבע פסיכאלאגישע זאצן, וואס מען קען נאך אפשר געפינען אין "מענטשליכס, גאר-מענטשליכס".

3

דאס וואס איז דעמאלט אין מיר באשלאסן געווארן איז נישט געווען למשל צו זיך שיידן פון וואגנערן. איך האב געפילט א פולקומענע פארבלאנדזשעטקייט פון מיין אינסטינקט. די באזונדערע טעות'ן, זאלן זיי הייסן וואגנער אדער דער באזעלער פראפעסארשאפט, זענען געווען נאר סימנים.

אן אומגעדולד מיט זיך אליין האט מיך באפאלן. איך האב געזען אז עס איז די העכסטע צייט זיך צוריקצובאזינען אויף מיר. מיט איין מאל איז מיר שרעקליך קלאר געווארן וויפיל צייט איך האב שוין פארשוועגדט, ווי אומנוצליך און צופעליג מיין גאנצע עקזיסטענץ אלס פילאלאג האט אויסגעזען קעגן מיין אויפגאבע.

איך האב זיך געשעמט מיט דער פאלשער באשיידנקייט. צען יאר האב איך שוין געהאט הינטער מיר אין וועלכע די דערנערונג פון מיין גייסט האט זיך בעצם אינגאנצן אפגעשטעלט. איך האב נישט צוגעלערנט קיין שום נוצליכע זאך. איך האב אומזיניג פיל פארגעסן צוליב א הויפן שטויביגע געלערנטקייט.

מיט שלעכטע אויגן און גרויסער פינקטליכקייט אדורכקריכן די אלטע שרייבער וועגן די כללים פון פסוק-ריטם איז דאס וואס איך בין געפאלן אריין צו טון. איך בין געווען מאגער און פארהונגערט. דיווירקליכקייט האט דווקא געפעלט אין מיין וויסן, און די "אידעאליטעטן" האבן נישט געטויגט.

עס האט מיך אנגעכאפט א פשוט ברענענדיגער דורשט. פון דעמאלט אן האב איך מיך באמת מער מיט גארנישט פארנומען ווי מיט פיזיאלאגיע, מעדיצין און נאטור-וויסנשאפט. אפילו צו די היסטארישע שטודיעס בין איך ערשט צוריקגעקומען ווען די אויפגאבע האט מיך דערצו אומבאדינגט געצוואונגען.

דעמאלט האב איך אויך צום ערשטן מאל דערשפּירט דעם שייכות צווישן א טעטיגקייט אויסגעקליבן קעגן דעם אינסטינקט, אן אזוי גערופענעם "פאך" צו וועלכן מען איז נישט גערופן, און דאס באדערפעניש צו פארטויבן דאס געפיל פון ליידיגקייט און הונגער מיט

א קונסט וואס ארבעט ווי א נארקאטישער מיטל, למשל וואגנער'ס קונסט.

ווען איך האב מיך פארזיכטיג ארומגעקוקט, האב איך אנטדעקט אז זייער אסאך יונגע מענטשן ליידן פון דער זעלבער צרה. איין אומנאטירליכקייט ברענגט מיט געוואלד ארויף א צווייטע. אין דייטשלאנד, אין דער "אימפעריע", כדי צו רעדן קלאר, זענען זייער אסאך מענטשן פאר'משפט צו באשליסן צו פרי, און דערנאך צו פארדארן אונטער א לאסט וואס מען קען מער נישט אראפווארפן. די מענטשן דארפן וואגנער ווי אן אפיאט.

מען פארגעסט זיך, מען באפרייט זיך פון זיך אויף א מאמענט. וואס זאג איך? אויף פינף ביז זעקס שעה.

4

דעמאלט האט מיין אינסטינקט זיך פעסט געשטעלט קעגן ווייטער זיך-נאכגעבן, מיטטון און זיך פארמישן. יעדער סארט לעבן, די אומגינסטיגסטע באדינגונגען, קראנקהייט, ארימקייט, האט מיר אויסגעזען בעסער ווי יענע אומווירדיגע "אומעגאאיסטישקייט" אין וועלכע איך בין ערשט אריינגעפאלן צוליב אומוויסנקייט און יוגנט, און אין וועלכער איך בין שפעטער געבליבן צוליב פוילקייט און דעם אזוי גערופענעם פליכט-געפיל.

דא איז מיר צו הילף געקומען, אויף אן אופן וואס איך קען נישט גענוג באוואונדערן, דווקא אין דער ריכטיגער צייט די שלעכטע ירושה מצד מיין פאטער. אין גרונט א פרי באשטימונג צו א פרי טויט. די קראנקהייט האט מיך לאנגזאם אויסגעלייזט. זי האט מיר געשפארט יעדן שריט וואס וואלט געווען צו אייליג, יעדן געוואלדיגן און אומפאסיגן שריט.

איך האב דעמאלט נישט פארלוירן קיינעם'ס גוטסקייט און האב נאך פיל צוגעוואונען. די קראנקהייט האט מיר דערלויבט אינגאנצן איבערצוקערן אלע מיינע געוואוינהייטן. זי האט מיר דערלויבט, און מיר געהייסן, צו פארגעסן. זי האט מיך באשענקט מיטן צוואנג צו ליגן שטיל, רוען, ווארטן און האבן געדולד. אבער דאס הייסט דאך טראכטן.

מיינע אויגן אליין האבן געמאכט אן ענדע צו יעדער ביכער-פרעסעריי, אויף אונזער לשון: פילאלאגיע. איך בין געווען דערלייזט פון דעם "בוך". יארן לאנג האב איך גארנישט געלייענט. דאס איז די גרעסטע וואוילטאט וואס איך האב זיך אליין אמאל געטון.

יענער טיפסטער "איך" וואס איז געווען ווי באגראבן און שטענדיג שטיל אונטערן צוואנג צו הערן אנדערע "איך"'ס, און דאס הייסט דאך לייענען, האט זיך רואיג, לאנגזאם און מיט צווייפל אויפגעוועקט. אבער צום סוף האט ער ווידער אנגעהויבן רעדן.

איך האב קיינמאל נישט געפילט אזויפיל גליק אין מיר ווי אין די קראנקסטע און ווייטאגליכסטע צייטן פון מיין לעבן. מען דארף נאר קוקן אויף "מארגנרויט" אדער "דער וואנדערער און זיין שאטן" כדי צו פארשטיין וואס דער "צוריקקער צו מיר" איז געווען: דער העכסטער סארט געזונט-ווערן אליין. דאס אנדערע איז נאר געווען א קאנסעקווענץ.

5

"מענטשליכס, גאר-מענטשליכס", דער דענקמאל פון א שטרענגער זעלבסט-דיסציפלין, האט געמאכט ביי מיר א פלוצלינגדיקן סוף צו יעדן פארשלעפטן "העכערן שווינדל", "אידעאליזם", "שיינעם געפיל" און אנדערע ווייבישע זאכן. אין אלע זיינע הויפט-זאכן איז דאס בוך געשריבן געווארן אין סארענט. געענדיגט און געגעבן זיין ענדגילטיגע פארעם איז עס געווארן א ווינטער אין באזעל, אונטער אומפארגלייכליך ערגערע אומשטענדן ווי אין סארענט.

אין גרונט איז הער פעטער גאסט פאראנטווארטליך פאר דעם בוך. ער איז דעמאלט געווען א סטודענט פון דער באזעלער אוניווערסיטעט און מיר זייער צוגעבונדן. איך האב דיקטירט מיט א פארבונדענעם קאפ און יסורים. ער האט געשריבן און אויך פארראכטן. ער איז אין גרונט געווען דער שריפטשטעלער, און איך בלויז דער מחבר.

ווען דאס בוך איז מיר ענדליך אנגעקומען אין די הענט, צום וואונדער פון א שווער קראנקן, האב איך צווישן אנדערע געשיקט אויך קיין ביירויט צוויי עקזעמפלארן. א וואונדערליכער זין האט געלעגן אין דעם צופאל: אין דער זעלבער צייט איז צו מיר אנגעקומען א שיינער עקזעמפלאר פון דעם "פארסיפאל"-טעקסט, מיט וואגנער'ס ווידמונג פאר מיר: "זיין טייערן פריינט פרידריך ניטשע, ריכארד וואגנער, קירכן-ראט."

ביי דעם קרייצן זיך פון די צוויי ביכער האט זיך מיר געדאכט אז איך הער א קלאנג פון א בייזער בשורה. האט עס נישט געקלונגען ווי צוויי שווערדן וואס קרייצן זיך? יעדנפאלס האבן מירביידע עס אזוי דערשפירט, ווייל מיר האבן ביידע געשוויגן.

אין יענער צייט זענען ארויס די ערשטע "Bayreuther Blätter". איך האב פארשטאנען פארוואס עס איז געווען די העכסטע צייט. אומגלויבליך! וואגנער איז געווארן פרום.

6

ווי איך האב דעמאלט, אין 1876, געטראכט וועגן מיר, מיט וואס פאר א געוואלדיגער זיכערקייט איך האב געהאלטן אין דער האנט מיין אויפגאבע און איר וועלט-היסטארישן באדייט, דערויף זאגט עדות דאס גאנצע בוך. אבער איבער אלעם איין זייער קלארער פאסאזש.

אויך דא האב איך מיט מיין אינסטינקטיווער ערמה אויסגעמיטן דאסווארטל "איך". דאס מאל האב איך נישט שאפענהויער אדער וואגנער, נאר איינעם פון מיינע פריינט, דעם אויסגעצייכנטן ד"ר פאול רע, באשיינט מיט א וועלט-היסטארישן רום. צום גליק איז ער געווען א צו פיינע חיה, אז...

אנדערע זענען געווען ווייניגער פיין. די האפנונגסלאזע צווישן מיינע לייענער, למשל דעם טיפישן דייטשן פראפעסאר, האב איך דערקענט דערין: אויפן סמך פון דעם פאסאזש האבן זיי געמיינט אז מען דארף דאס גאנצע בוך פארשטיין ווי א העכערן רע-אליזם. אין אמת'ן האט עס אנטהאלטן אן אפפרעג פון פינף אדער זעקס טענות פון מיין פריינט. מען קען וועגן דעם נאכלייענען די פארווארט צו דער "געניאלאגיע פון דער מאראל".

דער פאסאזש זאגט:

"צו וואס פאר א הויפט-מסקנא איז איינער פון די אומדערשראקנסטע און קאלטסטע דענקער געקומען, דער מחבר פון 'וועגן דעם מקור פון די מאראלישע געפילן', א דאנק זיינע שארפע און דורכדרינגענדע אנאליזן פון דעם מענטשנס האנדלען? [לייענט: ניטשע, דער ערשטער אימאראליסט.]

'דער מאראלישער מענטש שטייט נישט נענטער צו דער שכל-וועלט ווי דער פיזישער מענטש, ווייל עס איז בכלל נישטא קיין שכל-וועלט.'

"די מסקנא, וואס איז געווארן הארט און שארף אונטער די האמער-קלעפּ פון דער היסטארישער דערקענטניש [לייענט: איבערשאצונג פון אלע ווערטן], קען אפשר אמאל אין דער צוקונפט, אין 1890, דינען אלס אן האק וואס וועט אויסראטן דעם 'מעטאפיזישן באדערפעניש' פון דער מענטשהייט. צי מער אלס א ברכה אדער א קללה פאר דער מענטשהייט, ווער קען דאס זאגן? אבער יעדנפאלס א מסקנא מיט די ווייטסט-גרייכנדע פאלגן, פרוכטבאר און שרעקליך צוגלייך, און מיט דעם דאפלטן בליק אויף דער וועלט וואס אלע גרויסע דערקענטנישן האבן."

מארגנרויט

געדאנקען וועגן דער מאראל אלס א פאראורטייל

1

מיט דעם בוך הייבט זיך אן מיין קריגס-מארש קעגן דער מאראל. עס האט אבער נישט דעם קלענסטן שמעק פון פולווער. מען וועט שפירן גאנץ אנדערע און פיל אנגענעמערע ריחות, אויב מען האט א געוויסע פיינקייט אין די נאזלעכער.

נישט קיין שווערע, אפילו נישט קיין לייכטע ארטילעריע. אויב דער איינפלוס פונעם בוך איז א נעגאטיווער, זענען זיינע מיטלען נאך ווייניגער אזוי. דער איינפלוס קומט פון די מיטלען ווי א מסקנא, נישט ווי א קאנאנען-שאס.

מען שיידט זיך פון דעם בוך מיט א שרעקעדיגער פארזיכטיגקייט קעגן אלץ וואס איז ביז היינט אונטערן נאמען מאראל געקומען צו גרויס כבוד און אפילו צו פארגעטערונג. דאס שטימט אבער גוט מיט דעם וואס אין גאנצן בוך געפינט זיך נישט קיין נעגאטיווווארט, קיין אנגריף און קיין בייזקייט. עס ליגט ליבערשט אויף דער זון, קיילעכיג, גליקליך, גלייך צו א ים-חיה.

צום סוף בין איך אליין געווען די ים-חיה. כמעט יעדער זאץ פונעם בוך איז אויסגעטראכט, ארויסגעכאפּט געווארן, אין דעם פעלזן-כאאס נאנט ביי גענוא. דארט בין איך געווען אליין און האב אפילו מיטן ים געהאט סודות.

נאך היינט, ווען איך ריר מיך צופעליג צו דעם בוך, ווערט כמעט יעדער זאץ א ציפּל מיט וועלכן איך צי ווידער ארויס עפּעס אומפארגלייכליך פון דער טיפעניש. זיין גאנצע הויט ציטערט פון צארטע ציטערלעך פון דערמאנונג.

די קונסט וואס עס צייכנט אויס איז נישט קליין: זאכן וואס שלייכן פארביי לייכט און אן א געוויש, רגעים וואס איך רוף אן געטליכע יאשטשערקעס, האלט זי פאר א ווײַלע פעסט. נישט למשל מיט דער אכזריות פונעם גריכישן גאט, וואס האט די ארימע יאשטשערקע פשוט אדורכגעשפּיזט, אבער דאך מיט עפּעס שארפס, מיט דער פעדער.

"עס זענען דא אזויפיל מארגנרויטן וואס האבן נאך נישט געלויכטן." די אינדישע אויפשריפט שטייט איבער דער טיר צו דעם בוך.

וואו זוכט זיין באשעפער דעם נייעם מארגן, דאס ביז איצט נאך אומאנטדעקטע צארטע רויט מיט וועלכן א נייער טאג, א גאַנצע ריי, א גאַנצע וועלט פון נייע טעג, הייבט זיך ווידער אן? אין אן איבערראשונג פון אלע ווערטן, אין א באפרייען זיך פון אלע מאראלישע ווערטן, אין א יא-זאגן און א פארטרויען צו אלץ וואס איז ביז אהער געווען פארבאטן, פאראכט און פארשאלטן.

דאס יא-זאגנדיגע בוך שיינט מיט זיין ליכט, זיין ליבע און זיין צארטקייט בלויז אויף שלעכטע זאכן. עס גיט זיי צוריק "די נשמה", דאס ריינע געוויסן, דאס הויכע רעכט און פאררעכט אויפן לעבן.

די מאראל ווערט נישט אנגעגריפן. מען נעמט זי פשוט מער נישט אין באטראכט. דאס בוך ענדיגט זיך מיט אן "אדער?" עס איז דאס איינציגע בוך וואס ענדיגט זיך מיט אן "אדער?"

2

מיין אויפגאבע איז צוצוגרייטן א רגע פון העכסטער זעלבסט-באזינונג פון דער מענטשהייט, א גרויסע מיטאג-צייט. זי וועט דעמאלט קוקן צוריק און קוקן פאראויס, זיך באפרייען פון דער הערשאפט פונעם צופאל און די פריסטער, און צום ערשטן מאל אלס א גאנצעס שטעלן די פראגע: פארוואס? צו וואס?

די אויפגאבע קומט מיט נויטווענדיגקייט פון דער דערקענטניש אז די מענטשהייט איז נישט פון זיך אליין אויפן ריכטיגן וועג, אז זי ווערט בכלל נישט געטליך געפירט. אונטער אירע הייליגסטע ווערט-באגריפן האט דווקא פארפירעריש געהערשט דער אינסטינקט פון פארניינונג און פארדארבונג, דער אינסטינקט פון דעקאדענץ.

די פראגע וועגן דעם מקור פון די מאראלישע ווערטן איז דעריבער פאר מיר א פראגע פונעם ערשטן ראנג. די צוקונפט פון דער מענטשהייט הענגט אפ פון איר.

מען פארלאנגט צו גלויבן אז אלץ איז אין גרונט אין די בעסטע הענט, אז איין בוך, די ביבל, גיט א ענדגילטיגע בארואיגונג וועגן דער געטליכער פירונג און חכמה אינעם גורל פון דער מענטשהייט. ווען מיר זעצן דאס צוריק איבער אויף דער שפראך פון דערווירקליכקייט, מיינט עס: מען וויל נישט לאזן אנטפלעקן דעם אמת וועגן דעם באדויערליכן פארקערטן מצב. די מענטשהייט איז ביז אהער געווען אין די ערגסטע הענט. זי איז געפירט געווארן דורך די וואס ליידן, דורך כיטרע נקמה-דורשטיגע מענטשן, די אזוי גערופענע "הייליגע", די וואס מאכן שווארץ די וועלט און פארשענדן דעם מענטש.

דער פריסטער, אריינגערעכנט די פארבארגענע פריסטער, די פילאזאפן, האט געהערשט נישט בלויז איבער איין באשטימטער רעליגיעזער געמיינדע, נאר איבער אלץ בכלל. די מאראל פון דעקאדענץ, דער ווילן צום סוף, ווערט געהאלטן פאר די מאראל אליין. דער באשלוסדיגער סימן דערפון איז: איבערראל גיט מען דעם אומעגאיסטישן אן אומבאדינגטן ווערט, און קעגן דעם עגאיסטישן הערשט פיינטשאפט.

ווער עס שטימט אין דעם פונקט נישט מיט מיר, האלט איך פאר אנגעשטעקט. אבער די גאנצע וועלט שטימט נישט מיט מיר.

פאר א פיזיאלאג לאזט אזא ווערט-קעגנזאץ נישט קיין צווייפל. ווען דער קלענסטער ארגאן אינעם ארגאניזם הערט אויף, אפילו אין דער קלענסטער מאס, מיט דער גאנצער זיכערקייט אויסצופירן זיין זעלבסט-דערהאלטונג, זיין צופלוס פון קראפט, זיין "עגאיזם", ווערט דאס גאנצע פארדארבן.

דער פיזיאלאג פארלאנגט מען זאל אויסשניידן דעם פארדארבענעם טייל. ער זאגט אפ יעדע סאלידאריטעט מיט אים, ער האט דערמיט דאס וויניגסטע מיטלייד. דער פריסטער וויל אבער דווקא דאס פארדארבן פונעם גאנצן, פון דער מענטשהייט. דעריבער היט ער אפ דאס וואס פארדארבט. פאר דעם פרייז באהערשט ער זי.

וואס איז דער צוועק פון די פאלשע באגריפן, די הילפס-באגריפן פון דער מאראל, "נשמה", "גייסט", "פרייער ווילן", "גאט", אויב נישט פיזיאלאגיש צו רואינירן די מענטשהייט?

מען דרייט אפ דעם ערנסט פון דער זעלבסט-דערהאלטונג און דער פארמערונג פון דער קראפט פונעם גוף, דאס הייסט פונעם לעבן. מען מאכט אן אידעאל פון דער בלייכקייט, פון דער פאראכטונג צום גוף "דעם תיקון פון דער נשמה". וואס איז דאס, אויב נישט א רעצעפט פאר דעקאדענץ?

פארלירן דעם צענטער פון וואג, זיך אנטקעגנשטעלן די נאטירליכע אינסטינקטן, מיט אייןווארט "אומעגאיסטישקייט", דאס האט מען ביז אהער גערופן מאראל.

מיט "מארגנרויט" האב איך צום ערשטן מאל אונטערגענומען דעם קאמף קעגן דער מאראל פון זיך אפלייקענען.

די פריילעכע וויסנשאפט

La gaya scienza

"מארגנרויט" איז א יא-זאגנדיג בוך, טיף, אבער פול מיטן ליכט פון גוטסקייט. דאס זעלבע קען מען נאכאמאל און אין העכסטן גראד זאגן וועגן דער "פריילעכער וויסנשאפט". כמעט אין יעדן זאץ האלטן זיך א צארטער טיפזין און שטיפערישקייט פאר דער האנט.

א ליד וואס דריקט אויס די טיפסטע דאנקבארקייט פאר דעם וואונדערבארסטן חודש יאנואר וואס איך האב איבערגעלעבט, דאס גאנצע בוך איז זיין מתנה, זאגט גענוג עדות פון וועלכער טיפעניש די "וויסנשאפט" איז דא געווארן פרייליך:

דו, וואס האסט מיט דיין פלאמען-שפיז
דאס אייז פון מיין נשמה צעשפאלטן,
אז זי טוט איצט ברויזנדיג צום ים
פון איר העכסטער האפנונג איילן,
אלץ ליכטיגער און אלץ געזונטער,
פריי אינעם ליבסטן מוז,
אזוי לויבט זי דיינע וואונדער,
שענסטער יאנואריוס!

וואס דא מיינט "העכסטע האפנונג", ווער קען דערויף צווייפלען ווען ער זעט אין סוף פונעם פערטן בוך אויפלייכטן די דימענטענע שיינקייט פון זאראטוסטרא'ס ערשטע ווערטער? אדער ווען ער לייענט די גראניטענע זאצן אין סוף פונעם דריטן בוך, מיט וועלכע א שיקזאל ווערט צום ערשטן מאל פאר אלע צייטן אויסגעהאקט אין פארמולעס?

די "לידער פונעם פרינץ פויגלפריי", צום גרעסטן טייל געדיכט אין סיציליע, דערמאנען זייער קלאר דעם פראוואנסאלישן באגריף פון דער gaya scienza: די איינהייט פון זינגער, ריטער און פרייען גייסט. די איינהייט צייכנט אויס יענע וואונדערליכע פריע קולטור פון די פראוואנסאלן, אין קעגנזאץ צו אלע צווייִדייטיגע קולטורן.

איבער אלעם דאס לעצטע ליד, "צום מיסטראל", א ווילד-פרייליך טאנץ-ליד אין וועלכן מען טאנצט, אנטשולדיגט, איבער דער מאראל אריבער. דאס איז פולשטענדיג פראוואנסאליש.

אזוי האט געזאגט זאראטוסטרא

א בוך פאר אלע און פאר קיינעם

1

איך וועל איצט דערציילן די געשיכטע פון "זאראטוסטרא". דער גרונט-געדאנק פונעם ווערק, דער געדאנק פונעם אייביגן ווידערקומען, די העכסטע פארמולע פון יא-זאגן וואס מען קען בכלל דערגרייכן, געהערט צום חודש אויגוסט 1881. איך האב עס אנגעצייכנט אויף א בלאט מיט דער אויפשריפט: "6000 פוס אויף יענער זייט פון מענטש און צייט."

אין יענעם טאג בין איך געגאנגען דורך די וועלדער ארום דעם זילוואפלאנער אזערע. ביי א גרויסן שטיין, אויפגעשטעלט ווי א פיראמיד, נישט ווייט פון זורליי, האב איך מיך אפגעשטעלט. דארט איז מיר דער געדאנק געקומען.

ווען איך רעכן פון יענעם טאג א פאר חדשים צוריק, באמערק איך, ווי א פארויסזאג, א פלוצלינגדיקע און ביזן גרונט באשלוסדיגע ענדערונג אין מיין טעם, איבער אלעם אין מוזיק. מען קען אפשר גאנץ "זאראטוסטרא" פאררעכענען פאר מוזיק. געוויס, א ווידערגעבורט אין דער קונסט פון הערן איז דערפאר געווען א פארבאדינגונג.

אין רעקאארא, א קליינעם קוראָרט אין די בערג נישט ווייט פון וויטשענצא, וואו איך האב פארברענגט דעם פרילינג פון 1881, האב איך מיט מיין מייסטער און פריינט פעטער גאסט, אויך א "ווידערגעבוירענעם", אנטדעקט אז דער פעניקס מוזיק איז פאר אונז פארבייגעפלויגן מיט לייכטערע און ליכטיגערע פעדערן ווי ער האט אמאל געוויזן.

ווען איך רעכן פון יענעם טאג פאראויס ביז דער פלוצלינגער געבורט, וואס האט זיך אנגעהויבן אונטער די אומווארשיינליכסטע אומשטענדן אין פעברואר 1883, קומט אויס אכצן חדשים שוואנגערשאפט. דער לעצטער טייל, פון וועלכן איך האב ציטירט א פאר זאצן אין דער פאָרוואָרט, איז געענדיגט געווארן פונקט אין דער הייליגער שעה ווען ריכארד וואגנער איז געשטארבן אין ווענעדיג. די צאל פון אכצן חדשים קען אפשר ברענגען בודיסטן צום געדאנק אז איך בין אין גרונט א העלפאנט-נקבה.

אין דער צייט צווישן די צוויי געהערט די "פריילעכע וויסנשאפט". זי האט הונדערט סימנים וואס ווייזן אז עפּעס אומפארגלייכליך איז שוין נאנט. צום סוף גיט זי אפילו דעם אנהייב פון "זאראטוסטרא". אינעם פארלעצטן אפטייל פונעם פערטן בוך גיט זי דעם גרונט-געדאנק פון "זאראטוסטרא".

אין דער זעלבער צייט געהערט אויך יענער "הימן צום לעבן", פאר א געמישטן כאר און ארקעסטער. זיין פארטיטור איז ארויס פאר צוויי יאר ביי ע. וו. פריטש אין לייפציג. עס איז אפשר א באדייטנדער סימפטאם פון יענעם יאר'ס מצב, ווען דער יא-זאגנדיגער פאטאס אין זיין העכסטער פארעם, וואס איך האב גערופן דער טראגישער פאטאס, האט מיך אינגאנצן אנגעפילט. מען וועט אים אפשר אמאל זינגען מיר צום אנדענק.

דער טעקסט איז נישט פון מיר. איך באמערק דאס בפירוש, ווייל דערוועגן איז פארשפרייט א טעות. עס איז די וואונדערליכע אינספיראציע פון א יונגער רוסישער פרוי מיט וועלכער איך בין דעמאלט געווען באפריינט, פריילייין לו פון סאלאמע.

ווער עס קען ארויסנעמען א זין פון דעם לידס לעצטע ווערטער, וועט פארשטיין פארוואס איך האב עס אויסגעצייכנט און באוואונדערט. עס האט גרויסקייט. ליידן ווערט נישט גענומען אלס א טענה קעגן לעבן: "האסטו מיר מער נישט קיין גליק צו געבן, נו גוט! האסטו נאך דיין פיין..." אפשר האט אויך מיין מוזיק אויף דעם פלאץ גרויסקייט. די לעצטע נאטע פונעם א-קלארנעט איז cis, נישט c. דאס איז א דרוק-טעות.

דעם קומענדיגן ווינטער האב איך פארברענגט אין דער רייצנדיג שטילער בוכטע פון ראפאלא, נישט ווייט פון גענוא, צווישן קיאווארי און די בערג פאר פארטא פינא. מיין געזונט איז נישט געווען דאס בעסטע. דער ווינטער איז געווען קאלט און איבערן מאס רעגנדיג. א קליינער האטעל איז געשטאנען גלייך ביים ים, אזוי אז דאס הויכע וואסער האט מיך ביינאכט כמעט נישט געלאזט שלאפן. כמעט אלץ איז געווען דער פארקערטער פון וואס מען האט זיך געוואונטשן.

טראַך דעם, כּמעט אַלס אַ באַווײַז פֿון מײַן כּלל אַז אַלץ באַשלוסדיקע קומט "טראַך דעם", איז "זאַראַטוסטראַ" אַנטשטאַנען אין יענעם ווינטער אונטער די אומגינסטיקע אומשטענדן.

פֿאַרמיטאָג פֿלעג איך שטײַגן אין דער דרום-ריכטונג אויפֿן הערלעכן וועג וואָס פֿירט אַרויף קיין זאָאַלי, פֿאַרבײַ די פּײַניע-ביימער, מיט אַ ווײַטן אויסבליק איבערן ים. נאָכמיטאָג, ווי ווײַט מײַן געזונט האָט דערלויבט, פֿלעג איך אַרומגיין די גאַנצע בוכטע פֿון סאַנטאַ מאַרגעריטאַ ביז הינטער פּאָרטאָ פֿינאָ.

דאָס פּלאַץ און די לאַנדשאַפֿט זענען מיר נאָך נענטער געוואָרן צום האַרץ דורך דער גרויסער ליבע וואָס קייזער פֿרידריך דער דריטער האָט געהאַט צו זיי. אין האַרבסט 1886 בין איך נאָכאַמאָל געווען אויפֿן ים-ברעג, ווען ער האָט צום לעצטן מאָל באַזוכט די קליינע פֿאַרגעסענע וועלט פֿון גליק.

אויף די צוויי וועגן איז מיר גאַנץ דער ערשטער "זאַראַטוסטראַ" אײַנגעפֿאַלן, איבער אַלעם זאַראַטוסטראַ אַליין אַלס אַ טיפּ. ריכטיקער געזאָגט: ער האָט מיך באַפֿאַלן.

2

כּדי דעם טיפּ צו פֿאַרשטיין, דאַרף מען ערשט קלאָר מאַכן זײַן פֿיזיאָלאָגישע באַדינגונג. דאָס איז וואָס איך רוף "די גרויסע געזונטהייט". איך קען נישט בעסער און נישט מער פּערזענלעך מסביר זײַן דעם באַגריף ווי איך האָב שוין געטון אין איינעם פֿון די אָפּטיילן אין סוף פֿונעם פֿינפֿטן בוך פֿון דער "פֿריילעכער וויסנשאַפֿט":

"מיר נײַע, נאָמענלאָזע, שווער-פֿאַרשטענדלעכע, מיר פֿרי געבוירענע פֿון אַ צוקונפֿט וואָס איז נאָך נישט באַוויזן, מיר דאַרפֿן פֿאַר אַ נײַעם ציל אויך אַ נײַע מיטל. דאָס הייסט אַ נײַע געזונטהייט, שטאַרקער, מער דערפֿאַרן, בויגזאַמער, דרייסטער און פֿריילעכער פֿון אַלע געזונטהייטן ביז אַהער.

"ווער עס בענקט מיט זײַן נשמה איבערצולעבן דעם גאַנצן סכום פֿון די ביז איצט געוועזענע ווערטן און וואונטשן, און אַרומצושווימען אַלע ברעגן פֿון דעם אידעאַלישן 'מיטלענדישן ים'; ווער עס וויל פֿון זײַן אייגענער דערפֿאַרונג וויסן ווי עס שפּירט אַן עראָבערער און אַנטדעקער פֿונעם אידעאַל, אַ קינסטלער, אַ הייליקער, אַ געזעצגעבער, אַ חכם, אַ געלערנטער, אַ גאָטספֿאַרכטיקער, אַ געטלעכער אָפּגעזונדערטער פֿונעם אַלטן סטיל, דער דאַרף איבער אַלעם איין זאַך: די גרויסע געזונטהייט. אַזאַ וואָס מען האָט נישט בלויז, נאָר מען געווינט זי כּסדר און מוז זי געווינען, ווײַל מען אָפּפֿערט זי שטענדיק פֿונדאַסנײַ און מוז זי אָפּפֿערן.

"און איצט, נאָך דעם וואָס מיר זענען אויף דעם אופֿן לאַנג געווען אונטערוועגנס, מיר אַרגאָנאַווטן פֿונעם אידעאַל, אפֿשר מער מוטיק ווי קלוג, זייער אָפֿט צעשלאָגן און געשעדיקט, אָבער, ווי געזאָגט, געזונטער ווי מען וואָלט אונדז געוואָלט דערלויבן, געפֿאַרפֿול געזונטער, שטענדיק פֿונדאַסנײַ געזונטער, דאַכט זיך אונדז אַז מיר האָבן אַלס אַ באַלוינונג פֿאַר אונדז אַ נאָך אומאַנטדעקטע לאַנד, וואָס אירע גרענעצן האָט נאָך קיינער נישט געזען. אַ וועלט אויף יענער זײַט פֿון אַלע ביז איצט געוועזענע לענדער און ווינקלען

פונעם אידעאל. א וועלט אזוי איבערצייך מיט שיינקייט, וואונדערליכקייט, אויסטערלישקייט, שרעק און געטליכקייט, אז סיי אונזער נייגער סיי אונזער חשק עס צו פארמאגן זענען ארויס פון זייער גלייכגעוויכט. מיר קענען איצט מיט גארנישט מער זאט ווערן!

"ווי קענען מיר נאך אזעלכע אויסזיכטן, מיט אזא הייסן הונגער פאר וויסן און געוויסן, זיך באגנוגענען מיט דעם היינטיגן מענטש? זייער שלעכט. אבער עס איז אומפארמיידליך אז מיר קוקן זיך צו צו זיינע מערסט ווערדיגע צילן און האפנונגען מיט אן ערנסט וואס זיצט נישט ריכטיג, און אפשר קוקן מיר זיך שוין מער נישט צו.

"אן אנדער אידעאל לויפט פאר אונז פארביי, א וואונדערליכער, פרובירנדיגער, געפארפולער אידעאל. מיר וואלטן קיינעם נישט געוואלט צורעדן צו אים, ווייל מיר דערקענען נישט אזוי לייכט קיינעם'ס רעכט אויף אים.

"דער אידעאל פון א גייסט וואס שפילט נאאיוו, דאס הייסט אן כוונה און פון איבערפליסנדיגער שפע און מעכטיגקייט, מיט אלץ וואס האט ביז אהער געהייסן הייליג, גוט, אומבארירבאר און געטליך. פאר אים וואלט דאס העכסטע, אין וועלכן דאס פאלק האט מיט רעכט זיין מאס פאר ווערטן, שוין געמיינט געפאר, אראפגאנג, דערנידערונג, אדער כאטש אפרו, בלינדקייט און צייטווייליג פארגעסן זיך.

"דער אידעאל פון א מענטשליך-איבערמענטשליכן געזונט און גוטוויליגקייט, וואס וועט זייער אפט אויסזען אוממענטשליך. למשל ווען ער שטעלט זיך אוועק נעבן דעם גאנצן ביז איצט געוועזענעם ערנסט פון דער וועלט, נעבן איר פייערליכקייט אין באוועגונג, ווארט, קלאנג, בליק, מאראל און אויפגאבע, ווי זייער מערסט פארקערפערטע אומווילנדיגע פאראדיע.

"און מיט אים, טראץ דעם אלעם, הייבט זיך אפשר ערשט אן דער עכטער ערנסט. ערשט דא שטעלט זיך דער אמת'ער פראגע-צייכן. דער שיקזאל פון דער נשמה דרייט זיך איבער, דער זייגער-ווייזער רוקט זיך, די טראגעדיע הייבט זיך אן..."

3

האט איינער אין סוף פונעם נײנצנטן יארהונדערט א קלארן באגריף וואס די דיכטער פון שטארקע תקופות האבן גערופן באגייסטערונג? אויב נישט, וועל איך עס באשרייבן.

מיט דעם קלענסטן זכר פון אבערגלויבן אין זיך וואלט מען קוים געקענט אוועקטרייבן די פארשטעלונג אז מען איז בלויז א פארקערפערונג, א מויל-געצייג, א מיטל פון איבערמעכטיגע כוחות. דער באגריף "אנטפלעקונג", אין דעם זין אז מען זעט אדער הערט פלוצלינג מיט אן אומבאשרייבליכער זיכערקייט און שארפקייט עפעס וואס שאקלט דעם מענטש ביזן טיפסטן גרונט און ווארפט אים איבער, איז א פשוטע באשרייבונג פונעם פאקטישן מצב.

מען הערט, מען זוכט נישט. מען נעמט, מען פרעגט נישט ווער עס גיט. ווי א בליץ לייכט אויף א געדאנק, מיט נויטווענדיגקייט, אין א פארעם וואס קומט אן אן איבערלייגן. איך האב קיינמאל נישט געהאט קיין ברירה.

א פארכאפונג וואס איר גוואלדיגע געשפאנטקייט ווערט צומאל צעלאזט אין א שטראם פון טרערן. דער שריט ווערט דערביי אומווילנדיג שנעל און שטורעמיש, און דערנאך לאנגזאם. מען איז אינגאנצן אויסער זיך, אבער מיט דעם קלארסטן באוואוסטזיין פון אן א שיעור פיינע ציטערונגען און שוידערליך ביז אין די פוס-פינגער.

א טיפקייט פון גליק, אין וועלכער דאס ווייטאגליכסטע און טרויעריגסטע ארבעט נישט אלס א קעגנזאץ, נאר אלס א באדינגונג, אלס עפעס וואס מען רופט ארויס, אלס א נויטווענדיגע קאליר אינעווייניג אין אזא שפע פון ליכט.

אן אינסטינקט פאר ריטמישע פארהעלטענישן וואס שפאנט איבער ברייטע ווייטקייטן פון פארמען. די לענג, דאס באדערפעניש פאר א ווייט-אויסגעשפאנטן ריטם, איז כמעט די מאס פאר דער קראפט פון דער באגייסטערונג, א סארט גלייכגעוויכט קעגן איר דרוק און געשפאנטקייט.

אלץ געשעט אינעם העכסטן גראד אן אייגענעם ווילן, אבער ווי אין א שטורעם פון פרייהייט-געפיל, אומבאדינגטקייט, מאכט און געטליכקייט.

דאס אומווילנדיגע פונעם בילד, פונעם משל, איז דאס מערקווירדיגסטע. מען ווייסט מער נישט וואס איז א בילד און וואס איז א משל. אלץ גיט זיך אליין אן ווי דער נאנטסטער, ריכטיגסטער און פשוטסטער אויסדרוק. עס דאכט זיך באמת, צו דערמאנען א ווארט פון זאראטוסטרא, ווי די זאכן וואלטן אליין צוגעקומען און זיך אנגעבאטן פאר א משל:

"דא קומען אלע זאכן גלעטנדיג צו דיין גערייד און רעדן צו דיר, ווייל זיי ווילן אויף דיין רוקן רייטן. אויף יעדן משל רייטסטו דא צו יעדן אמת. דא עפענען זיך פאר דיר אלע ווערטער פונעם זיין און אלע ווארט-אוצרות. יעדעס זיין וויל דא ווערן א ווארט, יעדעס ווערן וויל פון דיר לערנען רעדן."

דאס איז מיין דערפארונג פון באגייסטערונג. איך צווייפל נישט אז מען דארף צוריקגיין טויזנטער יאר כדי צו געפינען איינעם וואס מעג מיר זאגן: "דאס איז אויך מיין דערפארונג."

4

א פאר וואכן דערנאך בין איך געלעגן קראנק אין גענוא. דערנאך איז געקומען א טרויעריגער פרילינג אין רוים, וואו איך האב אויסגעהאלטן דאס לעבן. עס איז נישט געווען לייכט.

אין גרונט האט מיך דאס פלאץ, דאס אומפאסיגסטע פלאץ אין דער וועלט פאר דעם דיכטער פון "זאראטוסטרא", וואס איך האב נישט פרייוויליג אויסגעקליבן, זייער שטארק פארדראסן. איך האב געפרובירט מיך ארויסצורייסן. איך האב געוואלט אריבער קיין אקווילא, דער פארקערטער באגריף פון רוים, געגרינדעט פון שנאה קעגן רוים. אזוי וועל איך אמאל גרינדן א פלאץ צום אנדענק פון אן אטעאיסט און קירכן-פיינט ווי עס דארף צו זיין, איינעם פון מיינע נאנטסטע קרובים, דעם גרויסן האהענשטאופן-קייזער פרידריך דעם צווייטן.

אבער א שיקזאל האט געהאנגען איבער דעם אלעם. איך האב זיך געמוזט צוריקקערן. צום סוף האב איך מיך באגנוגנט מיט דער Piazza Barberini, נאכדעם וואס די באמיאונגען צו געפינען אן אנטיקריסטליכע געגנט האבן מיך פארמאטערט.

איך האב מורא אז כדי אויסצומיידן ווי ווייט מעגליך שלעכטע ריחות, האב איך אפילו אליין געפרעגט אין דעם Palazzo del Quirinale צי מען האט דארט א שטילע שטוב פאר א פילאזאף.

אויף א לאדזשיע, הויך איבער דער דערמאנטער פלאץ, פון וועלכער מען זעט גאנץ רוים און הערט טיף אונטן דאס גערויש פון דער Fontana, איז געדיכט געווארן דאס איינזאמסטע ליד וואס איז אמאל געדיכט געווארן: דאס "נאכט-ליד".

אין יענער צייט האט זיך כסדר ארומגעטראגן ארום מיר א מעלאדיע פון אומבאשרייבליכן טרויער, וואס איר רעפרען האב איך געפונען אין די ווערטער: "טויט פאר אומשטערבליכקייט..."

זומער, צוריקגעקומען צום הייליגן פלאץ וואו דער ערשטער בליץ פונעם זאראטוסטרא-געדאנק האט מיר געלויכטן, האב איך געפונען דעם צווייטן "זאראטוסטרא". צען טעג זענען געווען גענוג. אין קיין פאל האב איך נישט געדארפט מער צייט, נישט ביים ערשטן, נישט ביים דריטן און לעצטן.

אין דעם ווינטער דערנאך האב איך אונטער דעם לויטער-שטילן הימל פון ניצא, וואס האט צום ערשטן מאל אריינגעשיינט אין מיין לעבן, געפונען דעם דריטן "זאראטוסטרא" און בין געווען פארטיג. קוים א יאר פאר אלעם צוזאמען.

אסאך פארבארגענע ווינקלען און הויכקייטן אין ניצא'ס לאנדשאפט זענען מיר געהייליגט דורך אומפארגעסליכע רגעים. יענער באשלוסדיגער אפטייל, "וועגן אלטע און נייע לוחות", איז געדיכט געווארן בשעת דעם שווערסטן ארויפשטייגן פון דער סטאנציע צום וואונדערליכן מארישן פעלזן-נעסט עזא.

די מוסקלען זענען ביי מיר שטענדיג געווען דאס פלינקסטע ווען די שאפנדיגע קראפט איז געפלאָסן דאס רייכסטע. דער גוף איז באגייסטערט. לאמיר אויסלאזן די "נשמה" פון באטראכט. מען האט מיך אפט געקענט זען טאנצן. איך האב דעמאלט געקענט וואנדערן זיבן אדער אכט שעה אין די בערג אן א געפיל פון מידקייט. איך האב גוט געשלאפן, אסאך געלאכט, און געהאט פולע קראפט און געדולד.

5

אפגעזען פון די צען-טאגיגע ווערק, זענען די יארן בשעת און איבער אלעם נאך "זאראטוסטרא" געווען אן עלנטער מצב אן א גלייכן. מען צאלט טייער פאר אומשטערבליכקייט. מען שטארבט דערפאר מער ווי איין מאל ביים לעבן.

עס איז דא עפעס וואס איך רוף די rancune, דעם פארביטערטן נאכ-ווייטאג פונעם גרויסן. אלץ גרויסע, א ווערק אדער א טאט וואס מען פירט אמאל אויס, קערט זיך באלד קעגן דעם וואס האט עס געטון. דווקא ווייל ער האט עס געטון איז ער שוואך. ער האלט מער נישט אויס זיין טאט, ער קען איר מער נישט קוקן אין פנים.

האבן עפעס הינטער זיך וואס מען האט קיינמאל נישט געדארפט ווען, עפעס אין וועלכן עס איז איינגעקניפט דער קניפ פונעם גורל פון דער מענטשהייט, און איצט דארפן עס טראגן אויף זיך! עס קוועטשט כמעט צוזאם. די rancune פונעם גרויסן.

דאס צווייטע איז די שרעקעדיגע שטילקייט וואס מען הערט ארום זיך. די איינזאמקייט האט זיבן הויטן. גארנישט דרינגט מער אדורך. מען קומט צו מענטשן, מען באגריסט פריינט: א נייער מדבר. קיין בליק באגריסט מער נישט. אין בעסטן פאל איז עס א סארט מרידה.

אזא מרידה האב איך דערפארן אין זייער פארשידענע מאסן, אבער כמעט פון יעדן וואס איז מיר געווען נאנט. עס דאכט זיך אז גארנישט באליידיגט טיפער ווי פלוצלינג לאזן שפירן א ווייטקייט. פארנעמע נאטורן וואס קענען נישט לעבן אן פארערן זענען זעלטן.

דאס דריטע איז די מאדנע עמפינדליכקייט פון דער הויט קעגן יעדן שטעך, א סארט הילפלאזיגקייט פאר אלץ קליינע. דאס קומט, מיין איך, פון דעם געוואלדיגן אויסגעבן פון אלע פארטיידיגונגס-כוחות וואס איז א פארבאדינגונג פאר יעדן שאפנדיגן אקט, פאר יעדן אקט וואס דרינגט ארויס פונעם אייגענסטן, אינערליכסטן און טיפסטן. די קליינע פארטיידיגונגס-כוחות זענען ווי אפגעשטעלט. זיי האבן מער נישט קיין צופלוס פון קראפט.

איך וואג נאך צו באמערקן: מען פארדייעט ערגער, מען באוועגט זיך אן חשק, מען איז צו אפן פארן געפיל פון קעלט און אויך פאר חשד. דער חשד איז אין אסאך פאלן בלויז א טעות אין דער פארשטאנענער סיבה.

אין אזא מצב האב איך אמאל געשפירט אז א סטאדע קי איז נאנט נאך איידער איך האב זיי געזען. עס זענען צוריקגעקומען מילדערע, מער מענטשן-פריינטליכע געדאנקען. דאס האט ווארעמקייט אין זיך.

6

דאס ווערק שטייט אינגאנצן באזונדער פאר זיך. לאמיר לאזן די דיכטער אויף א זייט. אפשר איז בכלל קיינמאל נישט עפעס געשאפן געווארן פון אזא איבערפלוס פון קראפט.

מיין באגריף "דיאניזיש" איז דא געווארן די העכסטע טאט. קעגן דעם זעט אויס דער גאנצער רעשט פון מענטשליכן טון ארעם און באדינגט. געטע און שעקספיר וואלטן נישט געקענט אטעמען קיין איין רגע אין דער געוואלדיגער ליידנשאפט און הויכקייט. דאנטע, קעגן זאראטוסטרא, איז בלויז א גלויביגער, נישט איינער וואס שאפט ערשט דעם אמת, א וועלט-רעגירנדער גייסט, א שיקזאל. די דיכטער פון די ווערדאס זענען פריסטער און נישט ווערט אפילו אויפצובינדן זאראטוסטרא'ס שיך.

דאס אלץ איז נאך די קנאפסטע באשרייבונג און גיט נישט קיין באגריף פון דער ווייטקייט, דער הימל-בלויער איינזאמקייט אין וועלכער דאס ווערק לעבט. זאראטוסטרא האט אן אייביג רעכט צו זאגן:

"איך שליס קרייזן ארום מיר און הייליגע גרענעצן. אלץ ווייניגער מענטשן שטייגן מיט מיר אויף אלץ העכערע בערג. איך בוי א געבערג פון אלץ הייליגערע בערג."

זאל מען דעם גייסט און די גוטסקייט פון אלע גרויסע נשמות צונויפנעמען אין איינס, וואלטן זיי אלע צוזאמען נישט געקענט ארויסברענגען איין איינציגע רעדע פון זאראטוסטרא. די לייטער אויף וועלכער ער שטייגט ארויף און אראפ איז געוואלדיג. ער האט געזען ווייטער, געוואלט ווייטער און געקענט ווייטער ווי סיי וועלכער מענטש.

ער זאגט ניין מיט יעדן ווארט, דער גרעסטער יא-זאגער פון אלע גייסטער. אין אים זענען אלע קעגנזאצן פארבונדן צו א נייער איינהייט. די העכסטע און טיפסטע כוחות פון דער מענטשליכער נאטור, דאס זיסטע, לייכט-פלאטערדיגע און שרעקעדיגע, פליסן מיט אן אומשטערבליכער זיכערקייט פון איין קוואל ארויס.

ביז דעמאלט ווייסט מען נישט וואס איז הויכקייט און וואס איז טיפקייט. נאך ווייניגער ווייסט מען וואס איז אמת. נישטא קיין רגע אין דער אנטפלעקונג פון דעם אמת וואס איז שוין פארויסגעזען געווארן אדער דערגרייכט דורך איינעם פון די גרעסטע.

פאר זאראטוסטרא איז נישטא קיין חכמה, קיין נשמה-פארשונג, קיין קונסט פון רעדן. דאס נאנטסטע, דאס טאגטעגליכסטע, רעדט דא פון אומגעהערטע זאכן. א קורצער זאץ ציטערט פון ליידנשאפט. רעדנערישע קראפט ווערט מוזיק. בליצן ווערן געווארפן פאראויס אין צוקונפטן וואס מען האט ביז היינט נישט דערגרייכט.

די מעכטיגסטע קראפט פון א משל וואס איז ביז אהער געווען, איז ארעם און א שפיל קעגן דעם צוריקקער פון דער שפראך צו איר בילדער-נאטור.

און ווי זאראטוסטרא לאזט זיך אראפ און זאגט פאר יעדן דאס ליבסטע! ווי ער נעמט אפילו זיינע קעגנער, די פריסטער, מיט צארטע הענט, און ליידט מיט זיי און צוליב זיי!

דא ווערט אין יעדן רגע דער מענטש איבערגעוואקסן. דער באגריף "איבערמענטש" איז דא געווארן די גרעסטעווירקליכקייט. אלץ וואס האט ביז אהער געהייסן גרויס אינעם מענטש ליגט אן אומענדליכע ווייטקייט אונטער אים.

דעם לויטער-שטילן עלעמענט, די לייכטע פיס, די שטענדיגע אנוועזנהייט פון בייזקייט און שטיפערישקייט, אלץ וואס איז טיפיש פאר זאראטוסטרא, האט מען נישט גע'חלומ'ט אלס דאס עיקר פון גרויסקייט.

זאראטוסטרא שפירט זיך דווקא אין דעם ברייטן רוים, אין דער אפנקייט צום פארקערטן, ווי דער העכסטער סארט פון אלץ וואס עקזיסטירט. ווען מען הערט ווי ער באשטימט עס, וועט מען מער נישט זוכן זיין גלייכן:

"די נשמה וואס האט די לענגסטע לייטער און קען צום טיפסטן אראפ,

די ברייטסטע נשמה וואס קען צום ווייטסטן אין זיך ארומלויפן, וואנדערן און פלאטערן,

די נויטווענדיגסטע, וואס ווארפט זיך מיט פרייד אריין אינעם צופאל,

די נשמה וואס איז און וויל אריבער אין א ווערן, וואס האט און וויל אריבער אין א וועלן און פארלאנגען,

די וואס אנטלויפט פון זיך אליין און כאפט זיך אליין אין די ווייטסטע קרייזן,

די קלוגסטע נשמה, צו וועלכער דער אומזין רעדט דאס זיסטע,

די וואס האט זיך אליין דאס ליבסטע, אין וועלכער אלע זאכן האבן זייער שטראם און קעגן-שטראם, זייער אפפלוס און צופלוס."

דאס איז אבער דער באגריף פון דיאניזאס אליין. אן אנדער באטראכטונג פירט דווקא צו דער זעלבער זאך.

דער פסיכאלאגישער פראבלעם אין זאראטוסטרא'ס טיפ איז: ווי קען איינער וואס זאגט ניין, וואס טוט ניין אין אן אומגעהערטער מאס צו אלץ וואס מען האט ביז אהער געזאגט יא, דאך זיין דער פארקערטער פון א ניין-זאגנדיגן גייסט?

ווי קען א גייסט וואס טראגט אויף זיך דעם שווערסטן גורל, א שיקזאל פון אן אויפגאבע, דאך זיין דער לייכטסטער און אויף יענער זייט פון אלעם? זאראטוסטרא איז א טענצער.

ווי קען איינער וואס האט די הארבסטע און שרעקעדיגסטע דערקענטניש פון דער ווירקליכקייט, וואס האט געטראכט דעם "טיפסטן אפגרונט-געדאנק", דאך נישט געפינען דערין קיין טענה קעגן לעבן, אפילו נישט קעגן זיין אייביגן ווידערקומען? נאר פארקערט, דערין געפינען א גרונט אליין צו זיין דער אייביגער יא צו אלע זאכן, "דאס געוואלדיגע, אומבאגרעניצטע יא- און אמן-זאגן". "אין אלע אפגרונטן אריין טראג איך נאך מיין בענטשנדיגן יא-זאגן."

דאס איז נאכאמאל דער באגריף פון דיאניזאס.

7

מיט וואס פאר א שפראך וועט אזא גייסט רעדן ווען ער רעדט צו זיך אליין? מיט דער שפראך פונעם דיתיראמב, דעם באגייסטערטן לויב-געזאנג. איך בין דער דערפינדער פונעם דיתיראמב.

הערט ווי זאראטוסטרא רעדט צו זיך פאר זון-אויפגאנג, אין חלק דריי, אפטייל 18. אזא שמאראגדן-גליק, אזא געטליכע צארטקייט, האט נאך קיין שום שפראך נישט געהאט פאר מיר.

אפילו דער טיפסטער טרויער פון אזא דיאניזאס ווערט פארוואנדלט אין א דיתיראמב. איך נעם אלסביישפיל דאס "נאכט-ליד", די אומשטערבליכע קלאג: צוליב דער שפע פון ליכט און קראפט, צוליב זיין זון-נאטור, איז ער פאר'משפט נישט צו ליבן.

"נאכט איז. איצט רעדן העכער אלע שפרינגענדיגע קוואלן. אויך מיין נשמה איז א שפרינגענדער קוואל.

נאכט איז. איצט וועקן זיך אלע לידער פון די ליבנדיגע. אויך מיין נשמה איז דאס ליד פון א ליבנדיגן.

עפעס אומגעשטילטס, אומשטילבארס, איז אין מיר וואס וויל רעדן. א בענקעניש נאך ליבע איז אין מיר, וואס רעדט אליין מיט דער שפראך פון ליבע.

ליכט בין איך. אוי, הלוואי וואלט איך נאכט געווען! אבער דאס איז מיין איינזאמקייט: איך בין ארומגענומען פון ליכט.

אוי, הלוואי וואלט איך געווען טונקל און נאכטיג! ווי וואלט איך געוואלט זויגן ביי די בריסטן פונעם ליכט!

און אייך אליין וואלט איך נאך געוואלט בענטשן, איר קליינע פונקל-שטערן און לייכט-ווערעמלעך דארט אויבן, און זיין גליקליך מיט אייערע ליכט-מתנות.

אבער איך לעב אין מיין אייגן ליכט. איך טרינק צוריק אריין אין מיר די פלאמען וואס ברעכן פון מיר ארויס.

איך קען נישט דעם גליק פונעם נעמער. און אפט האב איך גע'חלומ'ט אז גנב'ענען ברענגט נאך מער גליק ווי נעמען.

דאס איז מיין ארימקייט: מיין האנט רוט קיינמאל נישט פון געבן. דאס איז מיין קנאה: איך זע ווארטנדיגע אויגן און די אויפגעלויכטענע נעכט פון בענקעניש.

אוי, אומגליק פון אלע געבער! אוי, דאס פארפינסטערן פון מיין זון! אוי, דאס בענקען נאך א בענקעניש! א הייסער הונגער אינמיטן זאטקייט!

זיי נעמען פון מיר. אבער ריר איך נאך אן זייער נשמה? א תהום איז צווישן נעמען און געבן. און אויך איבער דעם קלענסטן תהום דארף מען נאך ווארפן א בריק.

א הונגער וואקסט ארויס פון מיין שיינקייט. איך וואלט געוואלט ווי טון די פאר וועמען איך שיין. איך וואלט געוואלט בארויבן די וואס איך האב באשענקט. אזוי הונגער איך נאך בייזקייט.

צוריקציען די האנט ווען אן אנדערע האנט שטרעקט זיך שוין צו איר אויס. זיין גלייך צו א וואסערפאל וואס האלט זיך אפ אינמיטן פאלן. אזוי הונגער איך נאך בייזקייט.

אזא נקמה טראכט אויס מיין שפע. אזא להכעיס פליסט פון מיין איינזאמקייט.

מיין גליק פון געבן איז אפגעשטארבן אינעם געבן. מיין טוגנט איז מיד געווארן פון זיך אליין צוליב איר איבערפלוס.

ווער עס גיט שטענדיג איז אין סכנה צו פארלירן די בושה. ווער עס טיילט שטענדיג אויס, זיין האנט און הארץ באקומען הארטע הויט פונעם שטענדיגן אויסטיילן.

מיין אויג פליסט שוין נישט איבער צוליב דער בושה פון די בעטנדיגע. מיין האנט איז געווארן צו הארט פאר די ציטערונגען פון אנגעפילטע הענט.

וואו איז אהינגעקומען די טרער פון מיין אויג און די ווייכקייט פון מיין הארץ? אוי, איינזאמקייט פון אלע געבער! אוי, שטילקייט פון אלע ליכטיגע!

אסאך זונען דרייען זיך אינעם ליידיגן רוים. צו אלץ טונקלע רעדן זיי מיט זייער ליכט. פאר מיר שווייגן זיי.

אוי, דאס איז די פיינטשאפט פונעם ליכט קעגן דאס וואס לייכט. אן רחמנות גייט עס זיינע וועגן.

אומגערעכט אין טיפסטן הארץ קענען דאס וואס לייכט, קאלט קענען זונען, אזוי גייט יעדע זון.

ווי א שטורעם גייען די זונען זייערע וועגן. זיי פאלגן זייער הארטע ווילן. דאס איז זייער קאלטקייט.

אוי, ערשט איר זענט עס, איר טונקעלע, איר נאכטיגע, וואס שעפן ווארעמקייט פון דאס וואס לייכט! ערשט איר טרינקט זיך מילך און קוויקונג פון די ליכט-בריסט!

אבער אייז איז ארום מיר. מיין האנט ווערט פארברענט פון אייז! א דורשט איז אין מיר וואס בענקט נאך אייער דורשט.

נאכט איז. אוי, איך מוז זיין ליכט! און דורשט נאך נאכטיגקייט! און איינזאמקייט!

נאכט איז. איצט ברעכט ארויס פון מיר מיין פארלאנגען ווי א קוואל. אין מיר בענקט עפעס צו רעדן.

נאכט איז. איצט רעדן העכער אלע שפרינגענדיגע קוואלן. אויך מיין נשמה איז א שפרינגענדער קוואל.

נאכט איז. איצט וועקן זיך אלע לידער פון די ליבנדיגע. אויך מיין נשמה איז דאס ליד פון א ליבנדיגן."

8

אזוי האט מען קיינמאל נישט געדיכט, קיינמאל נישט געפילט, קיינמאל נישט געליטן. אזוי ליידט א גאט, א דיאניזאס. דער ענטפער אויף אזא דיטיראמב פון דער זון'ס איינזאמקייט אין ליכט וואלט געווען אריאדנע. ווער חוץ מיר ווייסט וואס אריאדנע איז?

קיינער האט ביז אהער נישט געהאט די לייזונג פון אזעלכע רעטענישן. איך צווייפל צי איינער האט דא בכלל געזען א רעטעניש.

זאראטוסטרא באשטימט אמאל שטרענג זיין אויפגאבע, אויך מיין אויפגאבע, אזוי אז מען קען זיך נישט טועה זיין אין דעם זין. ער זאגט יא ביז צום בארעכטיגן און דערלייזן אפילו אלץ פארגאנגענע:

"איך גיי ארום צווישן מענטשן ווי צווישן שטיקלעך פון דער צוקונפט, יענער צוקונפט וואס איך זע.

און דאס איז מיין גאנצע דיכטונג און מיין טראכטן: איך דיכט און טראג צוזאמען אין איינס דאס וואס איז א שטיקל, א רעטעניש און א שרעקעדיגער צופאל.

ווי וואלט איך געקענט אויסהאלטן צו זיין א מענטש, ווען דער מענטש וואלט נישט אויך געווען א דיכטער, א טרעפער פון רעטענישן און א דערלייזער פונעם צופאל?

דערלייזן דאס פארגאנגענע און איבערשאפן יעדעס 'עס איז געווען' אין אן 'אזוי האב איך עס געוואלט!', ערשט דאס וואלט ביי מיר געהייסן דערלייזונג."

אויף אן אנדער פלאץ באשטימט ער אזוי שטרענג ווי מעגליך וואס "דער מענטש" קען זיין פאר אים אליין. נישט קיין זאך פון ליבע אדער אפילו רחמנות. זאראטוסטרא האט אפילו באזיגט דעם גרויסן עקל צום מענטש. דער מענטש איז אים אן אומגעפארעמטער מאטעריאל, א מיאוסער שטיין וואס דארף א געשטאלטער:

"נישט מער ווען, נישט מער שאצן און נישט מער שאפן! אוי, הלוואי זאל די גרויסע מידקייט שטענדיג בלייבן ווייט פון מיר!

אויך אין דער דערקענטניש שפיר איך נאר די פרייד פון מיין ווילן צו פרוכטבאר ווערן און ווערן. אויב מיין דערקענטניש האט אומשולד, איז דאס ווייל אין איר איז דא א ווילן צו פרוכטבארקייט.

אוועק פון גאט און געטער האט מיך געצויגן דער ווילן. וואס וואלט דען געווען צו שאפן ווען עס וואלטן געווען געטער?

אבער צום מענטש טרייבט ער מיך שטענדיג פונדאסניי, מיין ברענענדיגער ווילן צו שאפן. אזוי טרייבט מען דעם האמער צום שטיין.

אוי, איר מענטשן, אינעם שטיין שלאפט מיר א בילד, דאס בילד פון מיינע בילדער! ער מוז שלאפן אינעם הארטסטן, מיאוססטן שטיין!

איצט צארנט מיין האמער אכזריות'דיג קעגן זיין געפענקעניש. שטיקער פליען פונעם שטיין. וואס שטערט מיך דאס?

איך וויל עס ברענגען צום סוף. א שאטן איז צו מיר געקומען. דאס שטילסטע און לייכטסטע פון אלע זאכן איז אמאל צו מיר געקומען!

דעם איבערמענטש'ס שיינקייט איז צו מיר געקומען ווי א שאטן. וואס גייען מיך נאך אן די געטער?"

איך צייכן אויס א לעצטן בליקווינקל. דער אונטערגעשטראכענער פסוק גיט דעם גרונט דערפאר. פאר א דיאניזישער אויפגאבע איז דער האמער'ס הארטקייט, די פרייד אפילו אין צעשטערן, א באשלוסדיגע פארבאדינגונג.

דער באפעל "ווערט הארט!", די טיפסטע זיכערקייט אז אלע שאפנדיגע זענען הארט, איז דער אמת'ער סימן פון א דיאניזישער נאטור.

אויף יענער זייט פון גוט און בייז

א פארשפיל צו א פילאזאפיע פון דער צוקונפט

1

די אויפגאבע פאר די קומענדיגע יארן איז געווען אנגעצייכנט אזוי שטרענג ווי מעגליך. נאכדעם וואס דער יא-זאגנדיגער טייל פון מיין אויפגאבע איז געווען געלייזט, איז געקומען די ריי אויף דער ניין-זאגנדיגער, ניין-טוענדיגער העלפט: די איבערשאצונג פון די

ביז איצט געוועזענע ווערטן אליין, דער גרויסער קריג, דאס ארויסרופן א טאג פון באשלוס.

דערצו געהערט א רואיג ארומקוקן נאך פארוואנדטע גייסטער, נאך מענטשן וואס וואלטן מיר געקענט דורך זייער שטארקייט געבן א האנט צום צעשטערן.

פון דעמאלט אן זענען אלע מיינע שריפטן פיש-שטעקנס. אפשר קען איך כאפן מענטשן אזוי גוט ווי א צווייטער? אויב עס האט זיך גארנישט געכאפט, איז דאס נישט מיין שולד. די פיש האבן געפעלט.

2

דאס בוך פון 1886 איז אין אלע הויפט-זאכן א קריטיק פון דער מאדערנער צייט, אריינגערעכנט די מאדערנע וויסנשאפטן, די מאדערנע קונסטן און אפילו די מאדערנע פאליטיק. עס ווייזט אויף א פארקערטן טיפ, וואס איז אזוי ווייניג מאדערן ווי מעגליך, א פארנעמען, יא-זאגנדיגן טיפ.

אין דעם טיפסטן זין איז דאס בוך א שולע פאר א gentilhomme, א פארנעמען מענטש. דער באגריף ווערט דא גענומען מער גייסטיג און מער ראדיקאל ווי אמאל פריער. מען דארף האבן מוט אין גוף כדי אים אפילו אויסצוהאלטן. מען טאר נישט האבן געקענט קיין פחד.

אלע זאכן מיט וועלכע אונזער יארהונדערט איז שטאלץ, ווערן געשפירט ווי א קעגנזאץ צו דעם טיפ, כמעט ווי שלעכטע מאנירן. למשל די בארימטע "אביעקטיווקייט", דאס "מיטגעפיל מיט אלץ וואס ליידט", דער "היסטארישער זין" וואס ווארפט זיך אונטער א פרעמדן טעם און ליגט אויפן בויך פאר קליינע פאקטן, די "וויסנשאפטליכקייט".

ווען מען נעמט אין באטראכט אז דאס בוך קומט נאך "זאראטוסטרא", קען מען אפשר אויך פארשטיין דעם דיעטעטישן רעזשים דורך וועלכן עס איז אנטשטאנען. דאס אויג איז דורך א געוואלדיגן צוואנג צוגעוואוינט געווארן צו קוקן ווייט. זאראטוסטרא איז נאך מער ווייטזעעדיג ווי דער צעזאר. דא ווערט דאס אויג געצוואונגען שארף צו כאפן דאס נאנטע, די צייט, דאס וואס איז ארום אונז.

אין אלע פרטים, איבער אלעם אויך אין דער פארעם, וועט מען באמערקן דעם זעלבן פרייען אפקער פון די אינסטינקטן וואס האבן געמאכט א זאראטוסטרא מעגליך. די פיינקייט פון דער פארעם, די כוונה און דער קונסט פון שווייגן שטייט אין פארגרונט. די פסיכאלאגיע ווערט באהאנדלט מיט אן אפענער הארבקייט און אכזריות. דאס בוך האט נישט קיין איין גוטמוטיג ווארט.

דאס אלץ שאפט אפרו. ווער קען צום סוף פארשטיין וואס פאר אן אפרו אזא פארשווענדונג פון גוטסקייט ווי "זאראטוסטרא" מאכט נויטיג?

טעאלאגיש גערעדט, הערט זיך צו, ווייל איך רעד זעלטן ווי א טעאלאג, איז עס געווען גאט אליין וואס האט זיך געלייגט ווי א שלאנג אונטערן בוים פון דערקענטניש ביים סוף פון זיין טאג פון שאפונג. ער האט זיך אפגערוט פון זיין גאט. ער האט אלץ געמאכט צו שיין. דער טייוול איז בלויז דאס ליידיגגיין פון גאט יעדן זיבעטן טאג.

גענעאלאגיע פון דער מאראל

א פאלעמישע שריפט

די דריי אפהאנדלונגען פון וועלכע די "גענעאלאגיע" באשטייט זענען אפשר, אין אויסדרוק, כוונה און קונסט פון איבערראשן, דאס מערסט שרעקעדיג-אומרואיגע וואס איז ביז אהער געשריבן געווארן. דיאניזאס איז, ווי מען ווייסט, אויך דער גאט פון פינסטערניש.

יעדעס מאל אן אנהייב וואס זאל פארפירן: קאלט, וויסנשאפטליך, אפילו איראניש. בכוונה נאר א פארגרונט, בכוונה זיך אפהאלטן. ביסלעכווייז ווערט עס אומרויקער. פון צייט צו צייט בליצן. זייער אומאנגענעמע אמת'ן לאזן זיך הערן פון דער ווייט מיט א טונקלן ברומען. ביז מען דערגרייכט ענדליך א ווילדן טעמפא, וואו אלץ יאגט פאראויס מיט א געוואלדיגער געשפאנטקייט.

יעדעס מאל ווערט צום סוף, ביי שרעקעדיגע דונערן, א נייער אמת געזען צווישן געדיכטע וואלקנס.

דער אמת פון דער ערשטער אפהאנדלונג איז די פסיכאלאגיע פון קריסטנטום. דאס קריסטנטום קומט פונעם גייסט פון פארביטערונג און פארהאלטענער נקמה, נישט, ווי מען גלויבט, פונעם "גייסט". לויט זיין נאטור איז עס א קעגן-באוועגונג, דער גרויסער אויפשטאנד קעגן דער הערשאפט פון פארנעמע ווערטן.

די צווייטע אפהאנדלונג גיט די פסיכאלאגיע פונעם געוויסן. דאס געוויסן איז נישט, ווי מען גלויבט, "גאט'ס קול אינעם מענטש". עס איז דער אינסטינקט פון אכזריות וואס קערט זיך אינעווייניג, נאכדעם וואס ער קען זיך מער נישט אויסלאדן אויף דרויסן.

אכזריות אלס איינער פון די עלטסטע קולטור-יסודות וואס מען קען נישט אוועקמאכן, ווערט דא צום ערשטן מאל באלויכטן.

די דריטע אפהאנדלונג ענטפערט אויף דער פראגע: פון וואנעט קומט די געוואלדיגע מאכט פונעם אסקעטישן אידעאל, דעם פריסטער-אידעאל, כאטש ער איז דער שעדליכסטער אידעאל, א ווילן צום סוף, א דעקאדענץ-אידעאל?

דער ענטפער: נישט ווייל גאט ארבעט הינטער די פריסטער, ווי מען גלויבט, נאר ווייל מען האט נישט געהאט עפעס בעסערס. ער איז ביז אהער געווען דער איינציגער אידעאל און האט נישט געהאט קיין קאנקורענט.

"דער מענטש וויל ליבערשט וועלן דאס גארנישט ווי גארנישט ווען."

איבער אלעם האט געפעלט א פארקערטער אידעאל, אינגאנצן ביז זאראטוסטרא.

האט מען מיך פארשטאנען? דאס זענען דריי באשלוסדיגע צוגרייטונגס-ארבעטן פון א פסיכאלאג פאר אן איבערשאצונג פון אלע ווערטן. דאס בוך אנטהאלט די ערשטע פסיכאלאגיע פונעם פריסטער.

געצן-בין-השמשות

ווי מען פילאזאפירט מיטן האמער

1

די שריפט פון קוים 150 זייטן, פרייליך און שיקזאל-שווער אין טאן, א לאכיגער שד, איז דאס ווערק פון אזוי ווייניג טעג אז איך שעם זיך צו זאגן זייער צאל. צווישן ביכער איז עס בכלל אן אויסנאם. נישטא עפעס אינהאלטסרייכערס, אומאפהענגיגערס, מער איבערקערנדיגס אדער בייזערס.

ווער עס וויל שנעל באקומען א באגריף ווי אלץ איז פאר מיר געשטאנען אויפן קאפ, זאל אנהייבן מיט דער שריפט. "געצן" אויפן טיטל-בלאט מיינט גאנץ פשוט וואס מען האט ביז אהער גערופן אמת.

"געצן-בין-השמשות", אויף אונזער לשון: דער אלטער אמת קומט צו אן ענדע.

2

נישטא קיין ווירקליכקייט, קיין "אידעאליטעט", וואס ווערט אין דער שריפט נישט באַרירט. "באַרירט", וואס פאר א פארזיכטיג שיינוואָרט! נישט בלויז די אייביגע געצן, נאר אפילו די גאר יונגסטע, ממילא די לעבנס-שוואכסטע. למשל די "מאדערנע אידעען".

א שטארקער ווינט בלאזט צווישן דיביימער, און איבעראל פאלן אראפ פירות: אמת'ן. עס האט די שפע פון א זייער רייכן הארבסט. דער פוס שטויסט זיך אן אין אמת'ן, טייל ווערן צעטרעטן צום טויט. עס זענען דא צו פיל.

אבער וואס מען באקומט אין דער האנט איז מער נישט עפעס א פראבלעם. דאס זענען באשלוסן. ערשט איך האב אין דער האנט די מאס פאר "אמת'ן". ערשט איך קען באשליסן.

ווי עס וואלט אין מיר אויסגעוואקסן א צווייטער באוואוסטזיין. ווי "דער ווילן" וואלט זיך אנגעצונדן א ליכט איבערן קרומען וועג אויף וועלכן ער איז ביז אהער אראפגעלאפן. דעם קרומען וועג האט מען גערופן דעם וועג צום "אמת".

עס איז א סוף מיטן גאנצן "טונקלן דראנג". דווקא דער גוטער מענטש האט דאס ווייניגסטע געקענט דעם ריכטיגן וועג. און גאנץ ערנסט גערעדט: פאר מיר האט קיינער נישט געקענט דעם ריכטיגן וועג, דעם וועג ארויף.

ערשט פון מיר אן זענען ווידער דא האפנונגען, אויפגאבן און וועגן וואס מען דארף אנצייכענען פאר דער קולטור. איך בין זייער פריערדיגער אנזאגער. דווקא דערפאר בין איך אויך א שיקזאל.

גלייך נאכן ענדיגן דאס יעצט דערמאנטע ווערק, אן צו פארלירן אפילו א טאג, בין איך צוגעטרעטן צו דער געוואלדיגער אויפגאבע פון דער איבערשאצונג. מיט א קעניגליכן שטאלץ וואס גארנישט גלייכט זיך דערצו, יעדן רגע זיכער אין מיין אומשטערבליכקייט, און מיט דער זיכערקייט פון א גורל קריצנדיג אות נאך אות אויף קופערנע לוחות.

דאס פארווארט איז אנטשטאנען דעם 3טן סעפטעמבער 1888. ווען איך בין אינדערפרי, נאכן שרייבן, ארויסגעגאנגען, איז פאר מיר געלעגן דער שענסטער טאג וואס אויבער-ענגאדין האט מיר אמאל געוויזן. לויטער, גליענדיג אין די קאלירן, אנטהאלטנדיג אלע קעגנזאצן און אלע איבערגאנגען צווישן צפון און דרום.

ערשט דעם 20סטן סעפטעמבער האב איך פארלאזט זילס-מאריא. די פארפלייצונגען האבן מיך אויפגעהאלטן, און צום סוף בין איך בכלל געווען דער איינציגער גאסט אין דעם וואונדערליכן פלאץ. מיין דאנקבארקייט וויל אים געבן די מתנה פון אן אומשטערבליכן נאמען.

נאך א נסיעה מיט סכנות, אפילו מיט א לעבנס-געפאר אין פארפלייצטן קאמא, וואו איך בין אנגעקומען ערשט שפעט ביינאכט, בין איך מיטאג דעם 21סטן אנגעקומען קיין טורין. דאס איז מיין אויסגעפרובירטער פלאץ, פון איצט אן מיין וואוינארט.

איך האב גלייך צוריק גענומען די זעלבע וואוינונג וואס איך האב געהאט אין פרילינג, אין via Carlo Alberto 6, אויפן דריטן שטאק, קעגן דעם גרויסן Palazzo Carignano, וואו Vittorio Emanuele איז געבוירן געווארן. מיט אן אויסבליק אויף דער Piazza Carlo Alberto און ווייטער אויף די בערג.

אן וואקלען און אן זיך לאזן אפציען קיין רגע האב איך ווייטער געארבעט. עס איז נאך געבליבן נאר צו מאכן דעם לעצטן פערטל פונעם ווערק.

דעם 30סטן סעפטעמבער א גרויסער נצחון. דער זיבעטער טאג. א גאט'ס ליידיגגיין לענגאויס די ברעגן פונעם פא.

אין דעם זעלבן טאג האב איך נאך געשריבן דאס פארווארט צו "געצן-בין-השמשות". דאס פארראכטן די דרוק-בויגנס פון דעם בוך איז געווען מיין אפרו אין סעפטעמבער.

איך האב קיינמאל נישט איבערגעלעבט אזא הארבסט, און קיינמאל נישט געהאלטן עפעס ענליך פאר מעגליך אין דער וועלט. א קלאוד לאָרען געמאלן אין אומענדליכקייט. יעדער טאג פון דער זעלבער אומענדליכער פולקומענקייט.

דער פאַל וואַגנער

אַ מוזיקאַנטס פּראָבלעם

1

כּדי צו זײַן גערעכט צו דער שריפט, דאַרף מען לײַדן צוליב דעם גורל פון דער מוזיק ווי פון אַן אָפענער וואונד.

פון וואָס לײַד איך, ווען איך לײַד צוליב דעם גורל פון דער מוזיק? דערפון וואָס די מוזיק האָט פאַרלוירן איר וועלט-דערלײַזנדיגן, יאַ-זאָגנדיגן כאַראַקטער, וואָס זי איז דעקאַדענץ-מוזיק און מער נישט די פלייט פון דיאָניזאָס.

אָבער ווי נאָר אײנער פילט דעם ענין מוזיק ממש ווי זײַן אײגענעם ענין, ווי זײַן אײגענע לײַדנס-געשיכטע, וועט ער געפינען אַז די שריפט איז פול מיט אײנזען און איבער די מאָס מילד.

אין אַזעלכע פאַלן פרײליך זײַן און זיך גוטמוטיג אויסלאַכן, ridendo dicere severum, וואו דער verum dicere וואָלט באַרעכטיגט יעדע האַרבקייט, דאָס איז די מענטשליכקייט אַלײן. מיט לאַכן זאָגן דאָס האַרבע, דאָרט וואו זאָגן דעם אמת וואָלט באַרעכטיגט האַרבקייט.

ווער צווייפלט דען אַז איך, דער אַלטער אַרטילעריסט וואָס איך בין, קען אַרויסרוקן קעגן וואַגנערן מײַן שווערע אַרטילעריע? איך האָב צוריקגעהאַלטן אַלץ וואָס איז באַשלוסדיג אין דעם ענין. איך האָב וואַגנערן ליב געהאַט.

אַגב, אין דעם זין און אויפן וועג פון מײַן אויפגאַבע ליגט אַן אָנגריף אויף אַ פײַנערן "אומבאַקאַנטן", וואָס אַ צווייטער וועט אים נישט גרינג דערטאַפּן. איך האָב נאָך אַנדערע "אומבאַקאַנטע" אויפצודעקן אײדער אַ קאַליאָסטראָ פון דער מוזיק.

נאָך מער ליגט דאָרט אַן אָנגריף אויפן דײַטשן פאָלק, וואָס ווערט אַלץ פוילער און אינסטינקט-אָרעמער אין גײַסטיגע ענינים, אַלץ ערליכער. דאָס פאָלק האַלט אין אײן זיך נערען מיט קעגנזאַצן, מיט אַן אַפּעטיט וואָס מען קען אים מקנא זײַן. עס שלינגט אַראָפּ אָן פאַרדאַרבן דעם מאָגן "דעם גלויבן" פונקט ווי וויסנשאַפטליכקייט, די "קריסטליכע ליבע" פונקט ווי אַנטיסעמיטיזם, דעם ווילן צו מאַכט, צו דער "אימפּעריע", פונקט ווי דעם evangile des humbles, די בשורה פון די נידריגע.

דער מאַנגל אין פּאַרטײיִשקייט צווישן קעגנזאַצן! די מאָגן-נײַטראַלקייט און "אומעגאָיִסטישקייט"! דער גערעכטער זין פונעם דײַטשן גומען, וואָס גיט אַלץ גלײַכע רעכט און געפינט אַלץ געשמאַק.

אָן ספק, די דײַטשן זענען אידעאַליסטן.

ווען איך האָב דאָס לעצטע מאָל באַזוכט דײַטשלאַנד, האָב איך געטראָפן דעם דײַטשן טעם באַמיען זיך צו אָנערקענען גלײַכע רעכט פאַר וואַגנערן און דעם "טראָמפּײטער פון זעקינגען". איך אַלײן בין געווען אַן עדות ווי מען האָט אין לײַפּציג, לכבוד אײנעם פון די

עכטסטע און דייטשסטע מוזיקער, אין דעם אלטן זין פונעם וואָרט "דייטש", נישט בלויז אַן אימפּעריע-דייטש, לכבוד דעם מייסטער היינריך שיץ, געגרינדעט אַ ליסט-פֿאַריין צו פֿלעגן און פֿאַרשפּרייטן כיטרע קירכע-מוזיק.

אָן ספֿק, די דייטשן זענען אידעאַליסטן.

באַמערקונג פֿונעם איבערזעצער: דאָס איז אַ ווערטער-שפּיל צווישן Liszt און דעם דייטשן וואָרט listig, כיטרע.

2

אָבער דאָ זאָל מיר גאָרנישט שטערן צו ווערן גראָב און זאָגן די דייטשן אַ פּאָר האַרבע אמת'ן. ווער טוט עס דען?

איך רעד וועגן זייער אומציכטיקייט אין היסטאָרישע ענינים. די דייטשע היסטאָריקער האָבן אינגאַנצן פֿאַרלוירן דעם גרויסן בליק אויף דעם גאַנג און די ווערטן פֿון דער קולטור. זיי זענען אַלע צוזאַמען קאָמעדיאַנטן פֿון דער פּאָליטיק, אָדער פֿון דער קירכע. זיי האָבן אַפֿילו מחרים געווען דעם גרויסן בליק.

מען דאַרף פֿאַר אַלץ זיין "דייטש", "ראַסע", דעמאָלט קען מען באַשליסן וועגן אַלע ווערטן און נישט-ווערטן אין דער היסטאָריע. מען שטעלט זיי איין.

"דייטש" איז אַן אַרגומענט. "דייטשלאַנד, דייטשלאַנד איבער אַלץ" איז אַ פּרינציפּ. די גערמאַנען זענען די "עטישע וועלט-אָרדנונג" אין דער געשיכטע: אין באַצוג צום imperium Romanum, דער רוימישער אימפּעריע, די טרעגער פֿון פֿרייהייט; אין באַצוג צום אַכצנטן יאָרהונדערט, די אויפֿריכטער פֿון דער מאָראַל, פֿונעם "קאַטעגאָרישן אימפּעראַטיוו".

עס איז דאָ אַן אימפּעריע-דייטשע היסטאָריאָגראַפֿיע. איך האָב מורא, עס איז אַפֿילו דאָ אַן אַנטיסעמיטישע. עס איז דאָ אַ הויף-היסטאָריאָגראַפֿיע, און הער פֿאָן טרייטשקע שעמט זיך נישט.

נישט לאַנג צוריק איז אַדורך אַלע דייטשע צייטונגען ווי אַן "אמת" אַ מיינונג פֿון אַן אידיאָט אין היסטאָרישע ענינים. אַ טעזע פֿונעם צום גליק פֿאַרשטאָרבענעם עסטעטישן שוואָב פֿישער, מיט וועלכער יעדער דייטש דאַרף מסכּים זיין: "די רענעסאַנס און די רעפֿאָרמאַציע, ביידע צוזאַמען שאַפֿן ערשט איין גאַנצס: די עסטעטישע ווידערגעבורט און די עטישע ווידערגעבורט."

ביי אַזעלכע טעזעס פּלאַצט מיין געדולד. איך שפּיר אַ חשק, אַפֿילו אַ פֿליכט, צו זאָגן די דייטשן איינמאָל וואָס זיי האָבן שוין אַלץ אויפֿן געוויסן.

אַלע גרויסע קולטור-פֿאַרברעכנס פֿון פֿיר יאָרהונדערטער האָבן זיי אויפֿן געוויסן! און יעדעס מאָל צוליב דעם זעלבן טעם: זייער טיפֿסטע פּחדנות פֿאַר דער ווירקליכקייט, וואָס איז אויך פּחדנות פֿאַרן אמת. צוליב זייער אומערליכקייט, וואָס איז ביי זיי געוואָרן אַן אינסטינקט. צוליב "אידעאַליזם".

דורך די דייטשן האט אייראפע פארלוירן די שניט און דעם זין פון דער לעצטער גרויסער צייט, דער רענעסאנס-צייט. אין א רגע ווען א העכערע ארדנונג פון ווערטן, די פארנעמע, לעבן-באשטעטיגנדיגע, צוקונפט-פארזיכערנדיגע ווערטן, האט דערגרייכט דעם נצחון איבער די פארקערטע, די ירידה-ווערטן. און דאס ביז אין די אינסטינקטן פון די וואס זענען דארט געזעסן.

לוטער, דער פאטאלער גלח, האט צוריק אויפגעריכט די קירכע און, וואס איז טויזנט מאל ערגער, דאס קריסטנטום, אין דעם מאמענט ווען עס איז געווען באזיגט.

דאס קריסטנטום, די פארניינונג פונעם ווילן צום לעבן וואס איז געווארן א רעליגיע!

לוטער, אן "אוממעגליכער" גלח, איז צוליב זיין "אוממעגליכקייט" אנגעפאלן אויף דער קירכע און זי ממילא צוריק אויפגעריכט. די קאטוילן וואלטן געהאט א טעם צו פייערן לוטער-יום-טובים און שרייבן לוטער-טעאטער-שטיק.

לוטער און די "עטישע ווידערגעבורט"! צו אלע רוחות די גאנצע פסיכאלאגיע!

אן ספק, די דייטשן זענען אידעאליסטן.

צוויי מאל, ווען מיט געוואלדיגן מוט און זעלבסט-באצווינגונג איז דווקא דערגרייכט געווארן אן ערליכער, קלארער, אינגאנצן וויסנשאפטליכער טראכט-וועג, האבן די דייטשן געוואוסט צו געפינען אומוועגן צום אלטן "אידעאל", אן אויסגלייך צווישן אמת און "אידעאל". אין גרונט זענען דאס פארמולעס פאר א רעכט אפצוווארפן די וויסנשאפט, פאר א רעכט צו שקר.

לייבניץ און קאנט, די צוויי גרויסע מניעות פאר אייראפע'ס אינטעלעקטועלע ערליכקייט!

ווען אויף דער בריק צווישן צוויי דעקאדענץ-יארהונדערטער האט זיך באוויזן א force majeure, אן איבערוועלטיגנדיגע מאכט פון געניאליטעט און ווילן, שטארק גענוג צו מאכן פון אייראפע איין פאליטישע און עקאנאמישע איינהייט צום צוועק פון וועלט-הערשאפט, האט אייראפע צום סוף דורך די דייטשן מיט זייערע "פרייהייט-מלחמות" פארלוירן דעם זין, דעם וואונדער פון זין אין נאפאלעאן'ס עקזיסטענץ.

דערדורך האבן זיי אויפן געוויסן וואס איז געקומען און וואס איז היינט דא: די קולטור-שעדליכסטע קראנקהייט און אומזיניגקייט, נאציאנאליזם. די nevrose nationale, נאציאנאלע נערוון-קראנקהייט, מיט וועלכער אייראפע איז קראנק. דאס פאראייביגן אייראפע'ס סיסטעם פון קליינע מלוכהליך, פון דער קליינער פאליטיק.

דורך זיי האט אייראפע אליין פארלוירן איר זין, איר שכל. זיי האבן איר פארשלעפט אין א גאס אן אן אויסגאנג.

ווייסט איינער אויסער מיר א וועג ארויס פון דער גאס? אן אויפגאבע גענוג גרויס כדי צוריק צו פאראייניגן די פעלקער?

און סוף-כל-סוף, פאַרוואָס זאָל איך נישט אויסזאָגן מיין חשד? די דייטשן וועלן אויך אין מיין פאַל ווידער פּרובירן מיט אַלע כּוחות צו געבוירן אַ מויז פון אַ געוואַלדיגן גורל. ביז איצט האָבן זיי זיך אין מיר קאָמפּראָמיטירט. איך צווייפל צי זיי וועלן עס אין דער צוקונפט בעסער מאַכן.

אוי, ווי איך וואָלט דאָ געוואָלט זיין אַ שלעכטער נביא!

מיינע נאַטירליכע לייענער און צוהערער זענען שוין איצט רוסן, סקאַנדינאַווער און פראַנצויזן. וועלן זיי עס אַלץ מער זיין?

די דייטשן זענען אין דער געשיכטע פון דער דערקענטניש פאַרשריבן מיט בלויז צוויידייטיגע נעמען. זיי האָבן יעדעס מאָל אַרויסגעגעבן בלויז "אומבאַוואוסטזיניגע" מטבע-פעלשער. פאַר פיכטע, שעלינג, שאָפּענהויער, העגעל און שלייערמאַכער פאַסט דאָס וואָרט פונקט אַזוי גוט ווי פאַר קאַנט און לייבניץ. אַלע זענען בלויז שלייער-מאַכער.

זיי זאָלן קיינמאָל נישט האָבן דעם כּבֿוד אַז דער ערשטער ערליכער גייסט אין דער געשיכטע פונעם גייסט, דער גייסט אין וועלכן דער אמת משפּט'ט די מטבע-פעלשונג פון פיר טויזנט יאָר, זאָל צוזאַמענגעמישט ווערן מיטן דייטשן גייסט.

דער "דייטשער גייסט" איז מיין שלעכטע לופט. איך אָטעם שווער נעבן דער אומציכטיקייט אין פּסיכאָלאָגישע ענינים וואָס איז געוואָרן אַן אינסטינקט. יעדעס וואָרט, יעדע תנועה פון אַ דייטש זאָגט עדות דערויף.

זיי האָבן קיינמאָל נישט אַדורכגעמאַכט אַ זיבעצנטן יאָרהונדערט פון האַרטער זעלבסט-אויספּרובירונג ווי די פראַנצויזן. אַ לאַראָשפוקאָ, אַ דעקאַרט, שטייען הונדערט מאָל העכער אין ערליכקייט ווי די העכסטע דייטשן. זיי האָבן ביז היינט נישט געהאַט קיין איין פּסיכאָלאָג.

אָבער פּסיכאָלאָגיע איז כּמעט די מאָס פאַר דער ריינקייט אָדער אומריינקייט פון אַ ראַסע.

און ווען מען איז נישט ריין, ווי קען מען האָבן טיפקייט? ביים דייטש קומט מען, כּמעט ווי ביי דער פרוי, קיינמאָל נישט אויפן גרונט. ער האָט בכלל נישט קיין גרונט. דאָס איז אַלץ.

דערמיט איז מען אָבער נאָכנישט פלאַך. דאָס וואָס מען רופט אין דייטשלאַנד "טיף" איז דווקא די אינסטינקטיווע אומזויבערקייט קעגן זיך, פון וועלכער איך רעד. מען וויל נישט זיין קלאָר איבער זיך.

זאָל איך נישט פאָרשלאָגן דאָס וואָרט "דייטש" אַלס אַן אינטערנאַציאָנאַלע מטבע פאַר דער פּסיכאָלאָגישער פאַרדאָרבנקייט?

איצט, למשל, רופט דער דייטשער קייזער עס זיין "קריסטליכע פליכט" צו באַפרייען די שקלאַפן אין אַפריקע. צווישן אונז אַנדערע אייראָפּייער וואָלט דאָס פּשוט געהייסן "דייטש".

האבן די דייטשן אפילו איין איינציגן בוך געשאפן וואס האט טיפקייט? אפילו דער באגריף וואס טיפקייט אין א בוך מיינט פעלט זיי. איך האב געקענט געלערנטע וואס האבן געהאלטן קאנט פאר טיף. אויפן פרייסישן הויף האלט מען הער פאן טרייטשקע פאר טיף. און ווען איך לויב אמאל סטענדאל אלס א טיפן פסיכאלאג, פאסירט מיר אז דייטשע אוניווערסיטעט-פראפעסארן בעטן איך זאל אויסבוכשטאבירן דעם נאמען.

4

און פארוואס זאל איך נישט גיין ביזן סוף? איך האב ליב אפצורוימען דעם טיש. עס געהערט אפילו צו מיין שטאלץ צו ווערן גערעכנט פאר א פאראכטער פון די דייטשן par excellence, אין פולסטן זין.

מיין אומצוטרוי צום דייטשן כאראקטער האב איך שוין אויסגעדריקט ביי זעקס-און-צוואנציג יאר, אין דער דריטער "נישט-צייטגעמעסער באטראכטונג", זייט 71.

די דייטשן זענען מיר אומדערטרעגליך. ווען איך שטעל מיר פאר א מענטש וואס איז קעגן אלע מיינע אינסטינקטן, קומט יעדעס מאל ארויס א דייטש.

דאס ערשטע מיט וואס איך "פרוביר די נירן" פון א מענטש איז צי ער האט אין זיך א געפיל פאר דיסטאנץ, צי ער זעט איבעראל ראנג, מדרגה, ארדנונג צווישן מענטש און מענטש, צי ער מאכט אונטערשיידן. דערמיט איז מען א gentilhomme, א פארנעמער מענטש. אין יעדן אנדערן פאל געהערט מען האפנונגסלאז צו דעם גרויסמוטיגן, אוי, אזוי גוטמוטיגן באגריף פון canaille, פראסטן עולם.

אבער די דייטשן זענען canaille. אוי, זיי זענען אזוי גוטמוטיג!

מען דערנידערט זיך דורך פארקער מיט די דייטשן. דער דייטש מאכט אלץ גלייך.

נישט רעכענענדיג מיין פארקער מיט געוויסע קינסטלער, איבער אלעם מיט ריכארד וואגנער, האב איך נישט געלעבט קיין איין גוטע שעה מיט דייטשן.

ווען דער טיפסטער גייסט פון אלע טויזנט יאר זאל זיך, למשל, באווייזן צווישן די דייטשן, וואלט עפעס א רעטערין פונעם קאפיטאל זיך געקענט איינרעדן אז איר זייער מיאוסע נשמה קומט אויך לכל הפחות אין באטראכט.

איך קען נישט אויסהאלטן די ראסע מיט וועלכער מען איז שטענדיג אין שלעכטער געזעלשאפט. זיי האבן נישט קיין געפיל פאר פיינע אונטערשיידן. וויי מיר, איך בין א פיינער אונטערשייד! זיי האבן נישט קיין esprit, קיין גייסט, אין די פיס, און קענען בכלל נישט גיין.

די דייטשן האבן סוף-כל-סוף גאר נישט קיין פיס. זיי האבן בלויז שטומפן.

זיי האבן נישט קיין שום באגריף ווי פראסט זיי זענען. אבער דאס איז די העכסטע מדרגה פון פראסטקייט. זיי שעמען זיך אפילו נישט צו זיין בלויז דייטשן.

זיי רעדן מיט איבער אלץ, האלטן זיך פאר באשלוסדיג. איך האב מורא, זיי האבן שוין אפילו באשלאסן איבער מיר.

מיין גאַנץ לעבן איז דער שטרענגער באַווייז פאַר די טענות. אומזיסט וועל איך דאָרט זוכן אַ שפּור פון טאַקט, פון פיינקייט צו מיר. מצד אידן, יאָ. מצד דייטשן נאָך קיינמאָל נישט.

מיין נאַטור פאַרלאַנגט אַז איך זאָל זיין מילד און גוטווילִיג צו יעדן. איך האָב אַ רעכט דערצו, נישט צו מאַכן קיין אונטערשיידן. אָבער דאָס שטערט מיר נישט צו האַבן אָפענע אויגן.

איך מאַך נישט קיין אויסנאַם פאַר קיינעם, צום ווייניגסטן פאַר מיינע פריינט. איך האָף סוף-כל-סוף אַז מיין מענטשליכקייט צו זיי האָט דערפון גאַרנישט פאַרלוירן. עס זענען דאָ פינף, זעקס זאַכן פון וועלכע איך האָב שטענדיג געמאַכט אַן ענין פון כבוד.

נישט געקוקט דערויף בלייבט עס אַן אמת אַז כמעט יעדן בריוו וואָס איך באַקום שוין יאָרן שפּיר איך ווי אַ ציניזם. אין דער גוטווילִיגקייט צו מיר איז דאָ מער ציניזם ווי אין וועלכן עס איז האַס.

איך וועל זאָגן יעדן פון מיינע פריינט גראַד אין פּנים אַריין אַז ער האָט קיינמאָל נישט געהאַלטן פאַר געגנוג כדאי די מיה צו שטודירן איינס פון מיינע ווערק. איך דערקען אין די קלענסטע סימנים אַז זיי ווייסן בכלל נישט וואָס דאָרט שטייט.

און וואָס שייך מיין "זאַראַטוסטראַ", ווער פון מיינע פריינט האָט דערין געזען מער ווי אַן אומדערלויבטע, צום גליק אינגאַנצן נישט-אינטערעסאַנטע חוצפּה?

צען יאָר, און קיינער אין דייטשלאַנד האָט זיך נישט געמאַכט אַ געוויסן-חוב צו פאַרטיידיגן מיין נאָמען קעגן דעם אַבסורדן שטילשווייגן אונטער וועלכן ער איז געלעגן באַגראָבן.

אַן אויסלענדער, אַ דענער, האָט צום ערשטן מאָל געהאַט גענוג פיינקייט פון אינסטינקט און מוט דערצו, און איז געוואָרן אויפגעבראַזט אויף מיינע אַזוי גערופענע פריינט.

אין וועלכן דייטשן אוניווערסיטעט וואָלטן היינט געווען מעגליך לעקציעס איבער מיין פילאָזאָפיע, ווי ד"ר געאָרג בראַנדעס האָט זיי געהאַלטן דעם לעצטן פרילינג אין קאָפּענהאַגן? ער איז דערמיט נאַכאַמאָל אַן אויסגעפּרובירטער פּסיכאָלאָג.

איך אַליין האָב קיינמאָל נישט געליטן פון דעם אַלעם. דאָס נויטווענדיגע באַליידיגט מיך נישט. Amor fati, ליבע צום גורל, איז מיין טיפסטע נאַטור.

דאָס שליסט אָבער נישט אויס אַז איך האָב ליב איראָניע, אַפילו וועלט-היסטאָרישע איראָניע.

און אַזוי האָב איך, בערך צוויי יאָר פאַר דעם צעשמעטערנדיגן דונער פון דער איבערשאַצונג וואָס וועט מאַכן די ערד ציטערן, אַרויסגעשיקט אין דער וועלט "דער פאַל וואַגנער". די דייטשן זאָלן זיך נאָך איינמאָל אויף מיר טועה זיין אויף אַן אומשטערבליכן אופן און זיך פאַראייביגן!

עס איז נאָך פּונקט צייט דערצו.

איז עס דערגרייכט?

פארכאפנדיג, מיינע הערן גערמאנען! איך באגריס אייך.

פארוואס איך בין א גורל

1

איך קען מיין גורל. אמאל וועט מיט מיין נאמען זיין פארבונדן די דערמאנונג פון עפעס געוואלדיגס. פון א קריזיס ווי עס איז נאך קיינמאל נישט געווען אויף דער ערד, פונעם טיפסטן צוזאמענשטויס פון געוויסן, פון א באשלוס קעגן אלץ וואס מען האט ביז דעמאלט געגלויבט, געפאדערט און געהייליגט.

איך בין נישט קיין מענטש. איך בין דינאמיט.

און ביי דעם אלעם איז אין מיר גארנישט פון א רעליגיע-גרינדער. רעליגיעס זענען אן ענין פונעם המון. איך דארף זיך וואשן די הענט נאכן בארירן רעליגיעזע מענטשן.

איך וויל נישט קיין שום "גלויביגע". איך מיין, איך בין צו בייזהארציג צו גלויבן אין מיר אליין. איך רעד קיינמאל נישט צו די מאסן.

איך האב שרעקליך מורא אז מען זאל מיך אמאל דערקלערן פאר הייליג. איר וועט פארשטיין פארוואס איך לאז פריער ארויס דאס בוך. עס זאל פארהיטן אז מען זאל נישט טון אן אומגערעכטיגקייט מיט מיר.

איך וויל נישט זיין קיין הייליגער, ליבערשט נאך א לץ. אפשר בין איך א לץ.

און טראצדעם, אדער בעסער נישט טראצדעם, ווייל ביז אהער איז נישט געווען עפעס שקר'דיגערס ווי הייליגע, רעדט פון מיר דער אמת.

אבער מיין אמת איז שרעקליך. ווייל ביז היינט האט דער שקר געהייסן אמת.

איבערשאצונג פון אלע ווערטן: דאס איז מיין פארמולע פאר אן אקט פון דער מענטשהייט'ס העכסטן זיך-באזינען, וואס איז אין מיר געווארן פלייש און געניאליטעט.

מיין גורל וויל אז איך זאל זיין דער ערשטער ערליכער מענטש, אז איך זאל זיך שפירן אין קעגנזאץ צום שקר פון טויזנטער יארן.

איך האב ערשט אנטדעקט דעם אמת, ווייל איך האב געשפירט דעם שקר אלס שקר. ער שמעקט. מיין געניאליטעט ליגט אין מיינע נאזלעכער.

איך זאג ניין ווי מען האט נאך קיינמאל נישט ניין געזאגט, און בין דאך דער פארקערטער פון א ניין-זאגנדיגן גייסט. איך בין א פרייליכער אנזאגער ווי עס איז נאך קיינמאל נישט געווען. איך קען אויפגאבן פון א הייך פאר וועלכער ביז אהער האט געפעלט דער באגריף. ערשט פון מיר אן זענען ווידער דא האפנונגען.

און ביי דעם אלעם בין איך בלי ספק אויך דער מענטש פונעם גורל. ווייל ווען דער אמת וועט פירן א מלחמה מיטן שקר פון טויזנטער יארן, וועלן מיר האבן שאקלונגען, א קראמפ פון ערדציטערניש. טאל און בערג וועלן זיך איבעררוקן ווי קיינער האט זיך נאך

קיינמאל נישט געחלומ'ט.

דער באגריף פאליטיק וועט זיך דעמאלט אינגאנצן אויפלעזן אין א קריג פון גייסטער. אלע מאכט-געשטאלטן פון דער אלטער געזעלשאפט וועלן אויפגעריסן ווערן אין דער לופט. זיי אלע זענען געבויט אויפן שקר.

עס וועלן זיין מלחמות ווי עס זענען נאך קיינמאל נישט געווען אויף דער ערד. ערשט פון מיר אן הייבט זיך אן אויף דער וועלט גרויסע פאליטיק.

2

ווילט איר א פארמולע פאר אזא גורל וואס ווערט מענטש? זי געפינט זיך אין מיין "זאראטוסטרא":

"און ווער עס וויל זיין א שעפער אין גוטס און בייזס,
דער מוז פריער זיין א צעשטערער און צעברעכן ווערטן.
אזוי געהערט דאס העכסטע בייז צו דער העכסטער גוטסקייט.
די גוטסקייט איז אבער די שאפנדיגע."

איך בין בכלל דער שרעקליכסטער מענטש וואס איז ביז אהער געווען. דאס שליסט נישט אויס אז איך וועל זיין דער וואוילטעטיגסטער.

איך קען די הנאה פונעם צעשטערן אין א מאס וואס גלייכט מיין קראפט צום צעשטערן. איןביידע זאכן פאלג איך מיין דיאניזישע נאטור, וואס קען נישט אפטיילן דאס ניין-טון פון יא-זאגן.

איך בין דער ערשטער אימאראליסט. דערפאר בין איך דער צעשטערער אין פולסטן זין.

3

מען האט מיך נישט געפרעגט. מען וואלט מיך געדארפט פרעגן וואס דווקא אין מיין מויל, אין דעם מויל פונעם ערשטן אימאראליסט, מיינט דער נאמען זאראטוסטרא. ווייל דאס וואס איז די געוואלדיגע איינציגקייט פון יענעם פערסער אין דער געשיכטע איז דווקא דער פארקערטער דערפון.

זאראטוסטרא האט צום ערשטן מאל געזען אין דעם קאמף פון גוטס און שלעכטס דאס אייגענטליכע ראד וואס באוועגט אלע זאכן. דאס אריבערפירן די מאראל אין דער מעטאפיזיק, אלס קראפט, סבה און צוועק אין זיך, איז זיין ווערק.

אבער די פראגע וואלט שוין אין יסוד געווען דער ענטפער. זאראטוסטרא האט געשאפן דעם פאטאלסטן טעות, די מאראל. ממילא דארף ער אויך זיין דער ערשטער וואס זעט דעם טעות איין.

ער האט דא לענגער און מער דערפארונג ווי יעדער אנדערער דענקער. די גאנצע היסטאריע איז דאך דער עקספערימענטאלער אפפרעג פונעם כלל פון דער אזוי גערופענער "עטישער וועלט-ארדנונג".

אבער דאס וויכטיגערע איז אז זאראטוסטרא איז אמת'דיגער ווי יעדער אנדערער דענקער. זיין לערע, און נאר זי, האלט אמת'דיגקייט פאר דער העכסטער מעלה. דאס הייסט דעם פארקערטן פון דער פחדנות פונעם "אידעאליסט" וואס אנטלויפט פון דער ווירקליכקייט.

זאראטוסטרא האט מער מוט אין זיך ווי אלע דענקער צוזאמען. רעדן דעם אמת און גוט שיסן מיט פיילן, דאס איז די פערסישע מעלה.

פארשטייט מען מיך? דאס איבערקומען זיך אליין פון דער מאראל צוליב אמת'דיגקייט, דאס איבערקומען זיך אליין פונעם מאראליסט צו זיין פארקערטן, אין מיר, דאס מיינט אין מיין מויל דער נאמען זאראטוסטרא.

4

אין יסוד זענען דאס צוויי פארניינונגען וואס מיין ווארט "אימאראליסט" אנטהאלט. איך פארניין, ערשטנס, א טיפ מענטש וואס האט זיך ביז היינט גערעכנט פארן העכסטן: די גוטע, גוטוויליגע, וואוילטעטיגע. פון דער אנדערער זייט פארניין איך א מין מאראל וואס איז געקומען צו באדייטונג און מאכט אלס די מאראל אליין: די מאראל פון דעקאדענץ, קלארער גערעדט, די קריסטליכע מאראל.

מען וואלט געדארפט האלטן די צווייטע פארניינונג פאר דער באשלוסדיגערער. ווייל די איבערגעטריבענע שאצונג פון גוטסקייט און גוטוויליגקייט האלט איך, בכלל גענומען, שוין פאר א רעזולטאט פון דעקאדענץ, פאר א סימן פון שוואכקייט. עס קען נישט גיין צוזאמען מיט אן אויפשטייגנדיג, יא-זאגנדיג לעבן. אין דעם יא-זאגן איז פארניינען און צעשטערן א תנאי.

איך שטעל זיך קודם אפ ביי דער פסיכאלאגיע פונעם גוטן מענטש. כדי אפצושאצן וואס א טיפ מענטש איז ווערט, דארף מען אויסרעכענען דעם פרייז פון זיין דערהאלטונג און קענען די תנאים פון זיין עקזיסטענץ.

דער תנאי פאר די גוטע איז שקר. אנדערש געזאגט: זיי ווילן פאר יעדן פרייז נישט זען ווי די ווירקליכקייט איז אין יסוד געבויט. זי איז נישט אזוי געבויט אז זי זאל יעדע צייט ארויסרופן גוטוויליגע אינסטינקטן, נאך ווייניגער אזוי אז מען זאל יעדע צייט ערלויבן גוטמוטיגע הענט זיך ארייננצומישן.

באטראכטן צרות פון יעדן מין בכלל אלס א סתירה, אלס עפעס וואס מען מוז אפשאפן, איז די גרעסטע נארישקייט. אין זיינע פאלגן איז עס אן אמת'ער אומגליק, א נארישער גורל. כמעט אזוי נאריש ווי א ווילן אפצושאפן שלעכט וועטער, למשל פון רחמנות אויף די ארעמע מענטשן.

אין דער גרויסער עקאנאמיע פונעם גאנצן זענען אלע שרעקעדיגע זאכן פון דער ווירקליכקייט, אין די ליידנשאפטן, די באגערונגען, דעם ווילן צו מאכט, אומפארגלייכליך מער נויטיג ווי יענע פארעם פון קליינעם גליק, די אזוי גערופענע "גוטסקייט". מען דארף ערשט האבן איינזען כדי איר בכלל צו געבן א פלאץ, ווייל איר תנאי איז אן אינסטינקטיווער שקר.

איך וועל האבן א שטארקן טעם צו ווייזן אין דער גאנצער געשיכטע די געוואלדיג שרעקעדיגע פאלגן פון אפטימיזם, דעם פראדוקט פון די homines optimi, די "בעסטע מענטשן".

זאראטוסטרא, דער ערשטער וואס האט פארשטאנען אז דער אפטימיסט איז פונקט אזוי א דעקאדענט ווי דער פעסימיסט און אפשר שעדליכער, זאגט:

"גוטע מענטשן רעדן קיינמאל נישט דעם אמת.
פאלשע ברעגן און פאלשע נעסטן האבן אייך די גוטע אנגעוויזן.
אין שקרים פון די גוטע זענט איר געבוירן און אויפגעהיט געווארן.
אלץ איז ביז טיף אין גרונט פאר'שקר'ט און פארדרייט דורך די גוטע."

די וועלט איז צום גליק נישט געבויט אויף אזעלכע אינסטינקטן אז דווקא נאר די גוטמוטיגע סטאדע-חיות זאלן דארט געפינען זייער ענגן גליק.

פאדערן אז אלץ זאל ווערן א "גוטער מענטש", א סטאדע-חיה, בלוי-אויגיג, גוטוויליג, א "שיינע נשמה", אדער, ווי הער הערבערט ספענסער וויל, אלטרואיסטיש, וואלט געהייסן אוועקנעמען פונעם לעבן זיין גרויסן כאראקטער. דאס וואלט געהייסן קאסטרירן די מענטשהייט און איר אראפברענגען צו א מדרגה פון נידריגן כינעזערטום.

און דאס האט מען פרובירט! דאס האט מען גערופן מאראל.

אין דעם זין רופט זאראטוסטרא די גוטע אמאל "די לעצטע מענטשן" און אמאל "דער אנהייב פונעם סוף". איבער אלעם שפירט ער זיי אלס דעם שעדליכסטן מין מענטש, ווייל זיי דערגרייכן זייער עקזיסטענץ אויפן חשבון פונעם אמת און פון דער צוקונפט.

"די גוטע קענען נישט שאפן.
זיי זענען שטענדיג דער אנהייב פונעם סוף.
זיי קרייציגן דעם וואס שרייבט נייע ווערטן אויף נייע לוחות.
זיי ברענגען די צוקונפט פאר א קרבן צו זיך.
זיי קרייציגן די גאנצע מענטשליכע צוקונפט!
די גוטע זענען שטענדיג געווען דער אנהייב פונעם סוף.
און וואס פאר א שאדן די וועלט-פארשווארצער זאלן נאר ברענגען,
דער שאדן פון די גוטע איז דער שעדליכסטער שאדן."

5

זאראטוסטרא, דער ערשטער פסיכאלאג פון די גוטע, איז ממילא א פריינט פון די בייזע. ווען א דעקאדענץ-מין מענטש איז ארויפגעשטיגן צום ראנג פונעם העכסטן מין, האט דאס געקענט געשען נאר אויפן חשבון פון זיין פארקערטן מין, דעם שטארקן, לעבן-זיכערן מענטש.

ווען די סטאדע-חיה שטראלט אין דעם גלאנץ פון דער ריינסטער מעלה, מוז דער אויסנאם-מענטש אראפגעשאצט ווערן אלס דער בייזער. ווען דער שקר פארלאנגט פאר יעדן פרייז דאסווארט "אמת" פאר זיין קוק-וועג, דארף מען דעם באמת אמת'דיגן מענטש זוכן צווישן די ערגסטע נעמען.

זאראטוסטרא לאזט דא נישט קיין ספק. ער זאגט אז דווקא די דערקענטניש פון די גוטע, פון די "בעסטע", האט אים געגעבן אן עקל פונעם מענטש בכלל. פון דעם עקל זענען אים אויסגעוואקסן פליגל "אוועקצופליען אין ווייטע צוקונפטן".

ער באהאלט נישט אז זיין טיף מענטש, א פארגלייכסווייז איבערמענטשליכער טיף, איז דווקא איבערמענטשליך אין פארגלייך צו די גוטע, און אז די גוטע און גערעכטע וואלטן גערופן זיין איבערמענטש א טייוול.

"איר העכסטע מענטשן וואס מיין אויג האט באגעגנט,
דאס איז מיין ספק אין אייך און מיין באהאלטענער געלעכטער:
איך מיין, איר וואלט מיין איבערמענטש גערופן א טייוול!
אזוי פרעמד זענט איר צום גרויסן מיט אייער נשמה,
אז פאר אייך וואלט דער איבערמענטש געווען שרעקליך אין זיין גוטסקייט."

אויף דעם פלאץ, און נישט ערגעץ אנדערש, דארף מען זיך שטעלן כדי צו פארשטיין וואס זאראטוסטרא וויל. דער מין מענטש וואס ער שטעלט זיך פאר נעמט אן די ווירקליכקייט אזוי ווי זי איז. ער איז שטארק גענוג דערצו. ער איז נישט פרעמד אדער אפגערוקט פון איר. ער איז זי אליין. ער האט אפילו אין זיך אלץ וואס איז שרעקליך און רעטענישפול אין איר. ערשט דערמיט קען דער מענטש האבן גרויסקייט.

6

אבער איך האב אויך אין אן אנדערן זין אויסגעקליבן פאר מיר דאס ווארט "אימאראליסט" אלס א צייכן, א צייכן פון כבוד. איך בין שטאלץ צו האבן דאס ווארט וואס גרעניצט מיך אפ פון דער גאנצער מענטשהייט.

קיינער האט נאך נישט געשפירט די קריסטליכע מאראל אלס אונטער זיין ווערט. דערפאר דארף מען א הייך, א ווייטער בליק, אן ביז איצט אינגאנצן אומדערהערטע פסיכאלאגישע טיפקייט און גרונטליכקייט.

די קריסטליכע מאראל איז ביז אהער געווען די צירצע פון אלע דענקער. זיי זענען געשטאנען אין איר דינסט. ווער איז פאר מיר אריינגעגאנגען אין די הייל פון וואו דער גיפט-אטעם פון דעם סארט אידעאל, דער וועלט-פארשווארצונג, שלאגט ארויף? ווער האט אפילו געוואגט צו מיינען אז דאס זענען היילן?

ווער איז בכלל פאר מיר צווישן די פילאזאפן געווען א פסיכאלאג, און נישט גיכער זיין פארקערטער, א "העכערער שווינדלער", אן "אידעאליסט"?

פאר מיר איז נאך נישט געווען קיין פסיכאלאגיע. דא דער ערשטער צו זיין קען זיין א קללה. עס איז אין יעדן פאל א גורל. ווייל מען פאראכט אויך אלס דער ערשטער.

דער עקל פונעם מענטש איז מיין סכנה.

האט מען מיך פארשטאנען? דאס וואס טיילט מיך אפּ, וואס שטעלט מיך אוועק אין דער זייט קעגן דעם גאנצן רעשט פון דער מענטשהייט, איז אז איך האב אנטדעקט די קריסטליכע מאראל. דערפאר האב איך זיך גענויטיגט אין א ווארט וואס זאל אנטהאלטן דעם זין פון אן ארויסרוף צו יעדן.

דאס נישט עפּענען פריער די אויגן אין דעם ענין האלט איך פאר דער גרעסטער אומערליכקייט וואס די מענטשהייט האט אויפן געוויסן. פאר א זעלבסט-פארנארונג וואס איז געווארן אן אינסטינקט, פאר א פרינציפּיעלן ווילן נישט צו זען קיין געשעעניש, קיין סבה-און-ווירקונג, קיין ווירקליכקייט. פאר מטבע-פעלשונג אין פּסיכאלאגיע ביז צום פארברעכן.

די בלינדקייט בנוגע קריסטנטום איז דאס פארברעכן אין פולסטן זין, דאס פארברעכן קעגן לעבן.

די טויזנטער יארן, די פעלקער, די ערשטע און די לעצטע, די פילאזאפן און די אלטע ווייבער, אפּגערעכנט פינף, זעקס מאמענטן פון דער געשיכטע און מיך אלס זיבעטן, זענען אין דעם פונקט אלע איינס דאס אנדערע ווערט.

דער קריסט איז ביז אהער געווען דאס "מאראלישע וועזן", א קוריאז אן א גלייכן. און אלס "מאראליש וועזן" מער אבסורד, שקר'דיג, פּוסט, לייכטזיניג און שעדליך צו זיך אליין ווי דער גרעסטער פאראכטער פון דער מענטשהייט וואלט זיך געקענט פארשטעלן אין א חלום.

די קריסטליכע מאראל איז די בייזארטיגסטע פארעם פונעם ווילן צו ליגן, די אמת'ע צירצע פון דער מענטשהייט. דאס וואס האט איר פארדארבן.

נישט דער טעות אלס טעות מאכט מיך אויפציטערן ביים בילד. נישט דער טויזנטער-יארן-לאנגער מאנגל אין "גוטן ווילן", אין דיסציפּלין, אין ערליכקייט, אין מוט אין גייסטיגע זאכן, וואס ווייזט זיך ארויס אין זיין נצחון.

עס איז דער מאנגל אין נאטור. דער אינגאנצן שרעקעדיגער פאקט אז דווקא די אומנאטור האט אלס מאראל באקומען די גרעסטע אויסצייכענונגען און איז געבליבן הענגען איבער דער מענטשהייט אלס געזעץ, אלס קאטעגארישער אימפעראטיוו.

אזוי ווייט זיך טועה זיין, נישט אלס יחיד, נישט אלס פאלק, נאר אלס מענטשהייט!

מען האט געלערנט פאראכטן די יסודות'דיגע אינסטינקטן פון לעבן. מען האט אויסגעטראכט א "נשמה", א "גייסט", כדי צו שאנד מאכן דעם גוף. מען האט געלערנט שפּירן עפּעס אומריינס אין דעם תנאי פאר לעבן, אין דער געשלעכטליכער ליבע.

מען האט געזוכט דעם בייזן פרינציפּ אין דער טיפסטער נויטווענדיגקייט פאר וואוקס, אין דעם שטרענגן עגאיזם. שוין דאס ווארט איז לשון-הרע!

און פאַרקערט, אין די טיפּישע סימנים פון ירידה און פון פאַרלייקענען אינסטינקטן, אין דעם "אומעגאַיסטישן", אין דעם פאַרלירן דעם שוואַך-פונקט, אין דער זעלבסט-פאַרלייקענונג און דער ליבע צום נאָענטן, דעם באַגער צום נאָענטן, זעט מען דעם העכערן ווערט. וואָס זאָג איך, דעם ווערט אַליין!

וואָס! זאָל די מענטשהייט אַליין זיין אין דעקאַדענץ? איז זי שטענדיק אַזוי געווען?

זיכער איז אַז מען האָט איר געלערנט נאָר דעקאַדענץ-ווערטן אַלס די העכסטע ווערטן. די מאָראַל פון זעלבסט-פאַרלייקענונג איז די דעקאַדענץ-מאָראַל אין פולסטן זין. דער פאַקט "איך גיי אונטער" איבערגעזעצט אין דעם באַפעל: "איר זאָלט אַלע אונטערגיין". און נישט בלויז אין דעם באַפעל!

די איינציקע מאָראַל וואָס מען האָט ביז היינט געלערנט, די מאָראַל פון זעלבסט-פאַרלייקענונג, ווייזט אַרויס אַ ווילן צום סוף. אין טיפסטן גרונט פאַרניינט זי דאָס לעבן.

דאָ וואָלט נאָך געבליבן אָפן די מעגליכקייט אַז נישט די מענטשהייט איז אין אַ מצב פון פאַרדאַרבונג, נאָר יענער פּאַראַזיטישער מין מענטש, דער פּריסטער-מין. ער האָט זיך דורך דער מאָראַל ליגנעריש דערהויבן צו דער מדרגה פונעם באַשטימער פון אירע ווערטן. ער האָט אין דער קריסטליכער מאָראַל דערשפּירט זיין מיטל צו מאַכט.

און באמת פאַרשטיי איך עס אַזוי. די לערער און פירער פון דער מענטשהייט, אַלע צוזאַמען טעאָלאָגן, זענען אויך אַלע צוזאַמען געווען דעקאַדענטן. דערפון קומט די איבערשאַצונג פון אַלע ווערטן אין פיינטשאַפט צום לעבן. דערפון קומט די מאָראַל.

די דעפיניציע פון דער מאָראַל: מאָראַל איז די באַזונדערע נטיה פון דעקאַדענטן, מיט דער באַהאַלטענער כוונה זיך נוקם צו זיין אין לעבן. און מיט הצלחה.

איך לייג אַ געוויכט אויף דער דעפיניציע.

8

האָט מען מיך פאַרשטאַנען? איך האָב איצט נישט געזאָגט קיין וואָרט וואָס איך האָב נישט שוין געזאָגט פאַר פינף יאָר דורך זאַראַטוסטראַ'ס מויל.

דאָס אַנטפּלעקן די קריסטליכע מאָראַל איז אַ געשעעניש אָן אַ גלייכן, אַן אמת'ע קאַטאַסטראָפע. ווער עס קלערט דערויף אויף איז אַ force majeure, אַן איבערוועלטיגנדיגע מאַכט, אַ גורל. ער שפּאַלט די מענטשליכע געשיכטע אין צוויי העלפטן. מען לעבט פאַר אים, מען לעבט נאָך אים.

דער בליק פונעם אמת האָט געטראָפן דווקא דאָס וואָס איז ביז אַהער געשטאַנען העכער פון אַלץ. ווער עס פאַרשטייט וואָס דאָ איז צעשטערט געוואָרן זאָל אַ קוק טון צי עפּעס איז אים נאָך געבליבן אין די הענט.

אַלץ וואָס האָט ביז אַהער געהייסן "אמת" איז דערקענט געוואָרן אַלס די שעדליכסטע, ביטערסטע, אונטערערדישסטע פאָרעם פון שקר. דער פרומער תירוץ צו "פאַרבעסערן" די מענטשהייט, אַלס די ביטערקייט אויסצוזויגן דאָס לעבן אַליין און אים צו מאַכן בלוט-אָרעם.

מאראל אלס וואמפיריזם.

ווער עס האט אנטדעקט די מאראל האט דערמיט אויך אנטדעקט די נישט-ווערט פון אלע ווערטן אין וועלכע מען גלויבט אדער האט געגלויבט. אין די פארערטע, אפילו אין די טיפן מענטש וואס מען האט דערקלערט פאר הייליג, זעט ער מער נישט עפעס וואס פארדינט כבוד. ער זעט דארט דעם פאטאלסטן מין אויסוואורפן. פאטאל, ווייל זיי האבן באצויבערט.

דער באגריף "גאט" אויסגעטראכט אלס א קעגנזאץ צום לעבן. אין אים צוזאמענגעברענגט אין איין שרעקעדיגע איינהייט אלץ וואס איז שעדליך, פארגיפטנדיג, באשמוצנדיג, די גאנצע טויט-פיינטשאפט קעגן לעבן!

די באגריפן "יענע וועלט", "אמת'ע וועלט" אויסגעטראכט כדי אוועקצונעמען דעם ווערט פון דער איינציגער וועלט וואס איז דא. כדי נישט איבערצולאזן קיין שום ציל, קיין זין, קיין אויפגאבע פאר אונזער ערדישערווירקליכקייט!

די באגריפן "נשמה", "גייסט", צום סוף אפילו "אומשטערבליכע נשמה", אויסגעטראכט כדי צו פאראכטן דעם גוף, אים צו מאכן קראנק, "הייליג", און כדי ארויסצווייזן א שרעקעדיגן לייכטזין צו אלע זאכן וואס פארדינען ערנסטקייט אין לעבן: די פראגן פון דערנערונג, וואוינונג, גייסטיגער דיעטע, קראנקן-פלעגע, ריינקייט און וועטער.

אנשטאט געזונט, דער "תיקון פון דער נשמה". דאס הייסט א folie circulaire, א ציקלישע משוגעת, צווישן תשובה-קראמפן און דערלייזונגס-היסטעריע!

דער באגריף "זינד" אויסגעטראכט צוזאמען מיט זיין פייניגונגס-אינסטרומענט, דעם באגריף "פרייער ווילן", כדי צו פארפלאנטערן די אינסטינקטן און מאכן אומצוטרוי צו זיי פאר א צווייטע נאטור!

אין די באגריפן פונעם "אומעגאיסטישן", פונעם "זיך-אליין-פארלייקנענדיגן", האט מען געמאכט דעם אייגנטליכן דעקאדענץ-סימן, דאס געלאקט ווערן צום שעדליכן, דאס מער נישט קענען געפינען דעם אייגנעם נוצן, די זעלבסט-צעשטערונג, פארן צייכן פון ווערט בכלל. פאר דער "פליכט", פאר דער "הייליגקייט", פאר דעם "געטליכן" אין מענטש!

צום סוף, און דאס איז דאס שרעקליכסטע, האט מען זיך אין דעם באגריף פונעם גוטן מענטש געשטעלט אויף דער זייט פון אלץ וואס איז שוואך, קראנק, אומגעראטן, וואס ליידט פון זיך אליין, פון אלץ וואס דארף אונטערגיין.

מען האט געקרייציגט דעם געזעץ פון אויסקלייב. מען האט געמאכט אן אידעאל פון פארלייקענען דעם שטאלצן און וואוילגעראטן, דעם יא-זאגנדיגן, דעם צוקונפט-זיכערן, צוקונפט-פארזיכערנדיגן מענטש. ער הייסט איצט דער בייזער.

און אין דאס אלץ האט מען געגלויבט ווי אין מאראל!

Ecrasez l'infame! צעשמעטערט דאס שענדליכע!

9

האט מען מיך פארשטאנען?

דיאניזאס קעגן דעם געקרייציגטן.

רום און אייביגקייט

1

ווי לאנג זיצטו שוין
אויף דיין הארטן גורל?
היט זיך! דו וועסט מיר נאך אויסבריען
אן איי,
א באזיליסק-איי,
פון דיין לאנגער פיין.

פארוואס שלייכט זיך זאראטוסטרא לענגאויס דעם בארג?
פול מיט חשד, צעווייטאגט, טרויעריג,
שוין לאנג לויערט ער.
אבער פלוצלינג א בליץ,
העל, שרעקעדיג, א דונער
שלאגט ארויף צום הימל פון תהום.
אפילו דעם בארג טרייסלט זיך
דאס אינגעווייד.

וואו האס און בליץ
זענען געווארן איינס, א קללה,
אויף די בערג זיצט איצט זאראטוסטרא'ס צארן.
ווי א שרעקעדיגער וואלקן שלייכט ער זיך זיין וועג.

זאל אנטלויפן ווער עס האט א מקום-מקלט!
אריין אין בעט, איר פארצערטלטע!
איצט קייקלען זיך דונערן איבערן הימל-געצעלט,
איצט ציטערט אלץ וואס איז מויער און באלקן,
איצט צוקן בליצן און שוועבל-געלע אמת'ן.
זאראטוסטרא שעלט.

2

די מטבע
מיט וועלכער די וועלט באצאלט,
רום,
מיט הענטשקעס ריר איך אן די מטבע,
מיט עקל טרעט איך זי אונטער מיינע פיס.

ווער וויל באַלוינט ווערן?
די פּאַרקויפּליכע.
ווער עס איז ביליג שטרעקט אויס
די פֿעטע הענט
צום בלעך-קלינג-קלאַנג פֿון דער גאַנצער וועלט,
צום רום!

ווילסט זיי קויפֿן?
מען קען זיי אַלע קויפֿן.
נאָר צאָל אַסאַך!
קלינג מיט אַ פֿולן בײַטל!
אַזוי שטאַרקסטו זיי,
שטאַרקסטו זייער מעלה.

זיי זענען אַלע בעלי-מעלות.
רום און מעלה זענען מחותנים.
ווי לאַנג די וועלט שטייט,
באַצאָלט זי פֿאַר מעלות-פּלאַפּערײַ
מיט טומלדיקן רום.
די וועלט לעבט נאָר מיט אַזאַ גערודער.

פֿאַר די אַלע בעלי-מעלות
וויל איך זײַן שולדיק.
שולדיק וויל איך הייסן בײַ זיי מיט יעדער גרויסער שולד!
פֿאַר די אַלע רום-טראָמפּײַטער
ווערט מײַן גאווה ווי אַ וואָרים.
צווישן אַזעלכע וויל איך זײַן
דער נידריגסטער.

די מטבע
מיט וועלכער די וועלט באַצאָלט,
רום,
מיט הענטשקעס ריר איך אָן די מטבע,
מיט עקל טרעט איך זי אונטער מײַנע פֿיס.

3

שטיל!
פֿון גרויסע זאַכן, גרויסע זאַכן זע איך,
זאָל מען שווײַגן
אָדער רעדן גרויס.
רעד גרויס, מײַן באַגײַסטערטע חכמה!

איך קוק ארויף.
דארט שווימען ים'ן פון ליכט.
א נאכט, א שווייגן, א טויט-שטילער טומל!
איך זע א צייכן.
פון די ווייטסטע ווייטן
נידערט לאנגזאם א פונקלדיק שטערן-בילד צו מיר.

העכסטער שטערן פונעם זיין!
לוח פון אייביקייטס-געשטאלט!
דו קומסט צו מיר?
דאס וואס קיינער האט נישט געזען,
דיין שטומע שיינקייט,
ווי? זי פארשווינדט נישט פאר מיין בליק?

צייכן פון נויטווענדיקייט!
לוח פון אייביקייטס-געשטאלט!
אבער דו ווייסט דאך
דאס וואס אלע האבן פיינט,
דאס וואס נאר איך אליין האב ליב:
אז דו ביסט אייביק!
אז דו ביסט נויטווענדיק!
אייביק צופלאמט נאר נויטווענדיקייט
מיין ליבע.

צייכן פון נויטווענדיקייט!
העכסטער שטערן פונעם זיין!
דאס וואס קיין ווינטש דערגרייכט נישט,
דאס וואס קיין ניין באפלעקט נישט,
אייביקער יא פונעם זיין,
אייביק בין איך דיין יא:
ווייל איך האב דיך ליב, אייביקייט!